

GLASUL BUCOVINEI  
\*  
THE VOICE OF BUKOVINA

**The Romanian Cultural Institute**

---

# **THE VOICE OF BUKOVINA**

BIANNUAL REVIEW OF HISTORY AND CULTUREE

---

CHERNIVTSI (CERNĂUȚI) – BUCHAREST

2025, No.1-2  
Year XXXII. No. 121-122

Editor-in-chief: Assist. Prof. PhD. MARIN GHERMAN

EDITORIAL COMMITTEE: Univ. Prof. PhD. Gheorghe Chivu, full member of the Romanian Academy (Bucharest), Univ. Prof. PhD. Ștefan Purici (Suceava), Univ. Prof. PhD. Florin Pintescu (Suceava), Assoc. Prof. PhD. Harieta Sabol (Suceava), PhD. Marian Olaru (Rădăuți), Univ. Prof. PhD. Adrian Dinu Rachieru (Timișoara), Arcadie Suceveanu (Chișinău), PhD. Constantin Ungureanu (Chișinău), PhD. Alexandru Ovidiu Vintilă (Suceava), PhD. Dorin Popescu (Constanța), Nicolae Șapcă (Cernăuți)

EDITORIAL OFFICE: Assoc. Prof. PhD. Cristinia Paladian, Maria Toacă, Dorina Popescu

**Institutul Cultural Român**

---

# **GLASUL BUCOVINEI**

**REVISTĂ BIANUALĂ DE ISTORIE ȘI CULTURĂ**

---

**CERNĂUȚI – BUCUREȘTI**

**2025, Nr. 1-2**

**Anul XXXII. Nr. 121-122**

**Redactor-șef: Lect. univ. dr. MARIN GHERMAN**

**COLEGIUL DE REDACȚIE:** prof. univ. dr. Gheorghe Chivu, membru titular al Academiei Române (București), prof. univ. dr. Ștefan Purici (Suceava), prof. univ. dr. Florin Pintescu (Suceava), conf. univ. dr. Harieta Sabol (Suceava), dr. Marian Olaru (Rădăuți), prof. univ. dr. Adrian Dinu Rachieru (Timișoara), Arcadie Suceveanu (Chișinău), dr. Constantin Ungureanu (Chișinău), dr. Alexandru Ovidiu Vintilă (Suceava), dr. Dorin Popescu (Constanța), Nicolae Șapcă (Cernăuți)

**REDACȚIA:** conf. univ. dr. Cristinia Paladian, Maria Toacă, Dorina Popescu

## TABLE OF CONTENTS

### THE EDITORIAL

|                                                                                          |   |
|------------------------------------------------------------------------------------------|---|
| <b>Marin Gherman</b> , <i>“The Voice of Bukovina” between the Past and Present</i> ..... | 9 |
|------------------------------------------------------------------------------------------|---|

### OUR INTERVIEW

|                                                                                                                                                                                                                |    |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <b>Dorina Ciobanu</b> , <i>“There is a Romania that Fails Its Ethnic in Ukraine Every Day” – Interview with Dorin Popescu, Former Diplomatic Counselor at the Romanian Consulate General in Cernăuți</i> ..... | 12 |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|

### BUKOVINA – HISTORICAL AND SOCIAL PROCESSES

|                                                                                                                                                   |    |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <b>Vladimir Acatrini</b> , <i>Ecaterina Mandicevski – a Forgotten Personality of the Bukovinian Culture</i> .....                                 | 23 |
| <b>Dorin Popescu</b> , <i>“Prisons” and “Temples” of Bukovina. Nicolae Gârșcan</i> .....                                                          | 29 |
| <b>Mihai Grosu</b> , <i>The Broken Fates of the Bukovinian Romanians in the Turmoil of War</i> .....                                              | 39 |
| <b>Sergiu Barbuța</b> , <i>From Șendreni to Dranița: How and Why the Historical Name of the Locality Was Changed</i> .....                        | 41 |
| <b>Maria Toacă</b> , <i>The Museum as a Romanian Educational Institution for the Young Generations</i> .....                                      | 45 |
| <b>Radu Carp</b> , <i>Between Dialogue and Confrontation. Religion as a Sensitive Obstacle in the relations between Romania and Ukraine</i> ..... | 59 |

### CULTURAL DIMENSIONS

|                                                                                                                                                    |    |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <b>Viorica Morăraș</b> , <i>“Short Days, Short Days. That’s All. I had no More”</i> .....                                                          | 65 |
| <b>Sergiu Barbuța</b> , <i>90 Years Since the Founding of the “Emperor Trajan” Cultural Center in Costiceni: Between Glory and Perdition</i> ..... | 71 |

### BUKOVINIAN PERSONALITIES

|                                                                                                                            |    |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <b>Marin Gherman</b> , <i>Alexandrina Cernov. The Story of Life</i> .....                                                  | 77 |
| <b>Maria Toacă</b> , <i>The Enchanted Bird of Creation Sang in Their Soul (Grigore Bostan, Dumitru Gorșcovișchi)</i> ..... | 88 |

### MIHAI EMINESCU – 175 YEARS SINCE HIS BIRTH

|                                                                                                                                                      |     |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <b>Cristinia Paladian</b> , <i>Prosodic Structures in Mihai Eminescu’s Oeuvre: Editio Princeps</i> .....                                             | 95  |
| <b>Sergiu Barbuța</b> , <i>Mihai Eminescu – The Eternity of a Personality captured by the Philately of Romania and the Republic of Moldova</i> ..... | 108 |
| <b>Vasile Carlașciuc</b> , <i>Eminescu’s Creation in Ukrainian Sounds</i> .....                                                                      | 116 |

### LINGUISTIC AND CULTURAL INTERFERENCES

|                                                                                                                                                                    |     |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <b>Volodimir Antoficiuk</b> , <i>Mihai Traista’s Novel “The Tin Christ” and the Broader Cultural Tradition</i> .....                                               | 122 |
| <b>Cristinia Paladian</b> , <i>Grigore Bostan’s Contributions to Comparative Folklore Research in Bukovina</i> .....                                               | 127 |
| <b>Natalia Nikoriak</b> , <i>The Cinematic Reception of Olha Kobylanska’s Oeuvre</i> .....                                                                         | 132 |
| <b>Alla Antoficiuk</b> , <i>The Epistolary of the Bukovinian Writers as a Space of Linguistic and Cultural Interference (Late 19th – Early 20th Century)</i> ..... | 143 |

## SUMAR

### EDITORIAL

|                                                                                       |   |
|---------------------------------------------------------------------------------------|---|
| <b>Marin Gherman</b> , „ <i>Glasul Bucovinei</i> ” între memorie și actualitate ..... | 9 |
|---------------------------------------------------------------------------------------|---|

### INTERVIUL NOSTRU

|                                                                                                                                                                                                                                 |    |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <b>Dorina Ciobanu</b> , „ <i>Există o Românie care greșește etnicilor săi din Ucraina în fiecare zi</i> ” – interviu cu <b>Dorin Popescu</b> , fost consilier diplomatic la Consulatul General al României de la Cernăuți ..... | 12 |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|

### BUCOVINA – PROCESE ISTORICE ȘI SOCIALE

|                                                                                                                                 |    |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <b>Vladimir Acatrini</b> , <i>Ecaterina Mandicevschi - o personalitate uitată a culturii bucovinene</i> .....                   | 23 |
| <b>Dorin Popescu</b> , „ <i>Temnițe</i> ” și „ <i>temple</i> ” ale Bucovinei. <b>Nicolae Gârșcan</b> .....                      | 29 |
| <b>Mihai Grosu</b> , <i>Destinele frânte ale românilor bucovineni în vâltoarea războiului</i> .....                             | 39 |
| <b>Sergiu Barbuța</b> , <i>De la Șendreni la Dranița: cum și de ce a fost modificată denumirea istorică a localității</i> ..... | 41 |
| <b>Maria Toacă</b> , <i>Muzeul ca instituție de creștere românească a tinerei generații</i> .....                               | 45 |
| <b>Radu Carp</b> , <i>Între dialog și confruntare. Religia – un obstacol sensibil în relațiile România-Ucraina</i> .....        | 59 |

### DIMENSIUNI CULTURALE

|                                                                                                                                              |    |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <b>Viorica Morăraș</b> , „ <i>Zile scurte, zile scurte. Astea-s. N-am avut mai multe</i> ” .....                                             | 65 |
| <b>Sergiu Barbuța</b> , <i>90 de ani de la înființarea Căminului Cultural „Împăratul Traian” din Costiceni: între glorie și uitare</i> ..... | 71 |

### PERSONALITĂȚI BUCOVINENE

|                                                                                                                         |    |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <b>Marin Gherman</b> , <i>Alexandrina Cernov. Povestea vieții</i> .....                                                 | 77 |
| <b>Maria Toacă</b> , <i>Le cânta în suflet pasărea măiastră a creației (Grigore Bostan, Dumitru Gorșcovașchi)</i> ..... | 88 |

### MIHAI EMINESCU – 175 DE ANI DE LA NAȘTERE

|                                                                                                                                    |     |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <b>Cristinia Paladian</b> , <i>Structuri prozodice în opera lui Mihai Eminescu: Ediția Princeps</i> .....                          | 95  |
| <b>Sergiu Barbuța</b> , <i>Mihai Eminescu – eternitatea unei personalități în filatelia României și a Republicii Moldova</i> ..... | 108 |
| <b>Vasile Carlașciuc</b> , <i>Creația eminesciană în sonuri ucrainene</i> .....                                                    | 116 |

### INTERFERENȚE LINGVISTICE ȘI CULTURALE

|                                                                                                                                                                                                  |     |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <b>Volodimir Antoficiuk</b> , <i>Romanul lui Mihai Traista „Hristosul de tablă” și tradiția culturală generală</i> .....                                                                         | 122 |
| <b>Cristinia Paladian</b> , <i>Contribuțiile lui Grigore Bostan la cercetarea comparativă a folclorului bucovinean</i> .....                                                                     | 127 |
| <b>Natalia Nikoriak</b> , <i>Receptarea cinematografică a operei Olhăi Kobylanska</i> .....                                                                                                      | 132 |
| <b>Alla Antoficiuk</b> , <i>Epistolarul scriitorilor din Bucovina ca spațiu al interferenței lingvistice și culturale (sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea)</i> ..... | 143 |

## IN MEMORIAM

|                                                                   |     |
|-------------------------------------------------------------------|-----|
| <b>Maria Toacă, <i>The Necrologue for Mihai Morăraş</i></b> ..... | 151 |
|-------------------------------------------------------------------|-----|

## ESSAY

|                                                                      |     |
|----------------------------------------------------------------------|-----|
| <b>Dorina Popescu, <i>Are We the Sum of Our Ancestors?</i></b> ..... | 156 |
|----------------------------------------------------------------------|-----|

## POETRY

|                                                                                                                 |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <b>Ion Hrebenaru, <i>A Bukovinian Teacher of Great Courage</i></b><br><i>Who Did Not Betray the Cause</i> ..... | 158 |
| <b>Ion Hrebenaru, <i>Poems</i></b> .....                                                                        | 160 |
| <b>Nicolae Şapcă, <i>Poems</i></b> .....                                                                        | 166 |
| <b>Doina Bojescu, <i>Poems</i></b> .....                                                                        | 171 |
| <b>Vladimir Robu, <i>Poems</i></b> .....                                                                        | 176 |
| <b>Gheorghe Ungureanu, <i>Poems</i></b> .....                                                                   | 183 |
| <b>Vasile Carlaşciuc, <i>Poems</i></b> .....                                                                    | 189 |
| <b>Gheorghe Bodnariuc, <i>Poems</i></b> .....                                                                   | 194 |
| <b>Radmila Popovici, <i>Poems</i></b> .....                                                                     | 199 |
| <b>Daria Apopii, <i>Poems</i></b> .....                                                                         | 203 |
| <b>Sergiu Apostol, <i>Poems</i></b> .....                                                                       | 206 |

## BOOKS. MAGAZINES

|                                                                                                                                                   |     |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <b>Dorin Popescu, <i>The Meta-Sign of a Love Story: Cernăuţi</i></b> .....                                                                        | 210 |
| <b>Maria Toacă, <i>Mircea Diaconu Brings Back Mircea Streinul to Us,</i></b><br><i>Like a “Master Manole – the Builder of His Own Fate”</i> ..... | 213 |

## CONFERENCES

|                                                                                                |     |
|------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <b>Maria Toacă, <i>The End of the World Is Postponed – Suceava Writes and Reads!</i></b> ..... | 216 |
|------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|

## TRAVEL NOTES

|                                                                                       |     |
|---------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <b>Maria Toacă, <i>The Initiatory Hike from the Holy to the Bright Week</i></b> ..... | 226 |
|---------------------------------------------------------------------------------------|-----|

|                                  |     |
|----------------------------------|-----|
| <b>TO OUR CONTRIBUTORS</b> ..... | 238 |
|----------------------------------|-----|

|                                                             |     |
|-------------------------------------------------------------|-----|
| IN MEMORIAM                                                 |     |
| <b>Maria Toacă, Cuvânt de neuitare pentru Mihai Morăraș</b> | 151 |

|                                                        |     |
|--------------------------------------------------------|-----|
| ESEU                                                   |     |
| <b>Dorina Popescu, Suntem suma strămoșilor noștri?</b> | 156 |

|                                                                                                            |     |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| POEZIE                                                                                                     |     |
| <b>Angelina Olaru, Ion Hrebenaru, un dascăl bucovinean de mare curaj,</b><br><i>care nu a trădat cauza</i> | 158 |
| <b>Ion Hrebenaru, Versuri</b>                                                                              | 160 |
| <b>Nicolae Șapcă, Versuri</b>                                                                              | 166 |
| <b>Doina Bojescu, Versuri</b>                                                                              | 171 |
| <b>Vladimir Robu, Versuri</b>                                                                              | 176 |
| <b>Gheorghe Ungureanu, Versuri</b>                                                                         | 183 |
| <b>Vasile Carlașciuc, Versuri</b>                                                                          | 189 |
| <b>Gheorghe Bodnariuc, Versuri</b>                                                                         | 194 |
| <b>Radmila Popovici, Versuri</b>                                                                           | 199 |
| <b>Daria Apopii, Versuri</b>                                                                               | 203 |
| <b>Sergiu Apostol, Versuri</b>                                                                             | 206 |

|                                                                                                                                 |     |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| CĂRȚI. REVISTE                                                                                                                  |     |
| <b>Dorin Popescu, Meta-semnul unei iubiri: Cernăuțiul</b>                                                                       | 210 |
| <b>Maria Toacă, Mircea Diaconu ni-l readuce pe Mircea Streinul,</b><br><i>ca pe-un „meșter Manole al propriului său destin”</i> | 213 |

|                                                                         |     |
|-------------------------------------------------------------------------|-----|
| CONFERINȚE                                                              |     |
| <b>Maria Toacă, Sfârșitul lumii se amână, Suceava scrie și citește!</b> | 216 |

|                                                                                                   |     |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| NOTE DE CĂLĂTORIE                                                                                 |     |
| <b>Maria Toacă, Inițiativa drumeție din Zilele Patimilor</b><br><i>până în Săptămâna Luminată</i> | 226 |

|                           |     |
|---------------------------|-----|
| <b>CĂTRE COLABORATORI</b> | 239 |
|---------------------------|-----|

**Foto coperta I**  
Muzeul Etnografic din Pătrăuții de Jos, regiunea Cernăuți

**Foto coperta IV**  
Imagini din Cernăuțiul de altădată

## **„GLASUL BUCOVINEI” ÎNTRE MEMORIE ȘI ACTUALITATE**

**Marin GHERMAN**  
**Cernăuți**

În anul 2025, când peisajul geopolitic și cultural al Europei continuă să se redefinească sub presiunea istoriei, „Glasul Bucovinei” răsună din nou cu forța unui ecou cultural născut din memorie. Vă prezentăm un număr dublu al revistei noastre, pe care o vedem ca pe o punte între generații: între trecutul Bucovinei istorice și prezentul marcat de neliniști și transformări.

Numele revistei „Glasul Bucovinei” nu este nou și nici întâmplător. El reînvie spiritul publicației fondate acum un secol, la Cernăuți, de Sextil Pușcariu, și păstrează vie moștenirea unei misiuni fundamentale: aceea de a da glas unei comunități neînvinsă. În mijlocul unei realități istorice complexe, revista își propune să rămână o formă de rezistență culturală și de reafirmare identitară.

Numărul se deschide cu un interviu realizat cu Dorin Popescu, fost diplomat la Cernăuți, o voce curajoasă și articulată a solidarității naționale. Avertismentul său – „Există o Românie care greșește etnicilor săi din Ucraina în fiecare zi” – este o chemare la acțiune morală și instituțională. Interviuul atinge teme fundamentale despre care puțini au curaj să vorbească: asediul identitar la care sunt supuși românii din nordul Bucovinei, degradarea continuă a drepturilor lingvistice, cenzura tăcută care limitează exprimarea critică a liderilor. Dar tot de acolo, din Cernăuți, vin și semnele speranței. Dorin Popescu evocă imaginea unei „străji a României” – o conștiință colectivă formată din „oameni drepti”: profesori, preoți, țărani, intelectuali. El vorbește despre românii din nordul Bucovinei ca despre un miracol istoric, un tezaur viu al identității românești.

Acest spirit de rezistență și demnitate este întruchipat exemplar de regretata Alexandrina Cernov, al cărei portret vibrant îl regăsim în acest număr. Alexandrina – cea care s-a născut la Hotin și a murit la Putna – reconstituie, prin viața sa, un cerc simbolic al unirii prin destin. Refugiată și repatriată, a devenit o luptătoare culturală neobosită, un model de dârzenie și mentorat. A fondat, alături de istoricul Ilie Luceac, revista „Glasul Bucovinei”, a înființat o editură, o bibliotecă, a predat limba română și a lăsat în urmă discipoli care îi continuă misiunea.

### **Glasul Bucovinei**



Revista aduce în prim-plan și alte personalități marcante ale Bucovinei. Vladimir Acatrini reînvie din uitare figura Ecaterinei Mandicevski, un nume important al culturii bucovinene, care merită redescoperit. Dorin Popescu ne poartă prin „temnițele” și „templele” Bucovinei, explorând destinul lui Nicolae Gârșcan, în timp ce Mihai Grosu evocă tragicele destine frânte ale românilor bucovineni în vâltoarea războiului. Sergiu Barbuța analizează schimbarea abuzivă a denumirii localității din *Şendreni* în *Dranița*, iar Maria Toacă reflectează asupra muzeului ca instituție chemată să formeze tânăra generație în spirit românesc.

Aniversarea a 175 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu ocupă un loc central în acest număr, nu doar ca prilej de comemorare, ci ca o oglindă în care se reflectă continuitățile noastre culturale. De la analiza prozodiei eminesciene realizată de Cristinia Paladian, la reflectarea imaginii poetului în filatelia românească și moldovenească (Sergiu Barbuța), și până la ecourile lirismului eminescian în creațiile poetice și muzicale ucrainene (Vasile Carlașciuc), această secțiune constituie un omagiu viu adus poetului național. Nu putem uita că Cernăuțiul reprezintă un spațiu formativ fundamental în devenirea intelectuală a lui Mihai Eminescu – orașul în care a urmat gimnaziul german și l-a avut profesor pe Aron Pumnul, cel care i-a insuflat dragostea pentru limba și istoria românească. Tot aici, tânărul Eminescu publica poezia *La mormântul lui Aron Pumnul*, marcându-și astfel debutul pe scena literară românească.

Poezia este o coloană vertebrală a acestui număr al revistei, aducând împreună voci precum Ion Hrebenaru din trecut, alături de poeți contemporani din Cernăuți (Nicolae Șapcă, Vladimir Robu, Doina Bojescu, Gheorghe Ungureanu, Gheorghe Bodnariuc, Vasile Carlașciuc), din Chișinău (Radmila Popovici) sau din Valea Prutului, nordul Basarabiei istorice (Daria Apopii, Sergiu Apostol).

Menționăm contribuțiile valoroase ale Vioricăi Morăraș despre Grigore Vieru și ale lui Sergiu Barbuța. În revistă este prezentată istoria de 90 de ani a Căminului Cultural „Împăratul Traian” din Costiceni. Activitatea căminului cultural a propulsat comunitatea pe scena națională, culminând cu premii prestigioase la concursuri din București. După gloria interbelică, destinul instituției a fost umbrat de război, refugiu și regimul comunist.

Publicăm în „Glasul Bucovinei” o parte dintre contribuțiile participanților la cea de-a VIII-a ediție a Colocviului internațional „Interferențe lingvistice și culturale la Cernăuți și în lume”. Studiile semnate de Volodimir Antoficiuk, Cristinia Paladian, Natalia Nikoriak și Alla Antoficiuk oferă o perspectivă amplă asupra felului în care limbajul, literatura și arta reflectă dialogul continuu dintre tradițiile românești, ucrainene și germane. De la analiza romanului *Hristosul de tablă* al lui Mihai Traista, înrădăcinat în simboluri religioase și culturale arhetipale, la contribuțiile lui Grigore Bostan în domeniul folclorului bucovinean, până la modul în care cinematografia valorifică opera Olhăi Kobylanska, aceste contribuții conturează o hartă a interferențelor culturale bucovinene. Un punct de interes aparte îl constituie cercetarea Aliei Antoficiuk privind epistolarul scriitorilor din Bucovina, care dezvăluie un spațiu viu al interferenței lingvistice și afective la cumpăna dintre secole.

În paginile revistei se regăsește și un eseu tulburător, semnat de Dorina Popescu – o meditație profundă asupra patriotismului trăit autentic. Din dubla perspectivă – a etnicului român din Cernăuți și a observatorului lucid al realității românești – autoarea oferă o reflecție vibrantă despre identitate, memorie și

loialitate. Eseul devine o confesiune despre suferință și demnitate, o pledoarie pentru patriotismul interiorizat, adevărat. Într-o epocă în care simbolurile își pierd adesea sensul, acest text readuce în centrul discursului public ideea că adevăratul patriotism se scrie cu sânge, lacrimi și rugăciune – și că românii din Ucraina îl poartă, zi de zi, în toată ființa lor.

Alături de evocările vibrante ale prezentului bucovinean, cititorii vor descoperi în paginile revistei și punți nevăzute care leagă trecutul de viitor. Este cazul monografiei despre Consulatul General al României la Cernăuți, analizată într-un articol semnat de Dorin Popescu. Acesta reconstituie nu doar istoria unei instituții diplomatice, ci și geografia unei iubiri pentru România. În clădirea de pe strada Holovna s-au spus rugăciuni în tăcere și s-au născut nădejdi, iar în paginile cărții se regăsește acest „meta-semn al unei iubiri care nu cunoaște limite și frici”.

În aceeași notă de recuperare și omagiere, publicăm o cronică dedicată volumului antologic despre Mircea Streinul, realizat de Mircea Diaconu. Poetul bucovinean devine figura emblematică a unei generații dispărute, dar nu uitată. Redescoperim în creația sa drama și demnitatea satului românesc, precum și o chemare imperativă: „Numai o viață culturală superioară și românească ne va justifica definitiv”.

Reportajul despre Salonul Internațional de Carte „Alma Mater Librorum” de la Suceava, semnat de Maria Toacă, aduce în lumină nu doar realizările editoriale recente, ci și o colaborare vie între Cernăuți și Suceava, între limba română din exil și limba română trăită în patria-mamă. Într-un context în care războiul umbrește orizonturile, cultura devine liman și armă a memoriei.

Așadar, „Glasul Bucovinei” răspunde, prin acest număr, chemării celor care își recită jurămintele de iubire pentru limba română în umbra granițelor, dar și celor care păstrează vie memoria istorică și credința. Vă invităm să citiți revista atât ca o mărturie, cât și ca o promisiune: că moștenirea culturală a Bucovinei nu va fi niciodată uitată.

## **„EXISTĂ O ROMÂNIE CARE GREȘESTE ETNICILOR SĂI DIN UCRAINA ÎN FIECARE ZI”**

**Interviu cu Dorin Popescu, fost consilier diplomatic la Consulatul  
General al României de la Cernăuți**

**Dorina CIOBANU  
Cernăuți**

Dorin Popescu – omul despre a cărui voce se spune că ar fi în stare să acopere toate vocile din lume. Cine îl cunoaște știe: detestă pupitrele și microfoanele – rămânând acel fericit incurabil care își „recită monologurile” cu o intonație apostrofată, gesticulând în același spirit și lăcrimând de fiecare dată la Imnul României și la cântecul *Cântă cucu bată-l vina*. Este adesea comparat cu un „Spărgător de gheață” – pentru ambiția de a croi pentru românii din Ucraina și din Republica Moldova acel culoar vital, ca aerul, spre România; autoevaluarea sa nu este însă una care să-i ofere comodități sau liniști.

Dorin Popescu se naște printre olteni. Ferm și aprig, duce bătălii când mari, când mici – toate în stil patriotic, rămâne să locuiască în România și să trăiască pentru Ea. Între timp devine un dobrogean premiat cu distincția „Crucea Sfântului Apostol Andrei”, dar mai onorat rămâne de metaforicul titlu „cel mai bucovinean oltean”. Dacă ne-am ghida după prezentarea sa pe rețelele de socializare, aflăm că Dorin Popescu este „expert în geopolitică, analist, fost diplomat, lector universitar, doctor în filologie, tată și soț, om liber”.

**D.C. Ce ați omite – dacă ați omite – și ce ați mai adăuga la această listă,  
Domnule Popescu?**

**D.P.** Mă întrebau copiii când erau mici și auzeau la nesfârșit, în mașină, în drum spre Alba-Iulia, Chișinău sau Cernăuți, Imnul Bucovinei (*Cântă cucu bată-l vina*): „ce este *straja* din cântec?” – *straja* fără de care nu ne trăiește Țara. Le răspundeam atunci (și le voi răspunde mereu) că *straja* României este conștiința colectivă de veghe a oamenilor drepti care iubesc această Țară – cărturari, scriitori, profesori, diplomați, fermieri, militari sau țărani; și că eu sunt parte din *straja* României; și că niciodată nu voi fi altceva decât parte din *straja* României; și că nici nu poate fi pentru mine vre o onoare mai mare decât aceea de a mi se fi permis să fiu *parte din straja României*; și că îi rog să își aducă aminte despre mine, când îi voi veghea din Rai, că nimic altceva pe lume nu am fost pentru ei – decât tatăl lor drag și parte a străzii României.

*Straja* României este țăranul care aduce pâine seara acasă, dascălul care trezește conștiințe, militarul din tranșee, mama din poveștile sobei, cântecul din munți care nu conținește vreodată, bătaia sălbatică de inimă când se ridică tricolorul pe catarg la olimpiade, jurământul pe care îl faci pentru Țară când nu te vede nimeni, forța pe care o găsești în tine de a nu cădea în genunchi nici cu lama cea mai ascuțită a unei săbii deasupra ta, poveștile cu eroi din cărțile de istorie ascunse în firide, imnul țării cântat

pe stadioane de douăzeci de mii de inimi care bat la fel, viața fără compromisuri etice, felul drept de a trece prin lume, imun la „atenții”, ispite și glorii, amănuntul de a te lăsa mișcat de suferința și drama unui apropiat, încrederea nedeazămințită în puterea colectivă a unei națiuni și în permanentele ei tezaure etice, sufletul unui copil frumos care se trezește din cuvintele tale calde și sincere despre Țara din care vii și, mai presus de orice – luptele; nesfârșitele lupte pentru ca Țara pe care o lași să fie mai frumoasă, mai cinstită și mai iubită decât Țara din care vii.



Straja României începe cu veteranii decorați de la parade, dar trăiește mai mult în fiecare gest mărunț de rezistență etică la fală și imposturi. Straja României începe cu privirea cinstită și critică asupra Țării pe care o iubești și cu promisiunea discretă de a nu o lăsa să cadă vreodată din inima ta – oricât de mult te-ar dezamăgi cei care pretind că vorbesc în numele ei.

Mi-ar plăcea să cred că voi fi devenit, de asemenea, în ultimele aproape două decenii, și un prieten cinstit al Bucovinei, poate cel mai bucovinean oltean dintre cei pe care îi știu. Iubesc Bucovina de când i-am trecut pragul. O privighetoare adevărată cântă în inima mea când ridic dinspre sud dealul spre Bucovina și intru pe sub porticul de la Drăgușeni. Bucovina respiră în casa mea în fiecare secundă, prin Dorina pe care am „furat-o” din Nord („E frumoasă Bucovina / Cu Dorin și cu Dorina”, ne spunea odată regretatul Dumitru Covalciuc), prin băieții noștri cu nume de voievozi moldoveni născuți la Cernăuți (Ștefan și Alexandru) și prin fata noastră, Gloria, crescută îndelung acolo.

Suferințele românilor din nordul Bucovinei, Herța și nordul Moldovei istorice, înmoaie și cea mai osificată conștiință. Zece vieți de trubadur nu ajung spre a le cânta, zece vieți de martir nu ajung spre a le plânge îndeajuns. Acolo sunt munții semeți ai Putnei, mormântul lui Ștefan, gropile acoperite cu eroi îngropați de vii la Fântâna Albă, codrii cu fagi și focurile aprinse a nesfârșite primejdii. Jumătate din Bucovina este doină și jale, jumătate este duminică și cântec. „Iubesc istoria Bucovinei cu ură grea”, l-aș parafraza pe Cioran.

Am scris și am plâns adesea pentru Bucovina. Și, de când i-am trecut pragul, nu am încetat vreodată să o iubesc necondiționat. Și să fiu liber absolut când vorbesc despre ea, oricâte piroane pe buze ar dori să îmi bată, aici și dincolo, dresorii de conștiințe.

A scrie sau a vorbi despre Bucovina înseamnă, pentru mine, a recompune în inima mea harta cu românii pierduți și risipiți din nordul ei, în ultimele veacuri și acum; a scrie sau a vorbi despre Bucovina înseamnă a îmblânzi în inima mea drama ei și a acestora, nenorocul lor de a fi rămas dincolo de munții cu creasta rară...

**D.C. Statul Ucrainean, într-un ritm tot mai alert, instalează la granița cu România ziduri invizibile din termopan, izolate fonic, cu geamuri fumurii – pentru ca noi, românii de la Cernăuți, să nu mai putem auzi clopotul de la Putna și să nu mai putem vedea Țara de care aparținem etnic. Cine se face vinovat: Ucraina – pentru faptul că și-a permis aceste nedreptăți față de noi? Sau România – pentru că a permis să ni se întâmple acestea?**

**D.P.** Iluzia că războiul din Ucraina ar schimba fundamental acolo stereotipurile negative privind românii (stereotipuri care au încă o neverosimilă circulație dincolo, în nordul Bucovinei) se prăbușește fără întoarcere. Suferințele istorice ale românilor din Cernăuți – de a fi văduviți de limba română, de cultura noastră, de legăturile libere cu Țara – continuă. Un adevărat „asediu”, o spune drept și direct Biserica Ortodoxă Română, s-a pornit recent împotriva dorinței legitime, consfințite de Constituția Ucrainei și de legile ei, a comunităților ortodoxe românești din Bucovina, Herța și nordul Moldovei, de a adera la Biserica Ortodoxă Română, prin intermediul Asociației Religioase „Biserica Ortodoxă Română în Ucraina”. Accesul la limba română al comunităților noastre din Ucraina se limitează drastic și ireversibil. Se reduc constant numărul școlilor și claselor cu predare în limba română, precum și utilizarea acesteia în școli, biserici și spațiul public. Deși Ucraina are o nevoie uriașă de coeziuni interne adevărate, de coagularea tuturor resurselor interne pentru a-și spori reziliența în fața agresorului, semnele vitale ale fidelizării, de către autoritățile ucrainene, a comunității românești pentru acest proiect de țară, se lasă îndelung așteptate.

Nu mai avem deci iluzii privind o posibilă inversare a strategiei ucrainene de demantelare a designului identitar al comunității românești. Războiul de agresiune al Federației Ruse va accelera totodată procesul de consolidare a națiunii ucrainene, iar acest proces va continua să contamineze inevitabil, chiar fatal, comunitatea românească din Ucraina, specificul și nevoile ei. Vom asista la degradări rapide și multiple ale identității românești; tancul ucrainizării întregii societăți va strivi sub șenilele sale totul; în plin război, Kievul nu mai are timp și înțelegere pentru suferințele victimelor colaterale ale acestui conflict în plină desfășurare. Se vor înfige mai adânc în români colții care cresc în ADN-ul divorțului identitar ucrainean de amprente toxice ale „lumii ruse”.

Rămâne încă o temă deschisă dacă românii din Ucraina vor fi devenit astfel, din nou, simple victime colaterale ale unui proces istoric de neevitat care le tocește cinic și ireversibil simțurile identitare sau dacă, dimpotrivă, aceștia sunt ținte privilegiate directe ale unei mentalități colective rudimentare care, alimentată timp de peste jumătate de veac de narațiunile rusești anti-românești, a pătruns ireversibil în straturile de adâncime ale mentalului colectiv și acum sapă pur și simplu noi și

puternice urme inerțiale, dramatice pentru destinul pe termen lung al comunității noastre din Ucraina.

În aceste momente, comunitatea românească din Ucraina trăiește drame multiple; copiii ei mor în numele proiectului de țară al Ucrainei, apărând, în tranșee, dreptul la existență al Ucrainei asediate de noua Armată Roșie rusească; astăzi, comunitatea românească este solidară cu războiul de apărare al Ucrainei și este parte indispensabilă și curajoasă a acestui război de apărare; în același timp, comunitatea românească este pedepsită pentru sinele său, este țintă directă a unui adevărat asediu identitar care se derulează în numele consolidării națiunii ucrainene. O cenzură apăsătoare înconjoară orice exprimare publică a liderilor comunității românești: cine îndrăznește să critice acest asediu identitar este decretat ca eretic pro-rus și ars pe rug ca slugă a Moscovei; vocile critice, lucide și responsabile, sunt intimidat sistemice, orice ieșire din cor este diabolizată fără nuanțe. Botnița și lesa însoțesc ieșirile timide în public ale liderilor comunității, în pofida forumizării formale în creștere din ultimele luni.



Nici măcar apropierea Ucrainei de Europa nu pare să aibă un impact pozitiv în privința modulării atitudinilor față de comunitatea românească. Palide sunt semnele marilor metamorfoze mentale așteptate a se produce, acolo, odată cu uriașa empatie a poporului român față de suferințele poporului ucrainean (pe care le-a produs și le produce încă agresiunea rusească); această uriașă empatie, de care suntem tare mândri, aici, nu a produs acolo o inversare substanțială și ireversibilă a percepției negative a comunității românești din Ucraina; palidă pare a fi și disponibilitatea reală a societății ucrainene de a-și îmblânzi, de a-și europeniza conduitele față de minoritățile naționale de pe teritoriul Ucrainei.

Mă tem că diabolizarea comunității ruse din Ucraina ca posibilă purtătoare a ideologiei imperialiste a Moscovei va arde toleranțe colective în societatea ucraineană, iar minoritățile naționale vor fi percepute tot mai mult, în acest context, ca obstacole în calea „purificării” etnice și identitare a societății ucrainene.

În tot acest cocktail Molotov, prea puține voci curajoase și responsabile răspund la București nevoilor de sprijin în creștere ale românilor din Ucraina, prea puține

dintre acestea au înțelegerea exactă a realităților de acolo și încă și mai puține au curajul unor expuneri cinstite a reacției instituționale adecvate.

Toposul suferințelor comunității românești din Ucraina a fost acaparat de mediile politice radicale din România, iar abordarea temelor delicate ale relației bilaterale româno-ucrainene pare a fi un cartof fierbinte pentru cercurile de decizie de la București. Tonurile noastre se diluează leneș și laș în „ciorba narativă” a repetării obsesive, ipocrite și intolerante, a imperativului absolut al sprijinului pentru Ucraina.

Evident că sprijinul României acordat Ucrainei trebuie să continue și să rămână imperativ. Însă în egală măsură avem obligația elementară de a vorbi despre nevoile comunității românești și de a construi, împreună cu autoritățile ucrainene, soluții la acestea. Împreună trebuie să izolăm pompierii și provocatorii, pe aceia care deschid noi fronturi interne ce slăbesc continuu Ucraina.

Vocile care ies din cor sunt diabolizate și aici, potrivit judecății eronate că cine critică Ucraina este în tolba Moscovei. Numeroși sinecuriști pierduți printre palatele puterii, în birourile instituțiilor de stat cu atribuții directe în relația bilaterală, găsesc în acest context pretextul ideal pentru ample volute demagogice fără efect și fără ecou. O ipocrizie cu ștaif însoțește paradigmatic exprimările noastre oficiale.

Ne lipsesc în continuare, în România, elite autentice care să aducă în politica noastră externă intensitatea și anvergura pe care le merită România, inclusiv/prioritar în relația cu Ucraina. Astfel de elite ajung greu și rar pe culoarele puterii. În absența lor, rămânem provinciali, inerti, confuzi, ratăm oportunități, lăsăm nerezolvate marile dosare, plutim în derivă și fără catarg.

Nu doar românii din Ucraina, ci România însăși are nevoie vitală de oameni de stat responsabili, apți pentru viziuni strategice, competenți și integri, cu vertebre etice puternice, are nevoie de caractere în sensul cel mai înalt al termenului, de o resursă umană de calitate care nu depinde de politici sinecuriste și de scheme clientelare de acces la putere. Politicile și practicile de contra-selecție au falimentat etic România. Cât timp elitele politice vor întârzia să apară sau să se exprime în România, întreaga noastră politică externă va rămâne una periferică și conjuncturală. Și românii din Ucraina vor suferi în mod direct, iar suferințele lor vor trezi doar *îngrijorări* în cabinele somptuoase din care aceștia așteaptă legitim, de fapt, *răspunsuri și reacții*.

În ultimii ani, Bucureștiul și Kievul și-au exprimat intenția de a ridica relația bilaterală la nivelul unui Parteneriat strategic. Până în prezent nu a fost elaborată și convenită o foaie de parcurs pentru crearea unor relații bilaterale de tip strategic. Eu însumi am propus, anul trecut, într-un studiu detaliat dedicat Ucrainei (un studiu de strategie și politici solicitat de Institutul European din România<sup>1</sup>), câteva modeste sugestii privind configurarea acestei foi de parcurs către un parteneriat strategic. Nu îmi pot imagina un parteneriat strategic real între România și Ucraina în condițiile continuării mutilării drepturilor comunității românești din Ucraina; comunitatea românească nu este o anexă sau o periferie a relației bilaterale, ci, dimpotrivă (alături de comunitatea ucraineană din România), fundamentul, temelia ei. Nu îmi pot imagina un parteneriat strategic real între România și Ucraina dacă părțile vor continua să își ascundă îngrijorările, temerile, preocupările etc. Prietenii puternice nu se construiesc din ipocrizii. Construim poduri de piatră între noi (la Sighet), deschidem noi puncte de trecere a frontierei peste tot de-a lungul graniței, planificăm extensii reciproce ale reprezentării diplomatice, dar ratăm ingenuu oportunități rarissime de a ne dezgropa scheletele din dulap.

Am fost dintotdeauna adeptul unei diplomații a sincerității, într-o lume mentală care confundă tot mai des diplomația cu eschiva, ipocrizia și platitudinea.

**D.C. Anii 1940... Rana mea deschisă, o moștenire aflată la a treia generație. După cedarea de teritorii și abandonul propriilor cetățeni de către Statul Român, pe care noi, românii rămași în afara granițelor, le-am iertat, cum credeți Dumnezeu voastră – cel care ați luat doar note de zece la Istorie și cel care ați avut onoarea să reprezentați Ministerul Afacerilor Externe al României în calitate de diplomat la Cernăuți: de câte ori, de atunci, România a mai greșit față de noi – etnicii români?**

**D.P.** Există o Românie care greșeste etnicilor săi din Ucraina în fiecare zi. Găsim cu greutate drumul etic către aceștia. Prea rar și prea puțin ne exercităm instrumentele constituționale de a-i sprijini. Prea puțini dintre noi au cu adevărat vocația autentică a sprijinului și solidarității. Politicile noastre defectuoase de contra-selecție în instituțiile de stat și în funcțiile publice au amânat crearea unei elite politice și administrative interesate cu adevărat în a construi politici de sprijin pe termen lung. Reacționăm slab și disproporționat la nevoile și suferințele acestora. Ratăm continuități și consensuri în politicile de sprijin, chiar și atunci când reușim să articulăm aceste politici. Ne lipsește dialogul interinstituțional care poate crea coeziuni și angajamente de sprijin pe termen lung și, cel mai important, s-a atrofiat cultura publică și instituțională a solidarității cu românii din Ucraina, în sens larg cu românii din comunitățile istorice.

Emigrarea masivă din România spre țările bogate ale vestului Europei a rupt echilibrul dintre românii din străinătate și românii din comunitățile istorice. Treptat-treptat, primii au devenit răsfațați mentalului nostru public; românii din diaspora investesc în România, au valoare electorală substanțială (aleg președinți, pun presiune pe politicile publice de la București etc.), au reprezentare în Parlament, influențează marile politici de acasă etc., în timp ce românii din comunitățile istorice (în sens restrâns cei din Ucraina) sunt percepuți mai degrabă ca personaje secundare într-un film de acțiune cu regizori ratați.

În ceea ce privește românii din Ucraina, războiul de agresiune al Federației Ruse a generat în România o empatie uriașă față de țara vecină care are și efecte perverse, inverse – bunăoară, obturează orice perspectivă critică față de autoritățile de la Kiev. Războiul acesta a creat aici o cultură publică a tăcerii față de suferințele românilor din Ucraina, articulată pe considerentul mincinos că reproșurile ce pot fi aduse partenerilor de la Kiev pot slăbi capacitatea de rezistență a acestora în acest război, pot dezarticula sprijinul extern necesar acestora și/sau pot facilita efortul Rusiei de a rupe Ucraina de lume și de a-i dezarticula coeziunile interne. În realitate, din motive dificil de înțeles, Kievul însuși a continuat să sape, chiar și în condiții de război, șantierul unor fronturi interne multiple (precum conflictul canonic/religios dintre Biserica Ortodoxă a Ucrainei și Biserica Ortodoxă Ucraineană) care îi distrug coeziunile atât pe termen scurt, cât și pe termen mediu și lung.

Cultura publică a tăcerii de care vorbeam a inhibat vocile critice și reacțiile necesare față de măsurile represive sau limitative adoptate împotriva comunității românești din Ucraina. S-a mizat (greșit) pe o schimbare paradigmatică a percepției privind comunitatea românească în societatea ucraineană care urma a se produce, acolo, ca efect al empatiei uriașe și al sprijinului constant al României și al românilor față de populația Ucrainei exprimate plenar, aici, în contextul acestui război. Empatia

și sprijinul românilor față de Ucraina au rămas, în general, fără răspuns, iar recunoștința a venit târziu și modest.

Diplomația românească nu a știut să valorifice plenar acest sprijin în interesul comunității românești din Ucraina, nu a reușit să creeze premisele unei metamorfoze publice sau instituționale față de această comunitate sau față de România însăși. Cu rare excepții (bunăoară, decizia autorităților ucrainene de a renunța la utilizarea unor concepte toxice precum „limba moldovenească”), nu am putut construi/facilita/încuraja semne ale unei recunoștințe a partenerilor de la Kiev care să îmbunătățească situația comunității sau care să răspundă nevoilor ei.

Temele delicate ale relației cu Ucraina care privesc comunitatea românească au fost lăsate patrioților de serviciu din mediile politice radicale; aceștia au reușit să confiște agenda publică privind românii din Ucraina și să o ducă în derizoriu prin ample isterii sau manipulări colective.

În fine, absența sistemică a culturii responsabilității autentice față de sprijinirea constituțională a românilor din Ucraina în instituțiile de decizie face ca România să greșescă etnicilor săi din această țară în fiecare zi.

Pe de altă parte, există o altă Românie care se exprimă solidar în fiecare zi și care nu lasă să cadă comunitatea românească din Ucraina. O Românie care mai păstrează instinctele corecte ale solidarității. Semnele ei de manifestare a solidarității și iubirii pentru românii din Ucraina sunt cel puțin la fel de puternice precum semnele tăcerii și trădării celeilalte Românie.

Sprijinul instituțional pentru comunitatea românească a generat proiecte de calitate și de impact, precum bursele de studiu pentru elevii care optează pentru învățământ în limba română, stimulentele financiare pentru profesori, programele de instruire pedagogică, dotarea școlilor/claselor cu predare în limba română, programul de tabere ARC, programul „Descoperă România”, diferite alte proiecte și programe culturale, artistice, editoriale etc.

Grație acestui sprijin instituțional reușesc să supraviețuiască „Glasul Bucovinei” și „Mesager Bucovinean”, proiecte mass-media precum „BucPress”, grație acestui sprijin se editează în continuare cărți și publicații în limba română etc. Porțile marilor universități românești sunt deschise non-stop pentru etnicii români din Ucraina, în pofida neajunsului de a nu fi putut rearticula defunctul acord bilateral de colaborare în domeniul educației. Un program generos de burse de studii în România pentru



elevii și studenții români de pretutindeni continuă să atragă masiv tineri din Ucraina și Republica Moldova. Orașe universitare precum Suceava și Iași și-au articulat pe termen lung programe academice ofertante pentru aceștia și au creat deja cutume ale orientării academice spre România a etnicilor noștri din Ucraina.

Dacă, instituțional, cultura sprijinului și a solidarității față de românii din Ucraina pare prea puțin articulată, în schimb, în societate, aceasta se exprimă încă în termeni generoși. Donațiile masive de carte, sprijinul privat pentru proiecte paradigmatic, proiectele comunitare, inițiativele culturale locale etc. au devenit constante/rutine ale vieții noastre culturale și spirituale comune. Granițele dintre noi mor zilnic cu fiecare carte care trece Prutul.

România care iubește cu adevărat și necondiționat, în fiecare zi, românii din Ucraina este mai frumoasă, mai vie și mai adevărată decât *cealaltă Românie* – care îi uită și le *greșește*.

**D.C. Noi, românii de la Cernăuți, în pofida tuturor încercărilor, rămânem o forță și fără modestie Vă împărtășesc că suntem astăzi mai uniți ca niciodată. Cum ne vede România atunci când lasă impresia că nu ne vede deloc?**

**D.P.** România frumoasă, România autentică, aceea care nu și-a pierdut reflexele de solidaritate și de iubire, îi vede pe românii din (regiunea) Cernăuți ca supraviețuitori ai unor trădări și vitregii istorice repetate, ca pe un miracol istoric. Le știe puterea iubirii pentru România, probată în momente greu de descris în cuvinte și imagini. Le știe poveștile și eroii. Știe cum pot muri aceștia pentru România (precum poetul Motrescu, precum martirii de la Fântâna Albă), dar, mai ales, știe cum pot ei iubi această țară: într-un fel irepetabil, care ne obligă. România frumoasă știe că românii din vecinătate sunt centura de castitate și de siguranță a României, fără de care proiectul nostru de țară ar deveni lesne casabil. Știe jurămintele de iubire pe care le fac românii din Cernăuți. Vede și aude suferințele și crucile, dar și jurămintele de dragoste care se ridică din cioburile deznădejdiei. Vede, știe și vorbește.

Câtă iubire pentru România am văzut, la Cernăuți, în cei patru ani de grație de acolo, nu am văzut în tot restul vieții mele. Țara noastră este obligată să păstreze intacte puritatea și puterea acestei iubiri. În multe momente grele pentru istoria ei, puritatea și puterea iubirii românilor de dincolo au creat soluții miraculoase, astrale – ca în 1918. Românii din Cernăuți sunt tezaurul de rezervă al culturii și spiritului românesc – ei păstrează acolo rădăcinile, bornele, esențele pure ale românității, mai ales când, dincoace, devenim (din neglijență, lene sau conformism) gropari ai acestora.

Descoperirea acestui tezaur continuă și în momentul de față; deși paznicii farului cad pe capete. Descoperim acolo o vitalitate pe care mulți dintre noi, dincoace, am pierdut-o; o rezistență la degradarea valorilor canonice ale culturii române pe care mulți dintre noi, dincoace, am pierdut-o; o puritate a iubirii pentru România pe care noi, dincoace, am pierdut-o de asemenea. Amănuntul că schimbările culturale canonice ale modernității pătrund mai greu în comunitatea culturală românească din Cernăuți a salvat-o de la mode și convenții toxice; cu un aer ușor provincial, oamenii de cultură ai comunității noastre din Cernăuți respiră autenticitate și ancestralitate, probează vitalitate, păstrează în sanctuar însemnele arhaice ale unicității noastre identitare. Din aceste sanctuare ne vom recupera, când vom avea vitală nevoie de ele, vertebrele canonice.

Desigur, puțini locuiesc continentul etic al acestei Româanii. Puțini și aleși. Cine nu simte că inima îi bate gata să sară din piept când ascultă Imnul Bucovinei / *Cântă cucu-n Bucovina* nu trebuie să se ostenească să mai citească despre Bucovina; va fi zadarnic. Există și o Românie contractuală sau obosită, care vede în comunitatea românească de la Cernăuți mai degrabă o problemă și o povară. Însă nu pot vorbi în numele acesteia, mai precis, nu vreau. România adevărată este cea în mijlocul căreia trăiesc, deopotrivă cu părinții, frații, soția, copiii, rudele și prietenii; iar în această Românie ei, românii din Cernăuți, îmi fac neegalabila onoare de a mă lăsa să trăiesc, pentru ei și pentru România din inima lor, o iubire (reciprocă) adevărată și mare.

**D.C. Ar putea exista mii de discursuri de încurajare pentru un popor înstrăinat de propria Țară. Dați-mi unul singur, care să rezoneze cu vremurile grele prin care trec etnicii români din Ucraina.**

**D.P.** Strigătul vostru nu e singur. Când treceți prin Valea Plângerii, din orice loc al suferinței voastre se ridică focuri pe munți – și cineva este, aici, de veghe, permanent, spre a le vedea; și cineva este, aici, în suferința voastră și cineva este neapărat, aici, la celălalt capăt al rugii voastre. Suntem cu voi în toate neputințele voastre, în toate luptele pe care le dați. Suntem cu voi în toată deznădejdea voastră. Când alții vă înroșesc obraji în palme, sărutul nostru de frate stinge durerea. Iar mica bucurie pe care o știm din cărțile adevărate de istorie este că „frații în veci vor fi frați”. Când obosește sau abdică vreunul dintre noi, un altul se ridică din puterea credințelor noastre și ale voastre deopotrivă.



Nu sunteți niciodată singuri. În căușul palmei ne trăiesc, fără excepție, toți frații noștri rătăciți prin lume. Vă greșesc doar aceia care nu v-au găsit vreodată. Ceilalți, care v-au găsit înainte de a vă căuta, nu mai pot abdica vreodată de la rutina regală de a ține focul în vatră aprins pentru voi.

În rugul acesta al iubirii pentru România ardem cu toții. Și nu e poveste pe lume care să ne facă mai vii și mai frumoși decât aceasta. Și nu e comoară pe lume pentru

care vreodată să îndrăznim să credem că putem trăda această poveste încercând să evadăm din crucea ei zilnică. Orice evadare este o trădare. Vom rămâne acolo, în miezul acestei povești de iubire pentru România, crescându-ne acolo copiii, trăind acolo și bucuria și-amarul acestei povești.

Straja României începe cu voi. În numele atâtor generații care nu mai pot vorbi, vă rog și eu, trecător prin viața voastră, martor al crucilor voastre de astăzi – „Nu lăsați straja să piară! Dacă piere straja voastră / A pierit și țara noastră...”

Suntem, împreună, straja României. Suntem, împreună, paznicii farului. Am fost dintotdeauna. Trăim sub blestemul acestei iubiri. Și neconținut (ni se pare că) vom rămâne în ea. Iar când acest dulce blestem va conține totuși pentru noi, cândva, copiii noștri vor ține, aici și acolo, aprinsă, lumina pe care (nici) noi nu am știut a o stinge vreodată.

**D.C. Și la Cernăuți, și la Izmail și prin zonele românești de prin Carpați aproape ne răstignim la propriu pentru a menține vie Limba Română. În spatele icoanelor din Casa Mare, mulți dintre noi am ascuns un manuscris cu *Tatăl Nostru* în românește, de frică să nu uite copiii copiilor noștri limba care ne definește ființa etnică... Nu Vă cer soluții în acest sens. De-a lungul anilor am tot asistat la reuniuni cu delegații bilaterale româno-ucrainene pe urma cărora s-a așternut praful. Vă cer astăzi o viziune, o pre-viziune – cum vedeți Dumneavoastră viitorul nostru – al etnicilor români?**

**D.P.** Limba română este un giuvaier al culturii universale și deopotrivă partea noastră de cer. Și credința noastră, de asemenea, este una care mută munții din loc. Povestea irepetabilă a nașterii și învierii lui Iisus Hristos ne face, cum știm din izvoare, cei mai fericiți dintre pământeni. Limba română și credința în Dumnezeu vor rămâne de nedislocat în ADN-ul identitar al comunității românești din Ucraina. Limba română și credința în Dumnezeu ne vor supraviețui și vor supraviețui deopotrivă neprietenilor lor.

Însă încrederea noastră în puterea limbii române și a credinței noastre ortodoxe are nevoie (să fie dublată) de lupte, de sacrificii, de jefte (precum în celebrul proverb medieval pe care nu conținesc să-l invoc: „Ai încredere în Dumnezeu, dar ține praful de pușcă la adăpost de umezeală!”). Trebuie să ținem la adăpost de umezeală „praful puștii” noastre. Credințele (trebuie) să ne rămână puternice și instinctele de a ni le apăra – permanente și vii.

În toate luptele noastre se războiesc deopotrivă dezastre și oportunități. Generația noastră are, astăzi, irepetabila șansă de a-și construi un rost adevărat, un proiect paradigmatic de generație, după moștenirea mirabilă a generației părinților noștri (lumea liberă și evadarea din cușca sovietică). Proiectul nostru paradigmatic este să construim ireversibilitate moștenirii adevărate a părinților noștri: să deschidem larg porțile pentru ca românii de dincolo de frontiere să trăiască, împreună cu românii din România, visul plener al libertății. Să rămână dincolo de ziduri dictaturile, războaiele, temnițele, agresiunile, fricile și opresiunile. Restul este detaliu. Restul este fleac.

Văd românii din Ucraina ca parte a acestui proiect – visul plener al libertății trăit împreună cu românii din România, națiune puternică și mândră în Europa, alături de parteneri și de prieteni, dincoace de ziduri și temnițe. Un vis al libertății care începe cu limba română și libertatea credinței, într-o lume liberă care va înceta să-și poarte anatema permanentei mirări a lui „cum poate fi cineva român”.

Dincolo de norii cenușii sub care ne trăim astăzi fricile, văd românii din Ucraina trăind acest vis frumos al libertății împreună cu frații lor din România – și cu toate popoarele din această parte a lumii care cred în libertate și mor în tranșeele luptei pentru ea.

**D.C. Aveți întreaga mea recunoștință pentru sinceritatea acestui dialog. Vă asigur de un singur lucru: comunitatea etnicilor români din Ucraina iubește România pentru totdeauna.**

#### NOTE

1. *SPOS 2024 – Agenda europeană a Ucrainei. Impactul integrării Ucrainei asupra funcționării politicilor și structurii instituționale a UE*, coordonator Dorin Popescu, autori Marin Gherman și Răzvan-Victor Pantelimon, București, Institutul European din România, 2024, [https://ier.gov.ro/wp-content/uploads/2025/03/SPOS\\_2\\_Agenda-europeana-a-Ucrainei\\_2025-1.pdf](https://ier.gov.ro/wp-content/uploads/2025/03/SPOS_2_Agenda-europeana-a-Ucrainei_2025-1.pdf)

#### SUMMARY

The interview with Dorin Popescu, a former diplomatic adviser in Cernăuți, brings to light the drama and the resilience of the Romanian community in Ukraine. Popescu speaks with deep emotion about Romanian identity, love for Bukovina, and the struggle of the local Romanians to preserve their language, faith, and culture. He criticizes both the Ukrainian state, for enforcing a process of Ukrainianization and marginalization of the minorities, and the Romanian state, for its constant indifference and lack of strategic action. However, there is another Romania—a supportive, authentic one—that constantly assists the Romanian community in Ukraine through cultural and educational projects. Popescu highlights the need for a real and sincere partnership between Romania and Ukraine based on respecting the minority rights and proposes a vision where Romanians across the border can live the dream of freedom alongside their brothers in Romania.

In a world shaken by wars, identity crises, and mental borders, where solidarity often becomes a slogan rather than a real commitment, Dorin Popescu calls for awareness, clarity, and a profound ethical commitment to the dispersed Romanians who remain deeply anchored in their love for Romania.

## ECATERINA MANDICEVSCHI – O PERSONALITATE UITATĂ A CULTURII BUCOVINENE

**Vladimir ACATRINI\***  
Cernăuți

Din cele mai vechi timpuri, Bucovina s-a remarcat prin familii de intelectuali care organizau reuniuni culturale. Prin intermediul acestor reuniuni se organizau serate muzicale și reprezentări teatrale. Un loc deosebit în activitatea acestor reuniuni culturale îl ocupa familia Mandicevschi. Sunt bine cunoscuți Eusebie și Gheorghe Mandicevschi – renumiți compozitori, Constantin Mandicevschi – profesor de istorie, director de liceu, director al Bibliotecii Universității din Cernăuți, compozitor, autorul renumitului Imn al Țării Fagilor – *Cântă cucu-n Bucovina*, precum și Erast Mandicevschi – jurist, funcționar superior la Tribunalul din Viena și apoi la București.

Ecaterina Mandicevschi s-a născut la 10 februarie 1867 în satul Băhrinești, actualmente raionul Cernăuți, regiunea Cernăuți, în familia preotului Vasile Mandicevschi și a soției sale Veronica Popovici, o mare amatoare de muzică și o bună pianistă, fiica profesorului de la Institutul Teologic din Cernăuți, Constantin Popovici. Locul studiilor primare nu



este cunoscut. Se știe că a urmat Facultatea de Teologie din Cernăuți, unde a fost îndrumată în domeniul muzicii de profesorul Isidor Vorobchievici.

După absolvirea Facultății, a predat teoria muzicală la Liceul Ortodox de fete „Elena Doamna” din Cernăuți. În jurnalul *Schematismus der Bucovinaer gr.-or. Archiepiscopal – Diocese (Anuar ortodox bisericesc)*, găsim că între anii 1908–1912

---

\***Vladimir Acatrini** – istoric, bibliotecar, etnograf. Doctor în pedagogie, profesor la Liceul din Băhrinești (din 2021). Autor al unor broșuri dedicate istoriei satului natal. Membru al Uniunii Naționale a Cercetătorilor Ținutului Natal din Ucraina și inspector civil pentru protejarea monumentelor din orașul Cernăuți. Publică articole în reviste de specialitate din Ucraina, România și Republica Moldova. Președinte al Societății Bibliotecarilor Bucovineni (din 2017) și director al Fundației de Binefacere „Familia Mandicevschi”. Deține mai multe diplome și mențiuni, printre care și medalia „Gloria Bucovinei” a Administrației Regionale de Stat Cernăuți.

Ecaterina a ocupat postul de asistent de profesor, iar între 1912–1914 – profesoară de cânt, apoi dirijor de cor, promovând creația muzicală a lui Eusebie Mandicevschi. Datorită talentului muzical și organizatoric, Ecaterina Mandicevschi a creat un cor al elevelor școlii care a susținut concerte de mare amploare. În anul 1911, la 15, 16 și 23 iunie, la Catedrala Mitropolitană „Pogorârea Sfântului Duh” din Cernăuți, corul liceului a interpretat *Liturgia Minor* de Eusebie Mandicevschi.

Din amintirile contemporanilor aflăm că Ecaterina Mandicevschi era o femeie cu o cultură muzicală aleasă și s-a dăruit cu un devotament desăvârșit liceului și muzicii. În *Anuarul Liceului Ortodox de Fete „Elena Doamna”* găsim că perioada de activitate la liceu, între anii 1907–1934, a fost pentru această instituție de învățământ o adevărată epocă de înflorire muzicală, al cărei prestigiu doamna Mandicevschi, prin sânguința sa, l-a ridicat la un nivel înalt.

Ecaterina Mandicevschi a fost nu numai o minunată profesoară de muzică, după cum afirmau inspectorii care au asistat la lecțiile ei, dar a știut, cu un rar tact pedagogic, să inspire dragostea pentru această artă elevelor liceului. În mod absolut dezinteresat material, a îndrăgostit de pian elevele liceului, atât în incinta instituției de învățământ, cât și în mod privat, la ea acasă. A condus Corul orfanelor de război și a pus baza bibliotecii muzicale a liceului, donând lucrări muzicale proprii, lucrări ale corurilor organizate de ea, cât și compozițiile fraților ei, compozitori cu renume. Toate aceste lucrări au fost compuse pentru liceu, după textele trimise de ea.

Ecaterina era în contact continuu cu fratele său Eusebie. Ziarul „Bucovina Nouă” („Nova Bukovyna”) din 25 februarie 1913 a publicat o informație despre faptul că la 22 februarie 1913, în incinta Liceului Ortodox Feminin din Cernăuți, Ecaterina Mandicevschi și fratele său Eusebie au organizat o sărbătoare în cinstea lui Yurii Fedkovici.

În ziarul „Universul” din 13 iulie 1919 găsim o informație importantă despre Ecaterina Mandicevschi, când a fost numită profesoară la liceul de fete din Cernăuți: „George Tofan a fost numit profesor titular de română, istorie și geografie la școala normală din Cernăuți. D-șoara Ecaterina Mandicevschi a fost numită maestră de muzică la liceul ortodox de fete din Cernăuți”<sup>1</sup>.



**Mama Veronica cu fiicele Aurora și Ecaterina (în dreapta), Cernăuți, 1871**

Meritul Ecaterinei Mandicevschi constă în faptul că a știut să dezvolte la elevele sale pasiunea pentru muzica clasică. În anul 1925 a avut loc primul mare concert dat de corul liceului sub conducerea Ecaterinei Mandicevschi în sala Filarmonicii. Acest concert includea cântece bisericești de Eusebie Mandicevschi, lucrări ale lui Dumitru Georgescu-Kiriac, Gheorghe Mandicevschi și Robert Schumann. În următorii ani, Ecaterina Mandicevschi a organizat mai multe manifestări consacrate diferitor compozitori. Astfel, în anul 1926, la Teatrul din Cernăuți a avut loc o prezentare muzicală, intitulată *O producție de cântece pentru copii*, alcătuită din cântece populare românești ilustrate prin tablouri vivante.

În anul 1927, în sala Filarmonicii din Cernăuți a avut loc Serbarea Beethoven, unde cuvântul de introducere a fost rostit de către Ecaterina Mandicevschi. Similar acestui concert a fost și Serbarea Schubert în anul 1928. Pentru ca elevele să cunoască diverse genuri de muzică, doamna Mandicevschi organiza la diferite matenee audiții muzicale. La aceste audiții participau cei mai buni muzicieni ai orașului.

Conform statisticii din anul 1921, aflăm că Ecaterina Mandicevschi a fost profesoară la liceu în perioada când directoarea era nepoata fratelui său Eusebie, Aspazia Șandru, între anii 1919–1941. Aspazia Șandru a condus cu mult tact și pricepere această instituție de învățământ, o podoabă a școlii românești din Cernăuți.

Mediul cultural în care s-a dezvoltat folclorul muzical românesc în Bucovina a fost marcat de relația cu Biserica. Un rol important în acest mediu l-a jucat Societatea „Armonia”. Ea a fost constituită în data de 18 iulie 1881 la Cernăuți, la sugestia lui Silvestru Morariu-Andrievici. În raportul anual din 1906 se menționează integral denumirea societății „Armonia”, societate pentru cultivarea și răspândirea muzicii naționale, religioase și laice în Bucovina. Ecaterina Mandicevschi, împreună cu fratele său, Gheorghe Mandicevschi (violoncelist), a participat în mod activ la spectacolele Societății Muzicale.

Venitul colectat în urma concertelor a fost destinat ajutorării elevelor sărmene. Aproape că nu a existat manifestare artistică la liceu la care să nu fi contribuit sau participat Ecaterina Mandicevschi.

Presa cernăuțeană („Glasul Bucovinei”) a publicat pe data de 11 decembrie 1934 un anunț despre pensionarea Ecaterinei Mandicevschi. Din acest anunț aflăm că doamna profesoară a beneficiat de mari sărbători, organizate de profesorii liceului și de foștii elevi și prieteni:

„Impresionantă sărbătorire a unei prea vrednice profesoare. Liceul de fete Nr. 1 ortodox din Cernăuți și-a sărbătorit, sâmbătă 8 decembrie curent, în persoana d-rei Ecaterina Mandicevschi, cu prilejul trecerii d-sale la pensie, o prea meritată profesoară. D-șoara Ecaterina Mandicevschi, una din cele mai distinse figuri ale lumii românești bucovinene, este și cea mai demnă reprezentantă a muzicii pe care timp de 37 de ani a predat-o cu rară cinste artistică și unică sinceritate. Toți aceia, sau mai bine zis acele eleve care au avut norocul să fie inițiate de ea în tainele adânci ale divinei arte, cunosc câtă dragoste a pus această nobilă și foarte delicată profesoară în serviciul învățământului muzical. (...) Dacă nu cuvintelor noastre, apoi inimilor celor treizeci și șapte de generații educate de dânsa să li se dea ascultare. Toate bat cu admirație și duioșie gândindu-se la iubita lor «Tanti Kati»”<sup>2</sup>.

Mulți ani Ecaterina Mandicevschi a fost secretara Comitetului școlar. Ea a organizat și a condus „Cutia elevelor” – biblioteca alcătuită din cărți didactice pentru elevele sărace. În anul 1938, Ecaterina Mandicevschi a binevoit să doneze Bibliotecii

Universității din Cernăuți o serie de manuscrise ale regretatului său frate, Eusebie Mandicevski, care cuprindeau opere muzicale în număr de 251, adunate în 13 mape și 8 volume legate. Drept moștenire de la Ecaterina Mandicevski a rămas traducerea în limba ucraineană a lucrărilor renumitului povestitor român Ion Creangă: *Moș Ion Roată și Cuza Vodă, Popa Duhul, Moș Ion Roată și Unirea*. Toate acestea au fost publicate în revista din Lviv „Nedilea” („Duminică”) în anul 1912, nr. 33-36, iar *Amintiri din copilărie* – în ziarul cernăuțean „Nova Bukovyna”<sup>3</sup>.

Ecaterina Mandicevski a trecut la cele veșnice în anul 1957 la Cluj-Napoca, România. Trebuie menționat că în Biblioteca Academiei Române se păstrează vreo 200 de scrisori în limba germană, cuprinzând corespondența lui Eusebie Mandicevski cu sora sa Ecaterina. Printre scrisori, găsim și corespondența lui Eusebie cu ceilalți frați și surori. Această corespondență aduce multă lumină asupra unor fapte mai puțin cunoscute din viața și activitatea familiei Mandicevski.

Pentru activitatea pedagogică și culturală, Ecaterina Mandicevski a fost decorată cu câteva medalii și ordine din partea statului. Despre aceste mențiuni s-a publicat în presa din România. „Monitorul Oficial” din 20 ianuarie 1936 anunță faptul că pe 10 ianuarie 1936, se acordă ordinul „Meritul Cultural”, pentru „Școală” Ecaterinei Mandicevski, prof. de muzică la școala de fete Cernăuți<sup>4</sup>.

De asemenea, „Monitorul Oficial” din 3 martie 1931 publica: „Ministerul instrucțiunii publice și al cultelor. Prin decretul regal Nr. 430 (...) pentru deosebită râvnă depusă pe tărâmul bisericesc se conferă medalia Răsplata Muncii pentru Biserică următoarelor persoane (...): Clasa I D-lui general Constantin Tănăsescu, comandantul diviziei a 8-a și d-șoarei Ecaterina Mandicevski, profesoară de muzică din Cernăuți”<sup>5</sup>.

„Monitorul Oficial” din 23 aprilie 1926 anunța conferirea Medaliei „Răsplata Muncii pentru învățământ” mai multor profesori, printre care și „Ecaterina Mandicevski, maestră la liceul de fete Nr. 1, Cernăuți”<sup>6</sup>.

În ziarele și revistele interbelice care apăreau la Cernăuți, există numeroase informații despre activitatea Ecaterinei Mandicevski, care a sprijinit întotdeauna orfelinatele și a fost implicată în multe alte activități caritabile. Vom prezenta câteva dintre ele:

„Glasul Bucovinei” din 25 martie 1925 anunța: „Concert religios. – Liceul de fete ortodox Nr. 1 din Cernăuți aranjează duminică, 23 noiembrie a.c., orele 11 jum. a.m. în sala Sinodală a Reședinței Mitropolitane, un concert religios. Programa: *Liturghia grecească în La bemol major* de Eusebie Mandicevski, executată de corul Liceului cu concursul unui grup de foste eleve (...) Conducerea corului: Ecaterina Mandicevski”<sup>7</sup>.

„Glasul Bucovinei” din 9 iulie 1920: „De la Liceul ort. or. de fete. Pentru cutia elevelor a liceului ortodox de fete au în curs următoarele daruri: 1170 cor. venitul curat de la audiția muzicală aranjată de d-ra Ecaterina Mandicevski și 1000 cor. donațiune din partea d-rei Flora Guzmann din venitul matineului aranjat cu elevele cursului ei de dansuri ritmic-armonice”<sup>8</sup>.

„Glasul Bucovinei” din 20 octombrie 1920: „Matineu muzical. – Liceul de fete Nr. 1 ortodox organizează cu concursul unor foste eleve sâmbătă în 26 octombrie a.c. la orele 11 a.m. un matineu muzical în sala festivă a liceului (...) Conducerea o are d-na profesoară Ecaterina Mandicevski”<sup>9</sup>.

„Glasul Bucovinei” din 24 martie 1925: „Liceul de fete ortodox. – Concertul anunțat pentru ziua de 25 martie curent va cuprinde coruri bisericești de Eusebie Mandicevschi, cântece lumești de Kiriac, E. Mandicevschi și Schumann și o piesă de muzică de cameră. Dirigintele corului e profesoara de muzică d-șoara Ecaterina Mandicevschi”<sup>10</sup>.

„Flacăra. Literară. Artistică. Socială” din 20 octombrie 1913: „În revista ruteană «Nedilea» din Lemberg a apărut în două numere consecutive o traducere a lui *Moș Ioan Roată*, de Ion Creangă, făcută de d-șoara Ecaterina Mandicevschi, profesoară în Cernăuți. Traducerea e foarte conștiincioasă și reproduce cu o fidelitate uimitoare tonul popular din original”<sup>11</sup>.



**Liceul Ortodox „Elena Doamna” din Cernăuți**

După instalarea puterii sovietice în nordul Bucovinei, despre familia Mandicevschi nu s-a mai scris nimic, iar creația lor a fost dată uitării. Ce-i drept, o parte din membrii familiei, care s-au refugiat în România (Erast, Ecaterina), au încercat să promoveze creațiile fraților. Unul din primele concerte în memoria celor 100 de ani de la nașterea lui Eusebie Mandicevschi a fost dat în anul 1957 la Cluj-Napoca, concert la care a participat și sora lui, Ecaterina. În România și în alte țări din Europa, pe lângă concertele organizate în memoria compozitorului bucovinean, au fost scrise, începând cu anii 50 ai secolului XX, mai multe lucrări științifice dedicate compozitorului.

Din observațiile pe care le-am urmărit în presa română din anii 50-80 ai secolului al XX-lea, găsim că s-au scris multe articole, s-au făcut multe cercetări despre familia Mandicevschi, s-au organizat concerte pe operele muzicale ale lui Eusebie și Gheorghe Mandicevschi. Este interesant că în anii '50-'60 la București exista o stradă care purta numele Mandicevschi – nu cunoaștem căruia din membrii familiei Mandicevschi îi era dedicată aceasta.

Ecaterina Mandicevschi a decedat la Cluj în anul 1957. Încă nu cunoaștem unde a fost înmormântată și dacă s-a mai păstrat mormântul.

**Concluzii.** Figura Ecaterinei Mandicevski reprezintă un exemplu elocvent al contribuției femeilor la dezvoltarea culturii românești în Bucovina în perioada interbelică. Provenind dintr-o familie de intelectuali și muzicieni de prestigiu, ea a reușit să-și construiască o carieră pedagogică remarcabilă, dedicându-și viața promovării educației muzicale și culturii românești.

Activitatea sa de peste trei decenii la Liceul Ortodox de Fete „Elena Doamna” din Cernăuți a marcat profund generații de eleve, contribuind la formarea unei culturi muzicale solide în rândul tinerelor românce bucovinene. Prin organizarea de concerte, serate muzicale și manifestări culturale, Ecaterina Mandicevski a creat un veritabil centru de dezvoltare culturală, promovând atât creația proprie, cât și opera fraților săi compozitori.

Dincolo de activitatea didactică, angajamentul său social – exprimat prin susținerea orfanelor de război, organizarea de acțiuni caritabile și crearea unei biblioteci muzicale – demonstrează o personalitate complexă, animată de spirit civic și de dragoste pentru comunitate. Din păcate, după instaurarea regimului sovietic în nordul Bucovinei, contribuția familiei Mandicevski, inclusiv a Ecaterinei, a căzut în uitare. Documentele și mărturiile din presa românească interbelică rămân astăzi principalele surse pentru reconstituirea portretului acestei personalități emblematice, care merită să fie redescoperită și să-și recapete locul cuvenit în istoria culturii românești.

#### NOTE

1. „Universul”, 13 iulie 1919, nr. 229, p. 30.
2. „Glasul Bucovinei”, 11 decembrie 1934, An 17, nr. 4457, p. 3.
3. „Bucovina Nouă”, 1914, nr. 42-45, p. 49.
4. „Monitorul Oficial”, 20 ianuarie 1937, An 16, p. 648.
5. „Monitorul Oficial”, 3 martie 1931, An 51, p. 42.
6. „Monitorul Oficial”, 23 aprilie 1926, An 91, p. 1,141.
7. „Glasul Bucovinei”, 25 martie 1925, An 8, nr. 1790, p. 3.
8. „Glasul Bucovinei”, 9 iulie 1920, An 3, nr. 468, p. 3.
9. „Glasul Bucovinei”, 20 octombrie 1920, An 8, nr. 572, p. 2.
10. „Glasul Bucovinei”, 24 martie 1925, nr. 1789, p. 3.
11. „Flacăra – Literară – Artistică - Socială”, 23 februarie 1913, An 2, nr. 19, p. 152.

#### SUMMARY

Ecaterina Mandicevski (1867–1957), originally from Băhrinești, was a key figure in Bukovina’s cultural and musical life. She taught music for nearly 40 years at the “Elena Doamna” Orthodox Girls’ High School in Cernăuți. Coming from a family of renowned intellectuals and musicians (her brothers Eusebie and Gheorghe were well-known composers), she promoted classical and church music through concerts and musical events. She led choirs, supported orphanages, and founded a music library. She worked with the “Armonia” Society and her brother on various musical projects. Honoured with multiple awards for her educational and cultural contributions, she remained remembered by generations of her students even after her retirement in 1934 as one of the most distinguished cultural figures of the interwar Bukovina.

## „TEMNIȚE” ȘI „TEMPLE” ALE BUCOVINEI. NICOLAE GÂRȘCAN

**Dorin POPESCU\***  
**Constanța**

Despre suferințele colective ale românilor din nordul Bucovinei<sup>1</sup> s-au scris tomuri întregi. Se scriu încă. Privăți de Țară, de destin românesc, de limbă<sup>2</sup> și de unitate spirituală cu Biserica Ortodoxă Română, românii din nordul Bucovinei, din Herța și din zona de nord a Moldovei/Basarabiei, care trăiesc compact în Ucraina, în actuala regiune Cernăuți, inhibați în mod sistemic în relaționările lor cu Țara, divizați artificial în români și moldoveni, trăiesc în continuare cruci de suferință și de destin prea puțin cunoscute în România, în pofida unei bibliografii care crește (încet) și a unei multiplicări fără precedent a provocărilor la adresa simplei lor nevoi de a-și menține matricea identitară.

Proiectele imperialiste succesive repetate ale Moscovei care i-au făcut captivi ai unei istorii sângeroase<sup>3</sup> îi țin captivi și astăzi. Ei sunt totodată victime colaterale ale războaielor Estului, generate periodic de proiecția imperialistă ilimitată a Moscovei.

Am avut privilegiul de neevitat de a cunoaște din interior suferințele acestei comunități în perioada mandatului meu diplomatic de la Cernăuți<sup>4</sup>, suferințe despre care am publicat până acum câteva (modeste) articole și studii<sup>5</sup>.

Principalele soluții de rezistență ale comunității românești din nordul Bucovinei în toată această perioadă, mai ales în perioada contemporană, au fost, de fapt, soluții de refugiu – școala, familia, comunitatea rurală, asociațiile culturale, biserica.

După primii ani post-comuniști/post-sovietici ai comunității, valorizați exemplar de comunitate prin înființarea de asociații culturale și unități școlare cu predare în limba română, comunitatea nu a mai găsit resursele necesare pentru a(-și) securiza pe termen lung supraviețuirea acestor instituții.

Școala ca instituție de refugiu pentru comunitatea românească a intrat în colaps odată cu intensificarea și consolidarea măsurilor de restricționare a accesului la educație în limba maternă. Fatidicul articol 7 al Legii-cadru privind educația, lege adoptată de Rada de la Kiev în septembrie 2017, a reprezentat un *upercut* dat educației în limba română în Ucraina<sup>6</sup>.

Reintrarea în comuniune cu Biserica Ortodoxă Română nu a fost posibilă din multiple rațiuni<sup>7</sup>, nici măcar după modelul inventat curajos de Patriarhia României în Republica Moldova, prin crearea Mitropoliei Basarabiei<sup>8</sup>. Inițiativa Patriarhiei României de a înființa și susține, în Ucraina, Asociația Religioasă „Biserica Ortodoxă Română din Ucraina”, este sabotată permanent de către autoritățile ucrainene<sup>9</sup>. Evoluțiile recente sunt deosebit de îngrijorătoare<sup>10</sup>.

---

\***Dorin Popescu** este președinte al Asociației „Casa Mării Negre”, fost diplomat (cu misiuni diplomatice efectuate la Moscova, Cernăuți și Sarajevo), analist politic, eseist, critic literar și cadru universitar (fost lector la Universitatea „Andrei Șaguna” din Constanța). A absolvit cursurile Facultății de Litere și Teologie a Universității „Ovidius” din Constanța, doctor în filologie.

Inițiativa Bisericii Ortodoxe Române de a înființa și susține Asociația Religioasă „Biserica Ortodoxă Română din Ucraina” aduce o posibilă soluție salvatoare pentru parohiile comunităților românești din Ucraina, în absența căreia opțiunile acestor comunități ar fi rămas limitate: apartenența parohiilor lor la Biserica Ortodoxă Ucraineană (care aspiră la obținerea statutului de biserică autocefală în Ucraina) sau, respectiv, trecerea acestora la Biserica Ortodoxă din Ucraina (Biserică ce a primit deja Tomosul de autocefalie din partea Patriarhiei Ecumenice a Constantinopolului)<sup>11</sup>.

Chiar și în paradigma ratării reîntrării în comuniune a românilor din nordul Bucovinei, Herța și nordul Basarabiei cu Biserica Ortodoxă Română, refugiul în temple al comunității a părut că atenuează șocul restricțiilor succesive privind utilizarea limbii materne/române în spațiul public. În parohiile comunității românești s-au putut oficia astfel slujbele în limba română, iar aceste parohii au funcționat de facto ca temple de rezistență ale limbii române.

În concluzie, în contextul mai larg al sentimentului de captivitate și de temniță pe care îl resimte<sup>12</sup> marea majoritate a reprezentanților comunității românești din nordul Bucovinei<sup>13</sup>, nordul Bucovinei, Herța și nordul Basarabiei s-au refugiat în temple.

Când nu au putut, le-au construit. Când nu au mai putut rezista temniței, românii au construit temple. Temple ale rezistenței lor în catedrala suferinței sunt peste tot în Bucovina, peste tot în Herța, peste tot în nordul Basarabiei/Moldovei.

Despre un astfel de templu<sup>14</sup>, în cele ce urmează.

### **Un „templu” al rezistenței – Nicolae Gârșcan**

Nicolae Gârșcan<sup>15</sup> a fost un învățător român modest din Coșuleni/Mămăliga<sup>16</sup>. A trăit coșmarul URSS în Republica Sovietică Socialistă Ucraineană, în primele decenii ale experimentului sovietic. A făcut din rezistența împotriva URSS proiectul său de viață.

S-a revoltat împotriva introducerii alfabetului chirilic în școală, în anii cei mai duri ai sovietizării comunității românești din teritoriile incluse în textele ultimative ale Guvernului URSS din 1940 (așa-numitele *Note ultimative ale guvernului sovietic* din 26–27 iunie 1940<sup>17</sup>). A cerut insistent ca în actul său de identitate să îi fie menționată naționalitatea de român, în pofida tristei tradiții locale din fostul raion Noua Suliță<sup>18</sup>, care, spre deosebire de tot restul regiunii Cernăuți, în siajul ideologic al comuniștilor moldoveni, impusese deja narațiunea locală a poporului moldovean și a naționalității de moldovean. Nicolae Gârșcan devenea astfel singurul român din Coșuleni; sau printre puținii...

Povestea vieții acestuia a respirat sub semnul paradigmatic al credințelor asumate la limita tragicului.

O poveste demnă de roman și de mari proiecții cinematografice, de box-office mondial, cu ingrediente de dramă cinematografică absolută. Viața acestuia s-a consumat în termenii unei lupte imposibile cu sistemul sovietic, căruia nu îi recunoștea nici legitimitatea, nici supremația. Între bornele ei – cruci și credințe; o viață cu un întreg sistem sovietic de represiune care îl strivește, cu o rezistență probată ilimitat în răscrucile morții, cu largi detenții în estul întunecat al Rusiei, cu procese penale intentate acestuia pentru a-și renega public credințele, cu diagnostice mincinoase de alienare date de satrapii comuniști, cu lungi internări și detenții obligatorii în unități psihiatrice, cu un frate în aparatul de partid și o soră care îl iubește necondiționat

și tăcut, împotriva tuturor, cu presiuni și minciuni ale sistemului menite a-i terfeli și denigra numele în comunitate, cu renegări și temnițe, cu procese publice împotriva sistemului, urmărit și supravegheat ca în marile filme hollywoodiene, corespondențe interzise cu frații români din diaspora, tablouri ale eroilor interziși în frida pereților casei, experimente inumane în pușcăriile iadului, o moarte suspectă cu otrăvire „accidentală” în pădurea natală etc.

Împotriva lui Nicolae Gârșcan, umil dascăl român de țară din Coșuleni/Mămăliga, sistemul bolșevic/sovietic și-a instrumentalizat cele mai odioase mijloace de tortură.

Împotriva sistemului bolșevic/sovietic, rezistând tuturor mijloacelor sale de tortură, presiune, intimidare și șantaj, Nicolae Gârșcan, umil dascăl român de țară din Coșuleni/Mămăliga, a ridicat un templu mai puternic decât morțile trimise zilnic înaintea lui de către torționarii comuniști.

Memoria lui trebuie reabilitată în numele tuturor eroilor români care au crezut necondiționat în România și au acceptat să trăiască și să moară în suferință pentru Ea.

Memoria lui trebuie reabilitată pentru că vorbește explicit despre resursele extraordinare pe care le poate găsi înăuntrul unei ființe umane o credință autentică, asumată cu luciditate și curaj. Cu atât mai mult cu cât această credință se numește România.

Memoria lui trebuie reabilitată în comunitatea locală, acolo unde minciunile sistemului bolșevic/sovietic despre inventatele sale probleme psihiatrice<sup>19</sup> supraviețuiesc încă și astăzi, într-o lume mărunță, măcinată de inabilitatea de a-și descoperi (nu neapărat curajos, ci pur și simplu lucid) adevărurile și trecutul. O mare parte a acestei comunități a asistat tăcut la uciderea lentă a lui Nicolae Gârșcan de către satrapii sistemului, de către sistemul bolșevic/sovietic ca întreg. Unii au participat în mod direct și conștient la linșarea acestuia. Alții au colportat voios odioasa minciună a inventatelor sale boli psihiatrice, de care se „lipeau” obligatoriu toți cei care contestau public regimul sovietic „eliberator”.

Cu o putere dată de credința sa uriașă în România, credință cultivată în familie și prin lecturi, dascălul de țară Nicolae Gârșcan s-a luptat cu tot regimul sovietic, cu mentalitățile și instrumentele lui feroce, cu slugile și oportuniștii săi, cu tortura permanentă, cu tăcerile vinovate ale vecinilor și rudelor, cu renegarea sa dureroasă de către o comunitate captivă ideologic și mental etc.

În 2023, Nicolae Gârșcan a mai învins o dată regimul sovietic, precum și urmașii acestuia de la Moscova, Kiev sau Chișinău: în noiembrie 2023, la presiunea autorităților române, Guvernul Ucrainei a adoptat o decizie privind utilizarea conceptului de limba română în loc de „limba moldovenească” pe tot teritoriul Ucrainei<sup>20</sup>, iar în decembrie 2024 executivul de la Kiev a aprobat un proiect de lege prin care propune înlocuirea



limbii „moldovenești” cu limba română în lista internațională propusă de Ucraina în Carta Europeană a Limbilor Regionale sau Minoritare (lista limbilor protejate pe teritoriul Ucrainei). Cu jumătate de veac înainte de aceste decizii, el, Nicolae Gârșcan, știa că limba „moldovenească” este o invenție, știa că adevărul va triumfa, badea Nicolae s-a bătut cu un sistem întreg, toată viața sa, pentru acest adevăr. Și a învins acest sistem diabolic chiar și din mormânt.

Nicolae Gârșcan a urcat toate treptele iadului fără ca templul său să își stingă vreodată lumina, fără ca pașii săi să alunece de pe trepte.

Astăzi, despre Nicolae Gârșcan se scrie deja din ce în ce mai mult, în România și Ucraina (regiunea Cernăuți), pentru că rudele acestuia nu îl lasă să moară<sup>21</sup>. Cea mai consecventă în recuperarea efigiei sale de erou este Dorina, care locuiește fastuos în viața mea, în chip de soție<sup>22</sup>. Articole anterioare mai ample, de referință, privind destinul tragic al acestuia au fost publicate deja în presa de limbă română din Ucraina – d.e. articolul *Român post-mortem*, publicația „Arcașul”, Cernăuți, Ucraina, august 2004, autor Dorina Ciobanu (astăzi Popescu)<sup>23</sup>; totodată, în spațiul public din Ucraina se încearcă tot mai multe recuperări și reabilitări ale memoriei acestuia, inclusiv prin efortul de a i se recunoaște statutul de fost deținut politic<sup>24</sup>.

Pentru posteritate, în premieră în spațiul editorial din România, inserez aici câteva elemente biografice, rezultate din articolul citat, articol care rămâne și astăzi<sup>25</sup> sursa principală de informare privind destinul eroic al lui Nicolae Gârșcan: „Nicolae Gherșcan (acesta este numele utilizat de autor în articolul menționat, în paralel cu varianta Nicolae Gherșcanu – sublinierea noastră, D.P.) s-a născut în satul Coșuleni, raionul Noua Suliță, la începutul anilor 1940, într-o familie de moșieri. La părinții Ion și Vera, el a fost cel de-al patrulea copil din cei șase.... Pentru prima dată a fost arestat și interogat pe data de 8 februarie 1952. Cauza arestului a fost pregătirea, păstrarea și răspândirea textelor antisovietice în limba română. Mai târziu, fiind învățător la școala din Coșuleni, el asumându-și un mare risc, încearcă să-și învețe elevii Alfabetul Român și Istoria Românilor. Dar nu durează mult și activitatea lui e depistată. În anul 1970 e arestat pentru a doua oară și internat în spitalul regional de psihiatrie... După examinare, a fost îndreptat într-unul din penitenciarele din Dnepropetrovsk... În perioada de aflare în Penitenciarul din Dnepropetrovsk, Nicolae Gherșcan de patru ori a fost adus de către medicii sanitari la un pas de moarte: în ianuarie 1972, când i s-a introdus o doză mare de sulifazin, în aprilie 1973, din cauza supradozei de insulină, în octombrie 1974, în urma combinării tizerținului cu triftavinul și, în iunie 1976, la fel, din pricina unei combinații de medicamente puternice. Din cauza acestor tratamente, mai corect spus experimente, în fiecare lună decedau în medie 8 deținuți. Mulți alții s-au întors. S-a întors și el – feciorul tatei, fecior. Din păcate, tata nu mai era. Pe prisma casei stătea mama... cărunță și friptă... Pe 17 decembrie 1980, după 10 ani de suferințe și lipsire de libertate, în conformitate cu ordinul eliberat de către Judecătoria, Nicolae Gherșcan este eliberat, dar luat la evidență ca o persoană care prezintă un mare pericol pentru societate... Între timp, i-a fost propusă reabilitarea deplină. La el acasă a venit un corespondent special pe propagandă (așa i s-a prezentat acesta) și i-a propus să semneze cererea deja tipărită, în care se vorbea despre faptul că «Eu, Nicolae Gherșcan, recunosc că toată activitatea mea a fost un pas nechibzuit și regret mult că prin aceasta am reușit să provoc un disconfort Marii Puteri», în schimbul căreia va obține reabilitarea deplină și compensație bănească. Răspunsul (n.n. negativ) l-a adus pentru a treia oară după gratii. La începutul anilor '90, din

cauza inimii bolnave, Nicolae Gherșcan se stinge din viață și este înmormântat la cimitirul din satul natal, alături de bunul lui tată. Visul lui, de a avea un tricolor, nu neapărat mare, nu neapărat nou, nu s-a realizat. Acest român lasă după sine o casă, pe peretele unei odăi – posterul cu chipul lui Michele Placido, eroul principal din filmul italian «Caracatița», pe care-l credea la fel ca el, un luptător pentru adevăr, un geamantan cu volume de poezii proprii, scrisori de la prietenii de luptă, multe-multe cărți și o livadă... care parțial s-a păstrat și până acum”.

Între timp, un tricolor românesc modest se mai odihnește din când în când cu badea Nicolae, la mormântul acestuia din Coșuleni.

Pentru dreapta sa memorie, eu însumi am pregătit, cândva, pentru ediția princeps a Simpozionului de la Derwent „Destine frânte pentru Țară în vatra istorică românească”, organizat (la 7 iulie 2018) de Asociația pe care o conduc, Asociația Casa Mării Negre/Black Sea House, o prezentare mai amplă a vieții tragice a lui Nicolae Gârșcan<sup>26</sup>, sub forma unui tablou de erou al românului simplu din teritoriile înstrăinate.

Prin eforturile apropiaților săi, Nicolae Gârșcan trăiește o nouă viață. Reabilitarea sa devine etic obligatorie. Recent, autoritățile locale din satul său natal au acordat numele său chiar străzii în care a locuit. Sunt speranțe ca dosarul său de supraveghere și urmărire de către securitatea sovietică să fie restituit rudelor. Sunt speranțe ca numele său să fie reabilitat public.

Pentru eroi ca Nicolae Gârșcan, care și-a(u) asumat un proiect martiric de viață în numele iubirii sale/lor pentru România, am gândit, împreună cu prietenii mei spirituali pentru care nici o recunoștință nu va fi suficientă, Simpoziioanele de la Derwent organizate de Asociația Casa Mării Negre<sup>27</sup>.

Pentru eroi ca Ilie Popescu, bunicul meu din cealaltă Românie, rămasă acasă, Ilie Popescu din comuna Tufeni, județul Olt, deținut politic anticomunist, tatăl tatălui meu Marin Popescu, am gândit Simpoziioanele de la Derwent.

Nicolae Gârșcan și Ilie Popescu (biografii tragice, eroice și chiar martirice, cu nesfârșite traume similare sau comune) sunt destine frânte pentru Țară.

Pentru eroi ca Nicolae Gârșcan am gândit Simpoziioanele de la Derwent. Pentru eroi ca Ilie Popescu am gândit Simpoziioanele de la Derwent. În templele lor stă aprinsă lumina credinței în România.

Bucovina are peste tot, pe și sub pământul ei, temple. Mai puternice și mai adevărate decât temnițele ei, la fel de numeroase.

Ținând aprinsă lumina acestor temple, „Glasul Bucovinei” răscumpără suferințele din temnițe ale românilor noștri de dincolo...

#### NOTE

1. Sintagmă limitativă formală (și comodă în utilizarea de rutină) care îi include, de facto, și pe românii din actualul raion Herța al regiunii Cernăuți, fostul Ținut Herța (români care încă și-au păstrat prestigiul și specificul de regățeni) și pe cei din localitățile românești din nordul provinciei istorice a Basarabiei/Moldovei, din partea de est a regiunii Cernăuți, aflați între Noua Suliță/Marșenița și frontiera cu Republica Moldova/punctul de trecere Mămăliga-Criva (români basarabeni). În acest sens, prin sintagma românii din nordul Bucovinei (români bucovineni) subînțeleg și includ aici, fără a le mai menționa separat sau complementar, și comunitatea românească din ținutul/raionul Herța (români regățeni),

precum și comunitatea românească din zona de nord a Moldovei/Basarabiei, aflată astăzi sub administrație ucraineană, în cadrul regiunii Cernăuți (români basarabeni). În perioada modernă și contemporană, destinele acestora au devenit comune.

2. Respectiv, de acces la educație în limba maternă/română, conform standardelor europene actuale.
3. Rusia țaristă, proiectul comunitar sovietic, proiectele geopolitice post-sovietice/neo-sovietice etc.
4. În perioada aprilie 2007 – februarie 2011 am lucrat în calitate de diplomat al Statului Român la Consulatul General al României de la Cernăuți (consilier diplomatic și gerant interimar).
5. Bunăoară, studiul *Românii din jurul României – centura de castitate și evadarea din cercul geopolitic*, publicat (și) în „Glasul Bucovinei”, nr. 3 (99) / 2018, p. 24–31 (studiul dezvoltă o alocuțiune prezentată inițial la Universitatea de Vară pentru românii de pretutindeni de la Izvoru Mureșului, ediția a XVI-a, 1–7 iulie 2018). Articole și studii ale subsemnatului destinate comunității românești din Ucraina au fost publicate în reviste și publicații precum „Glasul Bucovinei” (București–Cernăuți), „Mesager bucovinean” (Cernăuți–București–Rădăuți–Chișinău), „Limba Română” (Chișinău) sau în diferite volume de autor sau colective, precum: Dorin Popescu, *Captivi la pontul hibrid*, Editura Ideea Europeană, București, 2020; Florin C. Stan, Ștefan Hostiuc, Maria Toacă-Andrieș, Irina-Loredana Stănculescu, *Un Consulat Regal la Cernăuți. Consulatul Regal al României la Cernăuți – 130 de ani de la înființare (1892–2022)*, Editura ProUniversitaria, București, 2022; Andrei Tudor, Stoica Lascu, Marian Zidaru, *Istorie, geopolitică și spiritualitate românească la Marea Neagră*, Editura Etnologică, București, 2024 etc.
6. La 5 septembrie 2017, Rada de la Kiev a adoptat o nouă *Lege-cadru a Educației* care, conform evaluărilor comunității românești din Ucraina, desființează sistemul de învățământ în limba maternă. Potrivit art. 7 al noii legi-cadru, sistemul de educație din Ucraina se desfășoară exclusiv în limba de stat, așa încât noua lege a educației restricționează masiv învățământul în limbile minorităților, inclusiv cea românească. Legea prevede totodată introducerea treptată a noului sistem al educației și, respectiv, înlocuirea treptată a materiilor care se predau în limba română cu discipline care vor fi predate în limba ucraineană. La 25 septembrie 2017, Petro Poroșenko, președintele Ucrainei, a promulgat legea menționată. Poziția critică a părții române față de adoptarea acestei legi a fost exprimată în mod constant, în dese rânduri, la nivelul Administrației Prezidențiale și al Ministerului Afacerilor Externe. Cu titlu de exemplu, la 7 septembrie 2017, Ministerul român al Afacerilor Externe a transmis că: „Ministerul Afacerilor Externe a luat notă cu îngrijorare de forma adoptată la 5 septembrie 2017 de către Rada Supremă a Ucrainei a noii Legi a Învățământului, în special a articolului 7 al acesteia, care vizează învățământul în limbile minorităților naționale. Ministerul Afacerilor Externe reamintește că, potrivit prevederilor Convenției-cadru pentru protecția minorităților naționale, statele se angajează să recunoască dreptul oricărei persoane aparținând unei minorități naționale de a învăța în limba sa maternă. Ne exprimăm așteptarea ca drepturile persoanelor aparținând minorității române din Ucraina să fie prezervate și subliniem preocuparea constantă a autorităților române față de această problemă”. Ulterior, în decembrie 2022,

- pe fondul adoptării, la Kiev, a *Legii nr. 8224 privind minoritățile naționale (comunitățile) din Ucraina*, MAE român a apreciat că „legea a fost adoptată în absența unei noi consultări a Comisiei de la Veneția; este regretabil faptul că legea a fost adoptată în absența unei consultări adecvate a reprezentanților comunității române din Ucraina; preocupările părții române din perspectiva dreptului la educație nu sunt satisfăcute”, <https://www.mae.ro/node/60649>
7. La 9 aprilie 1992, Sinodul Bisericii Ortodoxe Române transmitea public poziția oficială a Patriarhiei României pe acest subiect: „Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române nu a recunoscut niciodată desființarea Mitropoliei Basarabiei, cu sediul la Chișinău, și a Mitropoliei Bucovinei, cu sediul la Cernăuți. Patriarhia Română nu a acceptat și nu poate accepta niciodată consecințele nefaste ale pactului Ribbentrop-Molotov”. Această poziționare nu a creat totuși efecte/consecințe. În ianuarie 2023, pe fondul acutizării conflictului canonic/religios între Biserica Ortodoxă a Ucrainei (recunoscută drept canonică de către Patriarhia Ecumenică a Constantinopolului în 2019) și Biserica Ortodoxă Ucraineană – Patriarhia Moscovei, purtătorul de cuvânt al Patriarhiei Române, Vasile Bănescu, a precizat că BOR „nu poate înființa nicio unitate administrativă (parohie sau eparhie) pe teritoriul aflat sub jurisdicția altei Biserici, nici nu poate prelua preoți și parohii din afara granițelor ei canonice decât la solicitarea concretă, oficială a comunității respective (condiție fundamentală) și doar în cadrul unui dialog oficial, firesc și necesar cu autoritatea bisericească locală și recunoscută canonic”. La 9 februarie 2023, în urma ședinței de lucru a Sinodului Bisericii Ortodoxe Române, BOR a precizat public că „în legătură cu situația parohiilor ortodoxe românești din zona Bucovinei de Nord, aflate în jurisdicția Bisericii Ortodoxe Ucrainene, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române își menține ferm poziția favorabilă respectării drepturilor și libertăților comunităților românești din toată Ucraina, după cum sunt respectați ucrainenii din toată România”.
  8. Mitropolie la care a aderat, în 2011, și primul lăcaș de cult al comunității românești din Ucraina (însă din regiunea Odesa): la 16 iulie 2011 a avut loc slujba de sfințire a Bisericii „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” și „Sfântul Ierarh Nicolae” din satul Hagi Curda (Camășovca), raionul Ismail, regiunea Odesa.
  9. În ședința de lucru a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române desfășurată pe 27 martie 2025, Patriarhia Română a luat act de dorința unor comunități ortodoxe românești din Ucraina de a se reîntoarce la Biserica Ortodoxă Română; astfel, Sfântul Sinod al BOR „a luat act cu speranță și binecuvântare de dorința unor comunități ortodoxe române din Ucraina de revenire la Biserica Ortodoxă Română” (Hotărârea Sfântului Sinod de la 27 martie 2025). Anterior, în octombrie 2024, Sinodul BOR „a luat act cu regret de faptul că autoritățile ucrainene au amânat nejustificat, pe termen neprecizat, recunoașterea juridică a Asociației religioase «Biserica Ortodoxă Română din Ucraina», deși aceasta din urmă îndeplinește toate condițiile solicitate de legislația ucraineană în vigoare, și a aprobat continuarea demersurilor către autoritățile publice centrale din România și Ucraina pentru soluționarea acestei solicitări legitime”.
  10. La finele lunii iunie 2025, în contextul atacului coordonat asupra parohiilor în care se slujește în limba română în regiunea Cernăuți, conducerea BOR a transmis public că „În Ucraina există 127 de parohii ortodoxe românești, în special în zona Bucovinei de Nord, aflate în jurisdicția Bisericii Ortodoxe

Ucraineană – Patriarhia Moscovei. Este necesară o consultare reală a acestor ortodocși români, care sunt preocupați de păstrarea identității lor etnice și lingvistice. În acest sens, este necesară obținerea de garanții scrise din partea autorităților bisericești și ale statului ucrainean că identitatea etnică și lingvistică a românilor va fi respectată, precum și că acești ortodocși români vor avea posibilitatea de a se organiza într-un Vicariat Ortodox Român și a cultiva legături spirituale cu Patriarhia Română, spre a fi sprijiniți prin trimiterea de cărți de cult și de teologie în limba lor maternă, adică limba română. În România, funcționează deja un Vicariat Ortodox Ucrainean, începând cu anul 1990. Urmare consultărilor cu clericii și mirenii ortodocșii români din Ucraina, majoritatea acestora resping cu fermitate, chiar cu spaimă, o eventuală trecere a lor în jurisdicția Bisericii Ortodoxe a Ucrainei. Ortodocșii români din Ucraina consideră că recunoașterea de către Biserica Ortodoxă Română a acestei Biserici ar duce automat la un asediu mai puternic din partea autorităților ucrainene pentru a-i forța să treacă sub jurisdicția mitropolitului Epifanie. Pe de altă parte, Statul ucrainean nu respectă propriile sale legi, refuzând recunoașterea Asociației Religioase „Biserica Ortodoxă Română din Ucraina”, care îndeplinește toate criteriile legale prevăzute de legislația ucraineană în vigoare. Mai mult, promisiunile autorităților ucrainene de a garanta oficierea slujbelor în limba română par lipsite de credibilitate, mai ales în contextul în care aceleași autorități se laudă cu oficierea primei slujbe în limba ucraineană într-o biserică din Cernăuți preluată abuziv, pe frontispiciul căreia este scris în limba română, cu caractere chirilice: «Unul în trei ipostasuri – Dumnezeu». Această situație ridică serioase semne de întrebare cu privire la sinceritatea și buna credință a demersurilor lor”.

11. Biserica Ortodoxă a Ucrainei – Patriarhia Kievului (BOU PK) și Biserica Ortodoxă Autocefală Ucraineană (BOAU), considerate de către cele 15 Biserici autocefale, până în 2019 (momentul acordării Tomosului de autocefalie Bisericii Ortodoxe a Ucrainei), drept „schismatice”. La 5 ianuarie 2019, patriarhul Bartolomeu al Bisericii Ecumenice a semnat Tomosul de autocefalie a Bisericii Ortodoxe a Ucrainei, iar războiul de agresiune al Federației Ruse împotriva Ucrainei, declanșat în februarie 2022, a amplificat și mai mult dezbaterea tematică privind utilizarea, de către Kremlin, a Bisericii Ortodoxe Ucrainene – Patriarhia Moscovei ca instrument de promovare a „lumii ruse” în Ucraina și de vasalizare spirituală a Ucrainei. În acest context, s-a reluat în spațiul public dezbaterea privind oportunitatea menținerii comunităților religioase românești din nordul Bucovinei în comuniune cu o Biserică manageriată de către „statul-agresor”, Federația Rusă.
12. Îl resimțea.
13. Sentimente pe care le cunosc în mod detaliat din perioada mandatului meu diplomatic de la Cernăuți, 2007–2011, acestea fiindu-mi împărtășite în mod constant, chiar obsesiv, de către membrii comunității, în perioada respectivă; în aceste condiții, am obligația morală de a împărtăși în spațiul public câteva din preocupările și îngrijorările paradigmatiche ale acestei comunități trăite în „trânta” ei permanentă pentru supraviețuire identitară.
14. Un templu mai degrabă al Basarabiei decât unul al Bucovinei – în mod cert, unul al României...
15. În trista tradiție a ambiguității și degradării numelor românești prin rusificări succesive și distorsionări deliberate sau accidentale, numele acestuia este or-

- tografiat ca Nicolae Gârșcan, Nicolae Gherșcan și chiar Nicolae Gherșcanu. Fenomenul distorsionării numelor românești este larg răspândit în regiune; în dese rânduri confuziile afectează chiar membrii aceleiași familii. Noi preferăm să utilizăm, aici, numele din documentele de stare civilă ale acestuia, în dauna celui rezultat din documentele de epocă și utilizat și evocat ca atare în articolul de referință din publicația „Arcașul” (2004), cu titlul *Român post-mortem*, al Dorinei Ciobanu (actualmente Popescu), a se vedea ulterior – Nicolae Gârșcan.
16. Frumoasă localitate românească din nordul Basarabiei, aflată în estul regiunii Cernăuți, la frontiera actuală dintre Ucraina și Republica Moldova, la punctul de trecere a frontierei Mămăliga (Ucraina) – Criva (Republica Moldova)
  17. Potrivit *Notei ultimative a guvernului sovietic* din 26 iunie 1940, „Guvernul URSS propune guvernului regal al României: 1. Să înapoieze cu orice preț Uniunii Sovietice Basarabia. 2. Să transmită Uniunii Sovietice partea de nord a Bucovinei cu frontierele sale potrivit cu harta alăturată”.
  18. Actualmente raionul Nistru/Dnestr, după reconfigurările administrativ-teritoriale din Ucraina.
  19. În anii mandatului meu diplomatic de la Cernăuți am constatat cu stupoare că practica diagnosticelor din spectrul psihiatric pentru persoanele care nu împărtășesc ideologia Sistemului este în vigoare și astăzi...
  20. *Declarație oficială privind utilizarea în Ucraina a termenului de limba română în loc de termenul limba moldovenească*, <https://mon.gov.ua/en/news/declaratie-oficiala-privind-utilizarea-in-ucraina-termenului-limba-romana-in-locul-termenului-limba-moldoveneasca>
  21. Studii/cercetări privind profilul identitar al lui Nicolae Gârșcan a mai publicat, în limba ucraineană, și nepoata sa Reghina Dimitrișăna.
  22. „Mămăliga? Satul unchiului meu Nicolae Gârșcan – deținut politic timp de zece ani pentru convingerile sale pro-românești, care într-o celulă cu peste zeci de ființe incomode Regimului Sovietic a avut curajul să vorbească despre Patriotism și Românităte. Drept dovadă poezia semnată de el *Aici români suntem cu toții! Mamă, acesta a fost fratele Tău!*”, Dorina Popescu, în articolul *Trei, Doamne, și toate trei!*, rubrica „Scrisoare acasă”, revista de cultură „OltArt”, nr. 17-18, februarie 2017.
  23. Articolul *Român post-mortem*, publicația „Arcașul”, Cernăuți, Ucraina, august 2004, pag. 3, autor Dorina Ciobanu (actualmente Popescu)
  24. Notă ulterioară a autorului, iulie 2025: autoritățile locale ale comunității Mămăliga (satul Coșuleni/Mămăliga) au decis acordarea numelui său unei străzi a localității Coșuleni/Mămăliga (chiar strada în care a locuit Nicolae Gârșcan), în semn de apreciere post-mortem a activității sale anti-comuniste și anti-sovietice.
  25. În absența surselor directe, care se lasă așteptate.
  26. „Martiri ai Bucovinei și Basarabiei, între magic și tragic. Nicolae Gherșcan(u) din Coșuleni”.
  27. Au fost organizate până în prezent trei ediții ale acestuia, la Mănăstirea Dervent, județul Constanța, în perioada 2018–2021. Suntem convinși că „Glasul Bucovinei” va da voce puternică unor povești de iubire pentru România și pentru limba română similare celor pe care le-a trăit (și le-a slujit exemplar), cândva, badea Nicolae de la Coșuleni.

## SUMMARY

This essay, both memorial and historical, pays homage to the Romanians from the northern Bukovina, Hertsa and the northern Bessarabia. The author emphasizes that despite systematic denationalization, these communities continued to fight for their identity through spiritual and cultural refuges – the school, family, rural community, cultural associations, and the church. In this context, Romanian churches and parishes became symbols of spiritual and cultural resistance – “temples” in the “prison” of foreign domination.

At the center is Nicolae Gârșcan, a modest Romanian teacher from Coșuleni (now in Ukraine), who has turned into a genuine hero of anti-communist resistance. He rejected the Soviet assimilation, campaigned for Romanian language education, and refused the imposed „Moldovan” identity. He was persecuted, arrested multiple times, imprisoned, and institutionalized in psychiatric hospitals where he was subjected to inhumane chemical torture. He declined release in exchange for renouncing his beliefs.

His life is an example of total sacrifice for identity and truth. He died in the 1990s without seeing his dream of a Romanian flag at his grave fulfilled. Yet, through the efforts of his loved ones, including the author’s wife, Dorina, his memory is being rehabilitated – his name was given to a street in his hometown, and his KGB surveillance file is being returned to the family. The author concludes by recalling other heroic figures, like his grandfather Ilie Popescu, a former political prisoner and affirms that his initiative – Symposia at Dervent – was meant to preserve the memory of these martyrs of the Romanianism. Despite historical prisons, Bukovina is full of “temples” of faith, resistance, and hope. The work is both a historical recovery and an identity manifesto, a voice from Bukovina which demands truth and memory of the nation’s martyrs.

## DESTINELE FRÂNTE ALE ROMÂNILOR BUCOVINENI ÎN VÂLTOAREA RĂZBOIULUI

**Mihai GROSU\***  
**Cernăuți**

M-am născut în suburbia Roșă a orașului Cernăuți. Aici am crescut, printre dealuri bucovinene și istorii care nu se spun ușor. În timp ce în fostele state sovietice pe 9 mai se sărbătorește Ziua Victoriei, iar în Occident se marchează Ziua Europei și sunt comemorate victimele celui de-al Doilea Război Mondial, eu simt că această zi înseamnă mai mult decât o bifă în calendarul istoriei. În familia mea, războiul nu e doar o lecție dintr-un manual sau o emisiune tematică la televizor, este o rană moștenită. Este o poveste spusă cu voce joasă, uneori printre lacrimi.

Astăzi, aleg să împărtășesc povestea bunicilor mei – români din nordul Bucovinei – care nu au avut niciun drept la alegere. Războiul și marile jocuri geopolitice de acum opt decenii au decis în locul lor. Ei n-au luptat pentru glorie, ci pentru supraviețuire. N-au ales tabere, ci au fost târâți în ele.



Bunicul meu Gheorghe a fost, poate, cel mai enigmatic dintre toți. A făcut serviciul militar în armata germană, în cadrul unui detașament româno-maghiar. A reușit să supraviețuiască, dar nu fără ajutor. Evreii din Cernăuți, cu care a copilărit, i-au făcut acte noi. Vorbea româna, ruteana (fără a deosebi între rusă și ucraineană), idiș și germana. După redobândirea cetățeniei române, în 1992, a mai trăit doar trei luni. Pensia și distincția de la statul român, oferite ca recunoaștere a faptului că și-a apărât patria, au venit după moarte. Tot ce port românesc în suflet și sânge i se datorează lui, iubitului moș Ghiță.

---

\***Mihai Grosu** este regizor, realizator de filme, documentare, membru al Centrului Media BucPress și al Societății pentru Cultura Română în Bucovina „Mihai Eminescu” din regiunea Cernăuți.

Fratele său, Constantin, a murit în cumplita bătălie de la Stalingrad, luptând sub steagul Armatei Sovietice. Ironia sorții... doi frați, în două armate opuse, victime ale aceleiași istorii fără milă. Bunicul David, care a fost înrolat în armata română, n-a mai ajuns acasă niciodată. S-a stabilit în orașul Năsăud, unde și-a trăit restul zilelor în umbra permanentă a temerii de persecuții sovietice. Trăia tăcut...

Unchiul meu Mircea, un om strălucit, cadru didactic și doctor în chimie, a fost deportat în 1944 de autoritățile sovietice în îndepărtatul oraș Cita, în sud-estul Siberiei. Acolo a fost obligat să participe la cercetarea și dezvoltarea armelor bacteriologice. A refuzat cu îndârjire cetățenia sovietică, iar în 1959, Gheorghe Dej l-a readus acasă într-un schimb de prizonieri, pentru un spion rus. A continuat să lucreze la un institut de chimie din Brașov, dar corpul lui era martor mut al ororilor: nu-i mai creștea părul, iar hormonii masculini fuseseră complet distruși în urma experimentelor. Purta o suferință pe care nici știința nu o putea explica, iar nici el nu o putea uita.

Celălalt bunic al meu, Mihai Grosu – de la el am numele – era inginer la fabrica de covoare din Cernăuți. În 1944, speriat de avansul sovietic, și-a dus familia în Bacău. Dar soarta i-a fost potrivnică: întorcându-se pentru a salva ultimele utilaje ale fabricii, a fost arestat și deportat în îndepărtata Karelîe – o regiune aspră, înghețată, împărțită astăzi între Rusia și Finlanda. Vorbea rusa și germana, această calitate i-a fost pavază împotriva morții. A revenit la Cernăuți abia în 1951, cu tot corpul distrus de ger – mai ales picioarele. A murit la București, în 1974, în timpul unei vizite la sora sa, Marcela. Mi se pare un gest simbolic: și-a împlinit visul de a muri în România, așa cum și s-a născut.

Toate aceste povești nu sunt doar file de jurnal. Sunt în mine, în sângele meu. Le port cu mine și simt că e o datorie să le spun mai departe. Poate că cea mai importantă moștenire pe care ne-au lăsat-o bunicii noștri este această lecție: să căutăm adevărul istoric în toată complexitatea sa, fără a-l reduce la slogane și mituri. Să onorăm memoria tuturor celor care au suferit, indiferent de tabăra în care i-a aruncat destinul.

## SUMMARY

In this article, Mihai Grosu evokes, from a personal and family perspective, the tragedy of Romanians from the northern Bukovina during World War II through an emotional testimony about his grandparents and relatives caught in the grip of history. Without the ability to choose, they were forced to fight in different armies – Romanian, German, or Soviet – and bear the consequences of geopolitical decisions imposed by external forces.

The text presents individual destinies marked by deportation, opposing battlefronts, suffering, and exile. Among them: grandfather Gheorghe, a survivor in the German army; uncle Mircea, deported to Siberia and used in Soviet scientific experiments; and grandfather Mihai, arrested and sent to Karelia. Through these real stories, the author illustrates the identity complexity and trauma of the Romanian community in Bukovina, offering a plea to understand the historical truth beyond propaganda and clichés. The text is a chronicle of suffering, spiritual resistance, and deep attachment to the Romanian identity.

## DE LA ȘENDRENI LA DRANIȚA: CUM ȘI DE CE A FOST MODIFICATĂ DENUMIREA ISTORICĂ A LOCALITĂȚII

Sergiu BARBUȚA\*  
Cernăuți

În sud-estul regiunii Cernăuți, pe teritoriul istoric al ținutului Hotin, satul cunoscut astăzi sub denumirea de Dranița este consemnat în documentele vechi cu numele Șendreni. Prima atestare datează din anul 1586, satul fiind menționat în mai multe hrisoave domnești care fac referire la moșii și acte de vânzare-cumpărare „din vremea bătrânului Ștefan voievod”. Acestea sugerează o origine care urcă până în epoca lui Ștefan cel Mare, când această zonă a fost integrată mai strâns în structurile politice și de apărare ale Moldovei. În anul 1946, printr-un decret emis de Prezidiul Sovietului Suprem al RSS Ucrainene, denumirea istorică a fost înlocuită cu Dranița, fără justificare documentară sau lingvistică. Această schimbare s-a înscris într-un proces mai larg de înlocuire sistematică a toponimelor tradiționale, ca parte a politicii sovietice de uniformizare culturală și de estompere a legăturilor cu trecutul istoric și identitar al regiunii.

Prima atestare documentară a satului Șendreni datează din 18 martie 1586, într-un document semnat de domnitorul Petru Șchiopul. În acest act sunt menționate drepturi de proprietate asupra unor părți din sat, deținute de moșnenii locali Săunica, Anușca, Tudura, Odochia, care sunt descendenți ai lui Petrică Șandrescu, un nume ce trădează o legătură directă cu denumirea satului.

Aceștia cumpă-raseră

pământul de la Sâma Javoronco, unchiul lor, fiul Mărușcăi („din uric de întăritură ce au avut maică-sa Mărușca de la bătrânul Ștefan voievod”).

Într-un act emis în 1601-1602, domnitorul Ieremia Movilă confirmă drepturile asupra unei părți din sat unui alt proprietar – Romșa, mare vătaf al ținutului Hotin, fiul lui Pântia, nepotul lui Gherasim, strănepotul Nastiei – fata lui Șandrea, nepoata lui Stan vistiernic. Se menționează că drepturile derivă din „moșii și cumpărături și drepte ochiuri din vremea bătrânului Ștefan voievod”. Această expresie – frecventă



Satul Șendreni, reprezentat pe o hartă țaristă din 1820 și pe una realizată de Dimitrie Cantemir

\*Sergiu Barbuța este președinte al Societății Culturale „Valea Prutului”, editor al Agenției de știri BucPress din Cernăuți, expert al Institutului de Studii Politice și Capital Social.

în cancelaria moldovenească – este extrem de valoroasă pentru istorici: confirmă existența satului în timpul domniei lui Ștefan cel Mare (1457–1504), în contextul consolidării domeniilor de graniță. În acea epocă, voievodul era cunoscut ca întemeietor și reorganizator de sate și mănăstiri, iar zona Prutului de Sus avea un rol strategic – în calea invaziilor și în proximitatea polono-lituaniană. Toponimul Șendreni pare să se fi format firesc, printr-un proces lingvistic caracteristic spațiului moldovenesc medieval.

La originea denumirii s-ar afla numele Șandrea sau Șandrescu, probabil fondatorul așezării – un moșier de seamă sau un funcționar domnesc. Un document din 15 martie 1558, emis de domnitorul Alexandru Lăpușneanu, menționează excluderea din Divan a mai multor boieri, printre care și spătarul Șandrescu – posibil strămoș al moșnenilor amintiți anterior. Ulterior, sub influența modelului toponimic românesc, numele a evoluat spre Șendreni sau Șândreni, prin adăugarea sufixului „-eni”, utilizat frecvent pentru desemnarea localităților ce își trăgeau numele de la un întemeietor sau o familie marcantă.

Această derivare nu este întâmplătoare, ea reflectă o practică larg răspândită în Țările Române, unde satele primeau numele celor care le fondau, le administrau sau le stăpâneau, creând astfel o legătură durabilă între spațiu și identitatea comunității.

### Șendreni în documentele medievale și moderne

Satul Șendreni continuă să apară în hrisoavele domnești, indicând o viață funciară activă și o rețea densă de proprietari. Sub domnia lui Constantin Movilă (1607–1611), o parte din sat este moștenită de familia Pilipovschi, un neam boieresc stabilit aici. În 1636, satul apare în tranzacții de vânzare între boieri și târgoveți, inclusiv între Georgie Solomicăi și Efrim Hăjdău, dar și în acte de moștenire deținute de femei, precum Antimiia Pătrașcioaie. În 1646, domnitorul Vasile Lupu intervine pentru întărirea unor drepturi funciare în sat, inclusiv în cazul lui Pătrașco Ciogolea și Ilea din Voicuți, care revendicau o moșie prin drept de rudenie.

Frecvența acestor atestări demonstrează că Șendreni nu era un sat marginal, ci o localitate integrată în sistemul economic și social moldovenesc. Fragmentarea moșiilor, vânzarea lor în părți (o treime, o șesime etc.), și intervenția autorității domnești reflectă dinamica proprietății rurale a epocii.

Toponimul Șendreni nu era doar o denumire transmisă tradițional, ci o marcă identitară a satului, păstrată în documente oficiale timp de secole – inclusiv în perioada administrației țariste și apoi în România interbelică. După anexarea Basarabiei de către Imperiul Rus în 1812, satul Șendreni a intrat sub administrație țaristă. Deși limba administrației era rusa, numele localităților cu vechime istorică nu au fost imediat sau sistematic modificate. Astfel, denumirea Șendreni s-a menținut în registre fiscale, recensăminte, hărți militare și cadastrale, până în secolul XX.



**Registrul Mitrical al Parohiei Șendreni (1920)**



### **Liceul satului Șendreni**

După 1918, sub administrația României Mari, satul a continuat să se numească Șendreni – denumire folosită în Anuarele Statistice ale României, în registrele școlare, bisericești și de stare civilă. Satul făcea parte din comuna Mămăliga, județul Hotin. Această perioadă a fost una de reafirmare a toponimiei tradiționale și de consolidare a legăturilor administrative și culturale între centrul românesc și comunitățile din nordul Basarabiei.

### **Epurarea toponimică și nașterea numelui Dranița**

Un moment definitoriu în schimbarea denumirii a fost decretul emis la 7 septembrie 1946 de Prezidiul Sovietului Suprem al RSS Ucrainene, cu titlul aparent inofensiv: „Despre păstrarea denumirilor istorice și clarificarea și sistematizarea denumirilor existente ale consiliilor satești și localităților din regiunea Cernăuți”.

În realitate, decretul a fost un instrument de epurare toponimică. Zeci de sate din nordul Bucovinei, ținutul Herța și ținutul Hotin au fost rebotezate cu denumiri slavizate sau ideologic neutre. În această logică, satul Șendreni, menționat în ucraineană ca Șindreanî, a devenit Draniția (Dranița), iar „Șindrianska silska Rada” s-a transformat în „Dranițka silska Rada”.

Toponimul impus nu are nicio legătură cu tradiția locală. Cuvântul „Dranița” derivă cel mai probabil din slavonescul „dranca” (șindrilă) – un termen generic, fără încărcătură identitară. Introducerea lui a urmărit separearea de filonul românesc și estomparea legăturii cu trecutul.

Procesul de epurare toponimică desfășurat de autoritățile sovietice în regiunea Cernăuți nu a fost unul izolat, ci parte a unei politici sistematice de neutralizare a urmelor identitare românești. Satul Șendreni nu a fost singura victimă a acestui demers ideologic numeroase localități din regiunea Cernăuți au fost supuse unor schimbări similare de nume.

Astfel, satul Cotul Boian a fost redenumit Boianivka, Mamornița a devenit Radgospivka, Mihoreni a fost transformat în Petrașivka, iar Iordănești – una dintre

cele mai vechi și cunoscute localități românești din zonă – a primit denumirea Pidlisne. Același destin l-au avut și alte sate: Tereblecea a fost rebotezată Porubne, Rarancea a devenit Ridkivți, iar Ciudei – Mejiricea. Aceste exemple, departe de a fi exhaustive, ilustrează amploarea procesului de rescriere simbolică a geografiei locale. Ele reflectă nu doar o simplă substituție de denumiri, ci mai degrabă o strategie coerentă de estompere a identității culturale a comunităților istorice românești, prin ruperea legăturii dintre spațiu, memorie și limbă.

În ciuda acestei intervenții, satul nu și-a pierdut sufletul. Denumirea oficială rămâne Dranița, dar, în memoria colectivă, în registrele bisericești și în graiul bătrânilor, satul este încă Șendreni. Școala funcționează în limba română, elevii participă la olimpiade naționale, tradițiile religioase sunt păstrate, iar parohia rămâne un spațiu activ de spiritualitate.

Această reziliență culturală este poate cea mai profundă formă de opoziție în fața uitării. În colinde, la lecțiile de limba română, în rugăciunile de duminică, Șendrenii își reafirmă dreptul de a exista.

Restabilirea numelui Șendreni nu este doar o chestiune de toponimie, ci este un act de reparație istorică, o recunoaștere oficială a unei realități documentare incontestabile. Numele este atestat de peste 350 de ani, în zeci de documente. În contextul actual al decomunizării în Ucraina, poate a venit timpul ca Șendreni să redevină ceea ce a fost mereu: un sat românesc de pe malul Prutului, cu o istorie vie și un nume care trebuie restabilit.

#### SUMMARY

This article traces the history of the village of Șendreni, now known as Dranița, located in the south-east of the Chernivtsi region, formerly Hotin County. First documented in 1586, sources suggest it existed earlier, during Stephen the Great's reign. The name "Șendreni" likely comes from its founder, named Șandrea or Șăndrescu, reflecting the Moldavian medieval tradition of naming places after their founders. The village had been mentioned in the royal charters, that indicates an active economic and social life. The name was changed to "Dranița" in 1946 by a Soviet decree, without historical or linguistic justification, part of a toponymic purge to erase the Romanian identity. Despite the imposed name with a goal to slavonize the toponymy in the north of Bukovina and Bessarabia, the village's old name survives in the collective memory, and it remains culturally and spiritually active. Restoring the name "Șendreni" would be an act of historical and identity reparation.

## MUZEUL CA INSTITUȚIE DE CREȘTERE ROMÂNEASCĂ A TINEREI GENERAȚII\*

**Maria TOACĂ\*\***  
Cernăuți

### O casă pentru întărirea rădăcinilor

Și până acum românii din Pătrăuții de Jos se țineau vertical pe picioare. Însă, pentru o mai bună siguranță că nici o furtună n-o să le smulgă rădăcinile, mai ales copiilor, și că tot ce au moștenit de la generațiile trecute nu se va pierde, frunzații satului au pus la cale și au dus la bun sfârșit deschiderea unui muzeu etnografic. Chiar de la bun început cei cu inițiativa s-au gândit că un muzeu al satului este cel mai necesar pentru copii, ca ei să vadă aieva că din trecut ne vin atâtea lucruri frumoase și, totodată, să le aprindă dorința de a le căuta și a pătrunde în tainele lor. „N-am luat nimic de la străini...”, aceste cuvinte ale părintelui duhovnicesc al comunității, preotul Dumitru Gavrilă, parohul Bisericii „Adormirea Maicii Domnului”, mi se par cele mai potrivite ca laitmotiv al evenimentului de la 25 mai 2025, când la Pătrăuții de Jos a fost inaugurată Casa-muzeu. Se vede că a pus și Dumnezeu mâna la această lucrare începută tocmai cu cinci ani în urmă. Dar mai întâi a fost o fericită întâmplare, poveste istorisită puțin mai târziu, cu sufletul pe buze, după ceremonia deschiderii Muzeului, de doamna Larisa Popescu-Kedyk, directorul Casei de Cultură.

Acum cinci ani, împreună cu prietenele sale întru primenirea culturală a baștinei, a participat la o manifestare la Pitești, iar de acolo drumul le-a dus la București, unde l-au întâlnit pe Laurențiu Dragomir, directorul Asociației pentru Protecția Patrimoniului, cel care a contribuit la deschiderea sălii-muzeu dedicate poetului-martir Ilie Motrescu la Liceul din Crasna. Doamnele din Pătrăuți l-au captivat cu povești adevărate despre averea spirituală și materială a satului natal, invitându-l să le vadă aieva. Interesat și atașat de tezaurul cultural al



românilor din nordul Bucovinei, decis să se angajeze în opera salvării urmelor românești ce se mai păstrează pe acest colț de pământ urgisit de timpuri nedrepte, domnul Laurențiu Dragomir a poposit într-o bună zi la Pătrăuții de Jos. Sosirea lui, într-adevăr, a fost o zi binecuvântată, Dumnezeu arătându-i calea spre gospodăria soților Ion

\*Continuarea studiului *Fascinația muzeelor la românii din Ținutul Cernăuțului*, publicat în „Glasul Bucovinei”, nr. 1-2/2024, p. 42–52.

\*\***Maria Toacă** este publicistă și eseistă din regiunea Cernăuți, autoare de cărți despre cultura românească din Bucovina. Președinta Societății „Doamnele Române”, membră a comitetului de conducere a Societății „Golgota”, redactor la revista „Glasul Bucovinei”.

și Elena Vasca. În curte, alături de mândra lor casă, a văzut o căsuță mică de lemn, moștenită de la Constantin și Balașa Popescu, oameni de frunte ai satului, care, neavând copii, le-au lăsat vecinilor cu gură de moarte să aibă grijă de bătrânul adăpost al vieții lor.

Au și lucrurile soarta lor, casa mică de lemn, cu o vechime de vreo 120 de ani, fiind aleasă să primească în cele două camere și în tindă tot ce au adunat prin secole oamenii locului pentru trai, obiecte ce le-au slujit în viața de toate zilele în câmp și pe lângă casă, lucruri de artizanat create de mâinile iscusitelor meșterite populare, printre care și covoare de la gospodina Balașa, o neîntrecută țesătoare. Cum numai a văzut-o, căsuța i-a căzut „tronc la inimă” oaspetelui de la București. „Ce frumos ar fi să deschidem în ea un muzeu al satului”, a exclamat el cu voce tremurândă, îndrăgostit la prima vedere de casă,



emoționat de gândul ce-i încolțise în inimă. Și gospodarilor Ion și Elena Popescu le-a plăcut ideea bucureșteanului, oferindu-se fără ezitare să doneze bijuteria arhitectonică din curtea lor, răsplătiți doar de plăcerea de a face ceva bun pentru sat. Între „zis” și „făcut” a durat o muncă asiduă, foarte migăloasă, care necesita nu doar mâini harnice, ci și competență în domeniul restaurării, atitudine atentă la orice detaliu. Casa de bârne, mai întâi demontată, ca să nu se piardă din duhul vremurilor apuse, pe urmă a fost reconstruită din același material, conform modelului inițial. Au muncit cu sârg, au depus efort și suflet la adunarea exponatelor, soții Elena și Ilie Cliot, ajutați de consăteni, însuflețiți de entuziasmul tuturor, dar mai ales al fiicei lor Natalia. În anii cât s-a lucrat la refacerea casei, sătenii au adunat mai mult de 400 de exponate, cea mai activă fiind chiar fiica soților Cliot – Natalia Balan, conducătoare artistică la Casa de Cultură. Părinții s-au avântat în această muncă și din dorința de a o susține, Natalia fiind împuternicită de comunitate cu funcția de director al viitorului muzeu.

Și iată că în duminica de 25 mai 2025 la Pătrăuții de Jos a sosit ziua cea mare a bucuriei de a împodobi gangul (pridvorul) căsuței, după obiceiul locului, cu știuleți de porumb și covoare înflorate, deschizând ușa în fața primilor vizitatori. Printre invitații de onoare s-au aflat Consulul General al României la Cernăuți, Irina-Loredana Stănculescu, consulul Cristian Dacica, directorii liceelor din Opișeni și Iordănești, Nicolae Bodnariuc și Vasile Ioneț, oameni cu experiență în întreținerea unei instituții muzeale. De la vecinii din România cu propuneri de colaborare și ajutor au sosit

reprezentanți ai comunei Milișăuți, consilierul județean Dan Ursachi, promotorul turismului cultural în Bucovina, prof. Ioan Ițco, un prieten de suflet al pătrăușenilor, și, desigur, Laurențiu Dragomir, care a contribuit la finalizarea lucrărilor cu mijloace bănești din partea Asociației pentru Protecția Patrimoniului din București. Până la tăierea panglicii, onoare oferită domnului Dragomir și Excelenței sale Irina-Loredana Stănculescu, preoții Dumitru Gavriloaie, Daniel Popescu și Gheorghe Pătrăucean au ținut slujba de sfințire a Casei-muzeu, fiind pomeniți stăpânii ei de odinioară, trecuți la Domnul în eterna pace. Părintele Dumitru a mulțumit lui Dumnezeu că în timpuri de mare tristețe a făcut această minune de a le aduce oamenilor un răsărit de soare și a adresat cuvinte de laudă celor care au ostenit ca generațiile viitoare să cunoască istoria vetrei străbune, să vadă și să pună mâna pe lucruri care le-au fost dragi străbunilor. „Acele vechi obiecte sunt martori ale existenței noastre de veacuri pe acest pământ. Chiar dacă cineva ar vrea să ne rupă din rădăcini, nu va reuși, căci aceste lucruri arată cine am fost, cum am trăit”, a spus părintele Dumitru.



Fiecare obiect adus de oamenii locului ascunde o poveste, prezintă nu doar interesul de a-l privi, ci trezește curiozitatea de a-i cerceta originea, a-i cunoaște specificul național. Directoarea muzeului Natalia Balan le-a numit „valori care nu apun ale unor timpuri apuse, o punte a prezentului între trecut și viitor”. Primarul Ion Grijincu i-a menționat pe consătenii care au pus umărul la apropierea acestui moment de sărbătoare, exprimând mulțumiri domnului Laurențiu Dragomir, Consulului General al României la Cernăuți, Irina-Loredana Stănculescu, susținătoarei Aurica Bojescu, secretar al Uniunii Interregionale „Comunitatea Românilor din Ucraina”. Însotți de profesoara Eleonora Schipor și celelalte prime gazde, ne-am îndreptat spre Casa de Cultură, unde ne așteptau tinerele talente ale Pătrăușilor, acea generație înfloritoare a viitorului, pentru care a fost deschisă casa cu minuni din vremuri apuse.

Românii din comuna Pătrăuți de pe Valea Siretului se țin vertical, păstrându-și demnitatea. Pentru că au rădăcini milenare, pentru că au repere, ei își respectă valorile și nu le risipesc pe lucruri ieftine. Am văzut cu câtă grijă și-au adunat, picătură cu picătură, istoria întruchipată în obiecte marcate de eternitate, ce și-au găsit loc în cea

mai bogată casă a satului. „E foarte important în contextul actual evenimentul de astăzi. Avem nevoie de puțină bucurie peste tristețea acestor timpuri”, a subtilizat doamna Consul General al României la Cernăuți Irina Loredana Stănculescu în mesajul de felicitare, mulțumind românilor din Pătrăuții de Jos, dar și directorului Asociației pentru Protecția Patrimoniului din București, Laurențiu Dragomir, îndeosebi pentru lucrările din vechiul cimitir din Cernăuți – cele de restaurare a criptelor înaintașilor noștri.

A urmat înmânarea diplomelor de merit oaspeților și sătenilor, care au contribuit la apropierea memorabilului eveniment prin muncă și donații de exponate. Merită să rămână neuitați cei care au adus la muzeu lucruri scumpe din averea de familie. În aclamațiile admirative ale sălii arhipline, s-au bucurat de onoruri soții Elena și Ilie Cliot, Elena și Gheorghe Burlă, Vasile și Maria Ștefureac, gospodarii Ion Schipor, Gheorghe Fedorean, Toader Haraga și mulți alți oameni respectați de consăteni, lăudați în luările de cuvânt ale profesoarei Eleonora Schipor, primarului Ion Grijincu, starostelui Vladimir Berla, activistei comunității românești din nordul Bucovinei Aurica Bojescu. Un dar împăratec din partea Societății „Mihai Eminescu” și a muzeelor din Oprișeni și Iordănești le-au adus pătrăcenilor directorii liceelor din localitățile respective, Nicolae Bodnariuc și Vasile Ioneț. Proaspătul muzeu inaugurat la Pătrăuții de Jos s-a îmbogățit cu o icoană veche de prin anul 1910, o monedă din epoca lui Alexandru cel Bun și o ștampilă a bisericii din localitate, găsită la Cernăuți, pe un șantier de construcție din apropierea blocului în care locuiește președintele Societății „Mihai Eminescu”, dl Vasile Băcu. Dându-și seama că au descoperit ceva de valoare, un constructor cunoscut i-a arătat ștampila lui Vasile Băcu, aceasta parcă așteptând ziua deschiderii muzeului la Pătrăuții de Jos. Un cadou de la Vicov le-a adus meșterul popular, prietenul de dincolo de hotar Daniel Ursachi, iar neostenitul Ioan Ițco, mereu înaripat de idei creatoare, a anunțat că va contribui la înălțarea unui bust martirului neamului Ilie Popescu, cetățean de onoare al Pătrăuților, în spatele Casei-muzeu fiind deschisă și o mică bibliotecă în care sunt expuse cărțile profesorului trecut la veșnica odihnă în toamna anului 2023, după o viață de suferință.

Doamnele care au avut grijă să țină în mâinile lor deschiderea muzeului, Natalia Balan și Larisa Popescu-Kedyk, au pregătit cu tineretul satului și un minunat spectacol, început cu dansuri vechi de sute de ani, asemenea lucrurilor din căsuța Balașei. Dansatori din cele trei generații ale ansamblului „Mugurel” au dat strălucire și tinerete dansurilor de demult – *Ardeleanca*, *Coasa*, *Bătrâneasca*, culegând aplauzele deopotrivă cu solistele Elena Pătrăcean și Cristina Ursulean.

La minunata hrană pentru suflet, în holul Casei de Cultură, gospodinele au întins mese încărcate cu bucate tradiționale, invitând spectatorii să ospăteze din bogăția bunătații lor.

### **Mărturii ale vechimii românești la Băhrinești**

„Nicăieri în lume nu veți găsi un muzeu ca al nostru”, le spune Nicolae Bodnariuc, directorul Liceului din Oprișeni, oaspeților și vizitatorilor care-i trec pragul Muzeului de Arheologie și Etnografie „Maximilian Hacman”, fondat de el și inaugurat cu 23 de ani în urmă. Aceleași cuvinte le-am auzit și la școala din Băhrinești de la directorul ei Mihai Acatrini. Impresionată de exponatele adunate la Băhrinești, sunt întru totul de acord cu directorul școlii. Chiar i-am preluat cuvintele, scriind sub genericul lor un „laudatio” difuzat în mediul online. Și să vedeți minune: directorul Nicolae

Bodnariuc care, într-adevăr, întreține un muzeu de unicat, a fost de acord, comentând: „...aveți deplină dreptate, fiecare muzeu are autenticitatea și irepetabila sa existență. Numai cei ce pun sufletul în existența lor înțeleg adâncul tainelor trecutului. Vă aducem numai cuvinte de recunoștință și mulțumire pentru popularizarea activității noastre. Colegilor de la Băhrinești – numai succese și prosperitate în activitatea muzeografică atât de specifică în vremea ce o trăim...”.

La Băhrinești orice sărbătoare, orice manifestare începe de la muzeul școlii. De fapt, în majoritatea școlilor din localitățile noastre românești există săli, sau măcar câte-un colțișor ce adăpostește relicve din trecut. Și fiecare director, profesor sau copil care le-a



căutat, le-a adunat sub streșina dragostei și grijii lor față de averea generațiilor trecute, vor spune asemenea celor din Opișeni, Băhrinești, Pătrăuți, Iordănești, Crasna, Boian...: „Numai la noi puteți vedea asemenea lucruri, mărturisitoare ale vechimii românilor pe acest pământ”.

La Băhrinești, însă, într-adevăr e ca la nimeni în lume, pentru că numai românii din acest sat, cu inima tăiată în două după ocupația din 1940 de către imperiul totalitar sovietic, îl au pe Constantin Mandicevski, cel care a fost, în perioada austriacă, directorul Liceului din Suceava și al Bibliotecii Universității din Cernăuți, de la el pornind și cântatul cucului în Bucovina, ca peste ani să cuprindă întreaga românită (s-a proslăvit ca autor al versurilor celebrului cântec *Cântă cucu-n Bucovina*). Nu cunosc altă școală în care cel mai mare spațiu să fie ocupat de memoria neuitărilor înaintași – membrii ilustrei familii Mandicevski. Și unde dacă nu în Muzeul de Etnografie și Istorie al satului, inaugurat pe lângă instituția școlară în 2017, pot fi găsite cele mai mândre prosoape pentru a-i întâmpina după străbunul obicei pe oaspeți!

Cine vine la Băhrinești este poftit mai întâi în Muzeul școlii, unde vom găsi mereu deschise ușile sălii cu expoziții dedicate familiei Mandicevski, dar și ușile celorlalte – cu bogate expozate mărturisitoare ale istoriei seculare a Băhrineștilor. Ca gospodar mândru de tot ce are mai scump, directorul, cu orice ocazie, își invită oaspeții mai întâi în sala de muzeu a familiei Mandicevski – personalități vrednice să fie înscrise cu litere de aur în istoria Bucovinei. Cultul acestei familii, reanimat de cei trei neastâmpărați cercetători, soții Mihai și Svetlana Acatrini, de fiul lor,

istoricul dr. Vladimir Acatrini, predomină pretutindeni în școală. Chiar și coridoarele sunt îndeșate de standuri cu fotografii, documente de epocă, materiale (în română și ucraineană) din istoria membrilor familiei (printre care ilustrul compozitor Eusebie Mandicevski), arborele genealogic al acestui neam de patrioți români. Accentuez asupra imaginii de „patrioți români”, cu trimitere la cele expuse de domnul director referitor la vlăstarul nobilei familii preotești, Constantin Mandicevski, născut la Băhrinești (în luna mai 2024 s-au împlinit 165 ani de la naștere), care s-a manifestat ca promotor al învățământului românesc în Bucovina în perioada austriacă. În anul 1898, acesta a introdus la Școala reală superioară ortodoxă limba română ca obiect



obligatoriu. Din 1922 până în 1930, profesorul Constantin Mandicevski s-a aflat în fruntea Bibliotecii Universității din Cernăuți, organizându-i activitatea la un nivel științific superior. Versurile celui mai iubit imn al românilor înstrăinați – *Cântă cucu-n Bucovina* – au fost scrise de el în anul 1904 cu prilejul festivităților de comemorare a 400 de ani de la moartea lui Ștefan cel Mare, la sugestia ministrului învățământului din România Spiru Haret, devenind cântec popular mai ales după a doua pierdere a Bucovinei. Sunt suficiente aceste două momente din biografia fratelui vestitului compozitor Eusebie Mandicevski (fără a mai aminti și de virtuțile celorlalți copii din numeroasa familie a preotului ortodox Vasile Mandicevski), ca românii din Băhrinești să fie mândri de originea lor, să-și apere identitatea și graiul matern – în hram și acasă, cum ne-a venit un alt neuitat cântăreț al limbii române, Alexie Mateevici.

Însă nu doar cultul acestor înaintași marchează atmosfera școlii din Băhrinești. Dispunând de spațiu, fondatorii au stăruit să deschidă un muzeu viu, bunăoară, cu stative în stare de lucru, la care se pot țese covoare. Există chiar posibilități de a deschide un atelier de țesătorie în această sală, sau măcar să fie invitate meșterițe populare pentru a le învăța pe fete meșteșugul țesutului.

În sala cu vechi instrumente meșteșugărești, evocând crâmpie din trecut, directorul Mihai Acatrini numaidecât amintește de o nepoată a lui Petru Movilă care

a avut pământ la Băhrinești, accentuând că istoria localității își are rădăcini mult mai adânci, încă dinaintea de Ștefan cel Mare. Adică așezarea e mai veche decât atestarea documentară, care datează din 1458. Printre cele circa 550 de exponate, directorul atrage atenția vizitatorilor la cheia de la școala veche, cu o istorie de 140 de ani. Oriunde ne îndreptăm privirile vedem obiecte marcate de vechimea timpului, care mărturisesc despre viața de odinioară și perenitatea românilor pe acest pământ. Prin proiectul realizat cu RoAid (Agenția de Cooperare Internațională pentru Dezvoltare sub coordonarea Ministerului Afacerilor Externe al României), pe lângă dotarea cu tehnică performantă pentru necesitățile de educație, la Băhrinești au fost aduse și piese de mobilă destinate muzeului. Acest ajutor de la RoAid e un exemplu al înțelegerii din partea fraților români că asemenea muzee, săli, unghere ca la Băhrinești sunt pentru tineri cele mai eficiente, mai „citite” și mai atractive pagini de istorie veridică a neamului.

### **La umbra stejarului secular cresc tinere ramuri**

„Ne vom întoarce într-o zi” – auzim din negura vremurilor voci voievodale. Ne-o spun și poezii, într-o formă măiestrit turnată în cuvinte, că ne vom întoarce și vom sta cu toate neamurile la masa istoriei. Vom sta cu cei nenăscuți încă, căci noi, cei de astăzi, vom fi numai suflete pe o altă planetă, numai umbre și amintire... Așa s-a întors acasă, la Budineț, nobila doamnă Alma de Volcinski, activistă a mișcării naționale din Bucovina, membră a Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, militantă pentru drepturile femeii. Erau nenăscute încă, pe un drum tare lung de parcurs până astăzi, doamnele care au readus-o pe Alma, renumita soție a lui Ioan de Volcinski, în actualitate, acasă, la castelul boieresc din Budineț. La 88 ani de la moarte, la 8 martie 2025, a fost comemorată nu doar ca soție în umbra soțului, ci ca femeie celebră, renumită prin tot ce a înfăptuit și a lăsat scris, prin idealurile pentru care a luptat. Readusă în salonul de cultură și reviriment societal, deschis pentru prima dată la Igești de Maria Calancea, președintele Asociației pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale „Arboroasa”, și prin evocarea în voal de poveste a scriitoarei Mălina Anișoaei, ambele din județul Suceava, Alma de Volcinski parcă le-



ar spune trăitorilor de astăzi: „Vedeți, n-am plecat de la voi niciodată...”. De fapt, nu e chiar atât de mult de la 7 iunie 1937, data când doamna, care a iradiat binefaceri și a avut grijă de școala românească și de o felie de pâine albă pentru copiii țăranilor dornici de carte, și-a sfârșit drumul pământesc. Înființând filiala Doamnelor Române, a adunat bani pentru sprijinirea copiilor sărmani de la școlile din Budineț și Cireș. Bunăoară, în anul 1905 a adunat suma de 357 de coroane pentru a le cumpăra îmbrăcăminte, cărți și rechizite școlare. În iarna aceluiași an, cu ajutorul subvențiilor de 400 de coroane primite de la Dieta Țării prin intervenția boierului Ioan de Volcinski, a înființat cursuri de industrie casnică, specializate în țesătorie. Vreun cititor atent și exigent, desigur, se va întreba cum se leagă toate acestea cu subiectul



dedicat muzeelor? Am fost poftiți și la Gimnaziul din Budineț într-un mic spațiu cu relieve ale trecutului, însă, până a intra acolo, am văzut că întreaga clădire e un adevărat muzeu. S-ar bucura, se bucură din sferele celeste doamna Volcinski că în castelul familiei sale se află școala gimnazială, în față cu bustul remarcabilului om de cultură și valoare națională, savantul și poetul Grigore Bostan. Se bucură generoasa doamnă că gimnaziul poartă numele acestui fiu al satului, răsărit din oameni simpli, atât de mult prețuiți de familia boierească. De-acum pe copii și profesorii lor, pe oaspeți îi va întâmpina la intrare și chipul tânăr (așa cum l-a văzut un pictor din Chișinău) al doamnei binefacerilor, ce privește ca un înger protector din portretul dăruit de președinta Societății „Arboreasa”. La castelul ce adăpostește școala din Budineț, participanții evenimentului s-au convins că aici sunt oameni demni de acest generos cadou. Pe mulți nu-i cunoaștem, nu-i observăm, dar sunt și în timpurile noastre oameni făuritori de istorie – prin străduința lor de a păstra comorile trecutului, de a nu lăsa să se usuce rădăcinile unui bătrân stejar purtător de memorie a locurilor, de a se zbate pentru limba maternă în școală...

M-a emoționat până la lacrimi cămăruța de muzeu a școlii, unde ies din tăcere și uitare martorii traiului de odinioară al românilor – cămăși cusute cu mărgelile de sute de ani, frânghii, traiste, cătrînțe, obiecte meșteșugărești... Înduioșează rostirea profesoarei Tatiana Bândiu, care cu atâta suflet evocă pagini din trecutul satului, de parcă ne-ar vorbi strămoșii. Insuflă respect devotamentul directoarei Svetlana Alexandriuc de a păstra atmosfera din interior, marcată de aristocratismul timpurilor apuse, precum și peisajul din jurul castelului. Urcând treptele vechii scări, răsfoind condica adusă de la biserică special pentru vizita noastră, am respirat aerul binecuvântatelor vremuri când, pe drumul împărătesc Cernăuți–Storojineț–Putna, la castelul din Budineț au poposit Mihai Eminescu, Aron Pumnul, frații Hurmuzachi...

Aici se adunau boierii unioniști în jurul lui Iancu Flondor, se făceau planuri pentru permanențele spiritului românesc. Visându-ne la umbra stejarului înverzit, îi mulțumim doamnei Maria Calancea că ne-a luat de însoțitori în această călătorie minunată și îi dorim să-și realizeze cât mai curând gândul de a aduce la Biserica din Budineț lespeda cu numele ctitorilor Volcinski.

### **Mici colțisoare de eternitate pentru viitorul unor oameni mari**

În Săptămâna Mare din primăvara anului 2025, câțiva membri ai Societății Scriitorilor Români din Cernăuți, îndemnați de președintele Nicolae Șapcă, am participat la un atelier de lectură al cenaclului literar „Lămâița” de la Liceul Nr. 1 din Cupca. Până a citi (și oaspeții, și gazdele) fiecare din ale lor, în spiritul tradiției școlilor noastre, unde limba română și valorile naționale sunt la ele acasă, am fost conduși mai întâi în sala de muzeu. Relicvele din vechime – documente ce atestă istoria seculară a locului, piese ale portului popular, unelte meșteșugărești, covoare, icoane pictate pe sticlă și cusute cu mărgelile ale meșteritei Felicia Ungureanu, tablouri ale pictorului Vasile Broască, ulcioare, vase de lut și multe alte obiecte marcate de eternitate – ne-au deschis inima să ne înnemurim cu oamenii care le-au păstrat pentru tinerii de astăzi și generațiile ce o să vină. Multe din exponate au fost căutate, descoperite și aduse la muzeu de elevi. Profesoarele Marilena Zăgrea și Eleonora Schipor, înzestrate cu alese calități de a stimula interesul tinerilor pentru istoria meleagului natal, îi provoacă să studieze legendele obiectelor ce formează cartea vie a istoriei neamului lor.



Chiar și acolo unde nu vom întâlni sute de exponate, așa cum am văzut într-un colțisor al Bibliotecii din Molnița, dăinuie crâmpoie de cultură națională. La Biblioteca din Molnița m-a adus numele de legendă al interpretei de muzică populară Maria Moraru, sărbătorită de consăteni la jubileul de 75 de ani. Cu puțin timp înainte un grup de copii de la școala din sat, însoțiți de profesoara de română Natalia Suveică și directoarea bibliotecii Ludmila Alăzăroaie, au avut o întâlnire cu scriitorii din Cernăuți

la Palatul Național, urmând traseul pașilor lui Mihai Eminescu prin oraș. Atunci ne-am înțeles să-i facem o surpriză cântăreței, fiind invitate la pregătirea sărbătorii și membrele Societății „Doamnele Române”, în virtutea faptului că sărbătorita a fost una din protagoniste de frunte ale proiectului nostru „Valori ale muzicii românești din nordul Bucovinei”, finanțat de Departamentul pentru Românii de Pretutindeni. Și, deoarece nici un pas în universul frumosului nu se face fără lucruri sfinte, am comunicat și cu alte valori ale locului, intrând în biserica „Înălțarea Domnului”, unde slujește părintele Mihai Marașciuc, și în cămăruța de muzeu, cu tablouri ale pictorului Dumitru Jitărășu, un om stimat, drag și cu renume la molniceni. Aplecat mai aproape de pământ, de povara anilor și de povara modestiei, după cum povestește despre consăteni profesoara de română Natalia Suveică, Dumitru Jitărășu se aseamănă și el cu o piesă de muzeu, însă numai cât tace și stă locului. Când începe să vorbească despre lucrările sale, pictate pe unde l-au purtat drumurile, parcă întinerește. Iar vocea bibliotecarei Ludmila devine melancolică, scuzându-se cu sfială de puținul exponatelor. Am liniștit-o că, deși-s puține, ele sunt reprezentative pentru molniceni. Or, principalul e să existe un imbold pentru tinerii care vor continua începutul lucrării ei, lărgindu-l și îmbogățindu-l.

Astă toamnă (anul 2024)

câțiva scriitori cu sacul de povești au ținut drumul prin Cernăuți spre regatul Herței, oprindu-se la Mamornița-Vama, acolo unde bucureșteanul Petre Crăciun și prietenii săi din Chișinău – soții Galina și Sergiu Afanasii – au descoperit cei mai cuminți copii din lume. Pentru ai noștri, însoțitorii lor Nicolae Șapcă și Vitalie Zăgreă, încărcăți cu revistele „Recreația mare” și „Prichindeii”, nu este o noutate că pe aceste locuri cresc copii cuminți, cu dragoste de carte, instruiți de învățători ce stau de strajă graiului matern. Până a păși pragul gimnaziului, pe oaspeți i-a impresionat liniștea deplină, încât ne era teamă s-o tulburăm cu vreun cuvânt. La basorelieful poetului George Sion, cel care ne-a lăsat testament să vorbim și să scriem românește pentru Dumnezeu, ne-au întâmpinat directorul Igor Tanasoi, preotul Serghie, pedagogul pentru activitatea extrașcolară Elena Todorean.

Preotul face parte din colectivul pedagogic, predă lecții de etică creștină și, poate, grație cuvântului duhovnicesc, copiii de aici ne-au apărut cu mintea și fețele atât de luminate. Școala e mică în comparație cu Liceul „Alexandru cel Bun” din Cernăuți, vizitat în aceeași zi de scriitori, însă și cei 148 de copii, cât are în prezent gimnaziul,



sunt un număr suficient pentru o localitate ca Mamornița-Vama. La intrare, după tradiționala primire a oaspeților cu pâine și sare, doamna Elena Todorean ne-a oprit pentru câteva minute într-o mică oază, un adevărat colțișor de rai, cu relicve adunate din vechime, care mărturisesc istoria românească a vetrei natale. Printre cele mai scumpe, ne-a atras atenția la o cămașă cusută cu mărgele, în care bunica ei a fost mireasă. Și Elena purta o mândră cămașă brodată, dar mult mai înflorată decât cea veche din muzeu, a ei fiind cusută de meșterițe din Voloca. O îmbracă de sărbători, primirea oaspeților cu povești oferindu-i prilej de a se găti în portul popular. Peste o sută de ani poate și cămașa Elenei va fi admirată aici într-o sală largă de muzeu.

Am văzut pe acoperișul școlii un cuib mare de cocostârci. Știind ce simbolizează aceste păsări, sperăm că mica școală de la hotarul de odinioară dintre Bucovina și Regat nicidecum nu va duce lipsă de copii. În fiecare primăvară berzele vin aici cu semn bun de viață, scot puișori în casa lor cocoțată sus pe hogeac, învățându-i să zboare în înalțuri. Și mai este ceva foarte important pentru continuitate – prin Mamornița-Vama a trecut în Bucovina Aron Pumnul, părintele spiritual al lui Mihai Eminescu, iar noi toți, câți respirăm cu aceste două nume, avem datoria de a nu lăsa să se dărâme casa profesorului iubit, unde se așteaptă decenii în șir deschiderea Muzeului „Mihai Eminescu”.

### Urma și umbra vechilor fotografii

Vechile fotografii, mărturisitoare ale rădăcinilor, sunt foarte valoroase. În trecut se păstrau cu sfințenie, erau cea mai scumpă podoabă pe pereții caselor țărănești. Acum au devenit piese de muzeu. Ele, fotografiile de cândva, i-au răscolit chemarea sângelui și, după câteva generații înstrăinate, au adus-o pe Natalia la rădăcinile românești din Boian.

Când m-am întâlnit, cartea era deja machetată, semnată pentru tipar și predată la editură. Îmi pare rău că a fost târziu să includ și povestea ei în *Boianul meu cu inima română*. Am rămas cu regretul că n-am cunoscut-o mai înainte, deoarece virajul în mersul destinului Nataliei Fedusyk din Bobrovița, o localitate între Cernigov și Kiev, exprimă cum nu se poate mai profund bătăile inimii române a străvechiului Boian. Dar m-am ales și cu o bună doză de bucurie de la întâlnirea cu această descendentă din sânul boincenilor, pierdută într-o lume îndepărtată și cu totul străină neamului din care i se trag rădăcinile. Știam câte ceva de la Vasile Botă din Boian despre o femeie din Cernigov care, simțind că are și sânge românesc de la o străbunică din Boian pe nume Maria Dârda, pe la vârsta de 50 de ani începuse să caute dovezi ce i-ar confirma descoperirea.

Din când în când, Vasile Botă îmi amintea de „femeia cea din Cernigov”, care îl suna să-l mai întrebe de descendenții din familia Dârdenilor, Cuciurenilor, Suprovicenilor... „Vrea să vină la Boian, dar nu știe când, că-i tare prinsă în muncă”, îmi spunea sfătosul meu consătean despre cunoscuta sa, profesoară școlară, dar și energică întreprinzătoare, care crește animale, prepară și comercializează fel de fel de bunătați din carne. „Se vede că-i de-a noastră – harnică, gospodină, dintr-o bucată, cum spune și primarul nostru despre boinceni”, mi-o caracteriza darnicul de laude Vasile Botă. Nu-l întrebam de ce a ajuns anume la el, și nu la cineva din familia Dârda, căci știu că la casa lui se oprește oricine vrea să afle despre oameni sau întâmplări din trecutul Boianului. Am auzit de atâtea ori cuvintele: „Îți va povesti ea mai multe când vine, numai că e tare ocupată”, încât nu mai credeam într-o posibilă întâlnire.

N-am crezut până anul trecut, când, în dimineața sărbătorii Sfintei Marii, m-a trezit în zori telefonul. „Ne apropiem de Mahala, poți să ieși cu noi prin oraș vreo jumătate de oră”, mă anunță cea mai cunoscută voce din Boian. Nu l-am întrebat cine mai face parte din „noi”, știind că familia lui Vasile Botă se pregătea s-o găzduiască pe Natalia din Cernigov, însoțită de fratele Serghei și cumnata Valentina, ambii purtători ai numelui de familie Dârda.

Ne-am dat întâlnire în Piața Centrală, în fața Primăriei, aproape de Palatul Național al românilor. Nici unul din oaspeți nu știe o vorbă românească. Ne-am



înțeles în rusă, în ucraineană... La întâlnirea noastră cu Vasile am vorbit în română, ca Natalia și Serghei măcar să audă cum sună cuvântul în limba străbunicii lor Maria Dârda din Boian.

...Putea să nu se întrebe nicidecum de unde vine și din ce neam se trage. Putea să-i treacă viața fără a simți vreodată nevoia de a-și defini identitatea în spațiu și în timp. Mai au rost asemenea întrebări, când soarta te apasă cu numeroase probleme, când verși râuri de sudoare, muncind câteva ore ca intelectual în școală, iar restul săptămânii – ca un salahor pe lângă casă, dorind să le fie copiilor viața mai dulce, să ai și tu o pâine mai bună?! Și apoi, acolo unde trăiește, se simte destul de bine în pielea de ucraineană, așa cum toată lumea din jur și din țară. Cam

asa ar fi trebuit să se gândească Natalia, dar o rodea, o răscolea ceva, un ecou din copilărie, un strigăt al bătrânelor din sat către bunică-sa: „Românca!”. Nu știa de ce o numesc astfel, de unde vine această ciudată „poreclă”, căci nici bunică-sa nu povestea. Păstra doar fotografii vechi, cu bărbați și femei îmbrăcate în haine ce nu se purtau prin acea parte a Ucrainei. Când și-a dat seama că vine de pe un alt tărâm, Natalia a început să răscolească mai adânc prin „averea” tănuită a bunicii. A găsit și un document straniu, un fel de certificat de naștere, tradus din limba română în rusă și legalizat de notariatul de stat din Nejin în anul 1928, pe 10 iulie. Documentul dezvăluia lucruri extraordinar de interesante despre străbunica Maria Dârda, născută în parohia greco-catolică din Boian, Bucovina, în anul 1892, pe 24 iunie, părinții fiind Vasile al lui Gheorghe Cuciureac și Eufrosina a lui Dumitru Suprovici. Sunt arătați și nașii de botez – Anastasia, soția lui Dumitru Hnatiuc, moașa Ecaterina, soția lui Ion Morgoci, toți din Boian, precum și preotul care a săvârșit ritualul botezului, parohul

greco-catolic din Boian Ilie Labii. În document este trecut și numele traducătorului – M. Harlam, Nejin, 9/VII-1928.

Pornind de la această valoroasă hârtie, strănepoata Natalia a dat de urma vechilor fotografii, scripuind din cele păstrate prin nu se știe ce minune ramura a două familii – Cuciureac și Dârda. A luat cu sine la Boian un album cu pozele rămase de la străbunica Maria pentru a arăta și a explica mai ușor de unde, din ce neam se trage. Dar mai întâi a trimis o cerere, cu o scurtă descriere a istoriei sale, către Arhiva de Stat din Cernăuți. A avut norocul să-i răspundă specialistul în arhivistică Lidia Huțcal. Și dânsa originară din Boian, cunoaște oamenii locului nu doar din documente. Ea a orientat-o către Vasile Botă, Natalia găsim în persoana lui omul cu sufletul deschis, care i-a oferit cu drag informații și găzduire. A purtat-o prin sat, pe la urmașii lui Gheorghe Cuciureac, i-a găsit verișori în a patra generație, ca Veronica lui Aurel Iurcu, împreună au trecut pe la răposatii din cimitir...

Cred că, după frățasca primire a boincenilor, Natalia își va face timp să vină pe mai multe zile la Boian, dar și la Cernăuți, orașul de care s-a minunat la tot pasul, deși a trecut în fugă prin locurile cu proeminente urme românești. Și atunci voi asculta mai îndelung incredibila poveste a străbunilor ei înstrăinați de glia natală. Acum însășiez doar sumar ceea ce am auzit la micul popas în Casa noastră Românească și la o cafea pe strada Domnească. Începutul cunoscut de Natalia pornește de la Maria Cuciureac, străbunica ei născută în 1892 (la Hlinița, la Găureanca, așa cum preciza Vasile Botă), căsătorită cu Grigore Dârda. Înainte de Primul Război Mondial, în 1910, li s-a născut fiul Mihai. Grigore, ca să scape de sărăcie, s-a lăsat dus de valul căutării de câștig peste Atlantic. N-a stat mult, până la începerea războiului a reușit să se întoarcă, să cumpere câteva fâlci de pământ și să ia din nou calea străinătății. Războiul din Europa l-a reținut pe continentul american, iar familia de acasă, așa cum s-a întâmplat cu întregul Boian, a fost evacuată departe în Rusia. Forțat, ca să nu nimerească în bătaia tunurilor, departe, la mii de kilometri de meleagurile dragi, au fost strămutați toți boincenii. Maria a ieșit din casă cu fiul micuț Mihai, cu părinții Vasile și Eufrosina Cuciureac, surorile Vasilina, Ana, Paraschiva și fratele Dumitru, la vârsta adolescenței. Pe o căldură infernală, oamenii au fost încărcăți în vagoane de vite, fără mâncare și apă. Părinții Mariei au murit în drum, fiind lăsați la o gară necunoscută. Ceilalți au ajuns până la Samara, pe Volga. E o enigmă întâmplarea că Maria cu copilul, surorile și fratele Dumitru n-au rămas acolo, ca toți strămutații, ci au fost reînțorși în Ucraina și lăsați în regiunea Cernigov, la stația Lidino (astăzi raionul Bobrovița). Surorile s-au acomodat noului loc, și-au găsit perechile lor, s-au măritat, însă Maria i-a rămas fidelă până la moarte soțului „american”. Numai fratele mai mic, Dumitru, nu-și găsea locul. Visa la satul natal, își făcea planuri să ajungă la Boian, să fugă în România. Nu era deloc simplu, România fiind considerată țară burgheză, dușmănoasă Uniunii Sovietice. Tânărul n-a renunțat la vis, găsim o metodă originală pentru evadare. Îi ajuta pe gospodari la tăiatul porcilor, strângea și usca beșicile, folosindu-le ca baloane umflate pentru a trece mai ușor Dunărea. De la Ismail a găsit drumul spre Boian. Dar fie că l-a trădat accentul din rostirea românească sau vreun „binevoitor”, însă Dumitru și-a plătit dorul de baștină cu zece ani de închisoare. Însă nici asta nu l-a înfrânt, căci după ispășirea pedepsei s-a întors la Boian, s-a căsătorit, i-a dat viață fiului Gheorghe Cuciureac, născut în 1937. Dumitru a ținut legătura cu sora Maria, adică cu străbunica Nataliei. Iar Grigore Dârda, bărbatul Mariei, nu s-a mai întors din America. Soții au cerut reunirea familiei, în America sau Ucraina, însă

din ambele părți au fost refuzați. Grigore le trimitea pachete care ajungeau goale ori având cărămizi în locul obiectelor trimise. Soții nu și-au găsit alt suflet pereche, deși despărțiți au fost în viață și după moarte. În 1941, unicul fiu al Mariei, Mihai Dârda, a fost luat pe front. Mezinul său avea opt luni când familia a primit vestea neagră despre tragicul sfârșit. Parcă prevăzând că nu se va întoarce, fiului, viitorul tată al Nataliei, i s-a dat numele Mihai. Nedorind să-i fie povară nurorii, văduvă cu patru copii mici, Maria a plecat la sora Paraschiva, care trăia cu soțul în Siberia, la Celeabinsk, luând cu sine pe primii doi nepoți. Cei mici, Lidia și Mihai, au rămas cu mama lor. Acolo soțul Paraschivei muncea la uzina de tractoare, câștigând, de rău de bine, bucăți de pâine. Maria a rămas pentru totdeauna în pământul Siberiei.

Natalia nu-și poate explica de ce străbunica ei nu s-a întors la baștină, la fratele Dumitru. De fapt, numai unul Dumnezeu știe dacă nu tot în Siberia ajungea, așa cum în acei ani au fost înstrăinați de casele lor sute de boinceni. Un pumn de țărână din Boian a ajuns deja în casa Nataliei. E țărâna în care crește și înflorește dorul tuturor neamurilor înstrăinate.

#### SUMMARY

This emotional piece recounts the efforts of Romanian communities in the northern Bukovina to preserve their identity through local museums. The central example is the House-Museum in Pătrăuții de Jos, opened on May 25, 2025, in a donated traditional home. Over 400 artifacts were collected through volunteer work led by the Cliot family and their daughter, Natalia Balan. The opening was marked by a traditional ceremony attended by cultural figures from both Romania and Ukraine. Other regional museums – in Băhrinești, Budineț, Cupca, Molnița, Mamornița – also serve as vital cultural and historical education centers. The story of Natalia Fedusyk from Chernihiv, who rediscovered her Romanian roots in Boian as a great granddaughter of a local family, highlights the enduring bond between people and their land. Overall, the text illustrates the power of collective memory, community engagement, and the museum as a space of identity resistance

# ÎNTRE DIALOG ȘI CONFRUNTARE. RELIGIA – UN OBSTACOL SENSIBIL ÎN RELAȚIILE ROMÂNIA–UCRAINA

**Radu CARP\***  
**București**

La ora actuală, persistă un blocaj absolut la nivelul relațiilor dintre România și Ucraina pe planul vieții religioase, mai exact există două dispute între BOR și Biserica Ortodoxă a Ucrainei (BOU), respectiv între BOR și statul ucrainean, începând cu 2018, odată cu schisma din interiorul ortodoxiei ucrainene. O dispută care de atunci și până în prezent nu a făcut decât să se aprofundeze, fără să existe vreun orizont de rezolvare.

Nu ne propunem prin intervenția de față să prezentăm desfășurarea acestui conflict, ci doar să evidențiem anumite conexiuni care sunt mai puțin cercetate și cunoscute. BOR a fost constant supusă unor presiuni din partea factorului politic, datorită faptului că partidele populiste și de extremă dreaptă și-au asumat, ca peste tot, latura identitară a politicii. Această problemă identitară se traduce, în planul acțiunii politice, la trei provocări masive: ce se întâmplă cu diaspora occidentală, cu etnicii români din Republica Moldova și cu etnicii români din Ucraina. Problema diasporei nu are nici până în prezent o soluție viabilă din partea partidelor „pro-europene” – dovadă fiind rezultatele alegerilor prezidențiale din 2024 și 2025. Problema etnicilor români din Republica Moldova este, la polul opus, rezolvată, aceștia fiind majoritari, fără a fi în situația în care s-ar putea plânde de încălcarea vreunui drept. Desigur, persistă problema scindării între Mitropolia Basarabiei și Mitropolia Moldovei, condusă de fapt de la Moscova.

Problema majoră în această ecuație identitară o reprezintă etnicii români din Ucraina. Aceștia s-au aliat conjunctural cu alte minorități din Ucraina (maghiari, ruși, etc.) având revendicări comune. Odată cu începutul războiului din Ucraina în 2022, s-au regăsit în cea mai ingrată situație posibilă: abandonati de ruși în ceea ce privește revendicările educaționale, dar curtați tot de aceștia pentru a rămâne în cadrul Bisericii Ortodoxe Ucrainene (Patriarhia Moscovei). Distanțarea acestei biserici față de centrul de comandă de la Moscova nu a fost credibilă pentru credincioșii de etnie ucraineană, dar i-a lăsat oarecum indiferenți pe etnicii români care doreau doar slujbe în limba maternă (ceea ce Biserica Ortodoxă Ucraineană oferă).

În mod firesc, etnicii români din Ucraina au început să caute legături mai strânse la București, considerând că Kievul sau Moscova nu le pot satisface revendicările. La București au găsit însă o Biserică Ortodoxă în care se manifestă două tendințe, exact de altfel ca și în societatea românească: o aripă ultra-conservatoare, pro-rusă, în minoritate, fără a avea deloc legături cu Patriarhia Moscovei și o tendință pro-europeană, ultra-majoritară. Astfel, BOR reproduce la scară mai redusă chiar societatea românească în ansamblul său, cu bune și cu rele. Din acest punct de vedere, BOR a devenit ceea ce se numește *Volkskirche* – Biserica Poporului. La rândul ei, BOU (Autocefală) este supusă la o presiune din exterior, dar nu din partea unor

\***Radu Carp** este profesor la Facultatea de Științe Politice, Universitatea din București, Director al Departamentului Politici Publice, Relații internaționale, Studii de Securitate (din 2020). Doctor în drept al Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca (2002).

partide politice care ar insista pe aspectul identitar, ci din partea statului ucrainean care dorește distanțarea cât mai rapidă și mai clară de Biserica Ortodoxă Rusă. Deși formal Biserica Ortodoxă Ucraineană a rupt legăturile cu Patriarhia Moscovei încă din mai 2022, persistă în continuare suspiciunea că există o dependență subterană de Moscova.

Astfel, atât BOR, cât și BOU, sunt supuse la presiuni din afară pentru a se alinia unei agende identitare. BOR a rezistat, dar a fost întrucâtva obligată să preia elemente din agenda identitară, pentru a nu intra în coliziune directă cu o parte a societății, în timp ce BOU (Autocefală) nu a manifestat deloc rezistență și a preluat integral agenda statului ucrainean, considerând că această abordare este singura care corespunde intereselor sale pe termen lung. Etnicii români din Ucraina s-au văzut așadar prinși între două Biserici Ortodoxe care își contestă reciproc jurisdicția canonică și care reprezintă interesele unor alte state – Federația Rusă, respectiv Ucraina. Biserica Ortodoxă Ucraineană a știut însă să camufleze mai bine legătura cu Moscova, prin desprinderea formală operată în 2022 și prin folosirea limbii române ca limbă de cult în câteva regiuni ale țării.

Astfel, etnicii români din Ucraina s-au îndreptat înspre BOR ca fiind singura biserică ortodoxă de care au aparținut în trecut fără a fi forțați să aparțină. În data de 29 februarie 2024, Sfântul Sinod al BOR a luat decizia creării BOR în Ucraina, datorită revendicării în acest sens a etnicilor români, pe fondul intensificării presiunilor din partea statului ucrainean, prin SBU (Serviciul de Securitate al Ucrainei), asupra Bisericii Ortodoxe Ucrainene. În august 2024 a fost depusă la Kiev cererea de recunoaștere a BOR din Ucraina. Nici până astăzi această cerere nu a fost soluționată. Între timp, Ucraina a adoptat *Legea privind protecția ordinii constituționale în sfera de activități a organizațiilor religioase*. Potrivit acestei legi, bisericile care nu vor renunța la apartenența la Patriarhia Moscovei urmau a fi radiate. Prin această lege, Ucraina a dorit să urgenteze transferul de credincioși de la o biserică la alta. Dacă în anumite regiuni acest transfer s-a efectuat mai ușor, în nordul Bucovinei s-a dovedit a fi imposibil. Parohiile majoritar românești au refuzat să treacă la BOU, motivând că aceasta nu are preoți vorbitori de limba română – aspect care corespunde de fapt și întru totul adevărului.

BOU a girat formarea unor adunări eparhiale nereprezentative care au proclamat trecerea la această biserică a unor credincioși. În comunități mici, acest lucru a fost posibil și, dacă s-a realizat, aproape nimeni nu și-a dat seama că s-a întâmplat. Mai greu a fost la Cernăuți, unde există parohii mari și unde trăiesc și etnici români. Așa s-a ajuns la incidentele regretabile care au avut loc în iunie 2025 legate de Catedrala Mitropolitană: o parte, credincioși ucraineni, au organizat o adunare eparhială la care nu au participat de fapt membrii parohiei respective și au proclamat trecerea la BOU, iar Primăria orașului Cernăuți le-a dat în folosință Catedrala. Din acest motiv a apărut disputa privind proprietatea lăcașului de cult respectiv. De semnalat că asemenea dispute violente privind proprietatea unor lăcașuri de cult au mai avut loc în Ucraina imediat după dobândirea independenței, motivul fiind exact același – contestarea jurisdicției Patriarhiei Moscovei pe teritoriul ucrainean.

De remarcat felul în care relatarea evenimentelor din Cernăuți a fost reflectată în media apropiată partidelor care susțin cauza identitară: etnicii români au fost agresati de ucraineni, dar nu pentru că aparțin la o biserică ce formal nu a rupt legăturile cu Patriarhia Moscovei, ci pentru că sunt români. De cealaltă parte, *media mainstream*

a prezentat evenimentele ca fiind dovada alegerii greșite a etnicilor români care ar fi trebuit să treacă la BOU necondiționat și imediat, ca semn al distanțării necesare față de Patriarhia Moscovei. Ambele perspective denotă necunoașterea situației de pe teren. Nimeni nu a remarcat până în prezent că acest clivaj identitar–non-identitar se regăsește și în cadrul BOR: aripa reformistă, pro-europeană, a ignorat incidentele, în timp ce aripa ultra-conservatoare, reprezentată de IPS Teodosie, aliniată în ultima vreme la o poziționare identică cu cea a Moscovei și practicând un discurs foarte apropiat de cel al partidelor care promovează agenda identitară, a reacționat foarte critic față de aceste incidente, acuzând naționalismul ucrainean.

Trebuie remarcat că, în ciuda disensiunilor interne minore privind raportarea la *russskiy mir*, sub toate aspectele, politice și religioase mai cu seamă, BOR are o optică cu totul diferită de cea a Patriarhiei Moscovei privind comunitățile ortodoxe din diaspora. Diferența este aceea că o comunitate spirituală nu este privită exclusiv în cheie etnică: un italian, convertit la ortodoxie, poate fi membru al unei parohii a BOR din diaspora, de exemplu, în schimb un italian care ar dori să aparțină, după convertire, la o parohie a Bisericii Ortodoxe Ruse din diaspora ar trebui să facă și dovada apartenenței la comunitatea etnică rusă. Datorită acestei concepții, BOR nu a fost și nu va fi niciodată aliniată Bisericii Ortodoxe Ruse, care și-a însușit perfect logica *russskiy mir*. Dacă BOR este apropiată de conceptul *Volkskirche*, Biserica Ortodoxă Rusă este o „biserică imperială”, tributară unei concepții despre stat, națiune și religie practică în cercurile de putere de la Moscova.

BOR nu se poate regăsi în pozițiile Bisericii Ortodoxe Ruse, după cum etnicii români manifestă în mod tradițional o atitudine negativă față de Federația Rusă și față de orice poartă după sine identitatea rusă. Un istoric ucrainean remarcă recent faptul că, pentru mentalul colectiv românesc, pierderea Basarabiei și Bucovinei în fața URSS în 1940 reprezintă o traumă colectivă egală cu momentul Trianon pentru maghiari, doar că această traumă nu este la fel de mult adusă la suprafață. Din acest motiv, rusofobiei tradiționale până în 1989 i s-a adăugat după apariția Ucrainei un fel de „ucrainofobie”, generată de sentimentul că ucrainenii sunt continuatorii rușilor în ceea ce privește o ocupație nelegitimă a acestor regiuni. Din păcate, societatea românească nu a tratat adecvat această traumă colectivă și felul în care ea a evoluat după 1991. Nici în Ucraina nu s-a realizat în mod adecvat că rusofobiei i s-a alăturat în subsidiar o formă de ucrainofobie printr-un transfer foarte subtil, motiv pentru care ucrainofobia etnicilor români a fost greșit interpretată ca având cauze proprii și nu derivate. Avem antidot la rusofobie, dar nu și la ucrainofobie. Pe de altă parte, BOR înțelege perfect care este pericolul Bisericii Ortodoxe Ruse și nu se pune problema vreunei cooperări între BOR și Patriarhia Moscovei îndreptată împotriva BOU. Acest aspect nu a fost explicat îndeajuns părții ucrainene. În vederea unei reconcilieri reale, poate că acest adevăr ar trebui repetat la Kiev de către reprezentanții BOR sau ai statului român în permanență, până când va fi acceptat ca atare.

În prezent, Serviciul pentru Etnopolitică și Libertatea de Conștiință de la Kiev refuză înregistrarea BOR. Există temerea (nemărturisită public) că astfel ar câștiga în cele din urmă Patriarhia Moscovei și ar putea exista, pe baza unui precedent, recunoașteri ulterioare din partea unor parohii majoritar etnic ucrainene, dar care au încă tentația *russskiy mir*. Acesta este motivul real pentru care autoritățile de la Kiev refuză înregistrarea BOR și nu cel oficial, care leagă problema înregistrării BOR în Ucraina de problema recunoașterii BOU de către BOR. Oficialii de la Kiev recunosc

în sinea lor că nu poți să condiționezi o problemă care ține strict de raportarea statului la manifestarea liberă a dreptului de asociere a unor credincioși de o chestiune pur canonică. Din păcate însă, MAE român, Ambasada României la Kiev, instituțiile din România în general nu doresc să preia această problemă care nu ține de relațiile între biserici, ci este una care ține strict de practica statului ucrainean.

Ce ar trebui să facă autoritățile statului român? În primul rând, să abordeze problema recunoașterii BOR în Ucraina în manieră strict europeană, din perspectiva drepturilor omului. Jurisprudența CEDO, pornind de la cazul Mitropolia Basarabiei și alții contra R. Moldova din 2009, prevede că un stat nu se poate opune recunoașterii unui cult pe teritoriul său decât dacă există motive foarte solide de ordine publică sau siguranță națională. În cazul BOR în Ucraina, asemenea motive nu există. Dacă refuzul de a înregistra BOR persistă, ar trebui amintit autorităților de la Kiev că România poate deschide la CEDO o cauză care să se bazeze pe jurisprudența deja existentă în materie de autonomie religioasă. O asemenea cauză ar da câștig părții române la CEDO fără discuție. Însă un asemenea rezultat nu ar avantaja doar apariția BOR în Ucraina, ci ar servi drept motiv temeinic și pentru Biserica Ortodoxă Rusă care va revendica, în baza libertății religioase și a jurisprudenței CEDO, revenirea mai multor parohii la situația anterioară anului 2018.

Dorește Ucraina să se angajeze în această dispută cu Patriarhia Moscovei, de fapt cu Federația Rusă? Nu ar fi mai indicat să cedeze acum și să permită BOR înregistrarea legală în Ucraina? Aceasta ar trebui să fie linia de argumentație a autorităților de la București care, în lipsă de expertiză și de soluții, s-au blocat într-o inerție ce face ca acest conflict intra-confesional să se aprofundeze, nu să se îndrepte spre rezolvare. Este frapant de constatat că refuzul înregistrării BOR în Ucraina seamănă până la identitate cu speța Insula Șerpilor. România a dorit o soluționare pașnică, Ucraina a refuzat, până la urmă s-a ajuns la soluția dată de Curtea Internațională de Justiție. Cu deosebirea că la acea vreme diplomații români au știut ce argumente să invoce în fața omologilor lor ucraineni, argumente profesionale, bazate pe reguli de drept. În prezent, pare a exista mai degrabă o panică generalizată de a dialoga cu Kievul pe această temă.

Înregistrarea BOR în Ucraina va veni la un moment dat, mai devreme sau mai târziu. Ce se va întâmpla însă mai departe? Nu cumva partidele care susțin cauza identitară din Ucraina vor afirma că acesta este un prim pas în direcția unor revendicări teritoriale față de Ucraina? Mai mult ca sigur că da. Care ar fi atunci soluția? Într-o Uniune Europeană în care România și Ucraina ar face parte, asemenea revendicări nu ar mai avea niciun rost. Este motivul pentru care autoritățile de la București ar trebui să militeze mai mult pentru urgența integrării europene a Ucrainei. Până acum, Bucureștiul a fost vocal doar legat de integrarea în Uniunea Europeană a Republicii Moldova. De fapt, integrarea Republicii Moldova și a Ucrainei simultan în UE este în interesul național al României. Nici acest lucru nu pare a fi înțeles pe deplin la nivelul MAE, Guvernului, Administrației Prezidențiale, etc. În acest moment, Ungaria și Slovacia fac presiuni pentru decuplarea Republicii Moldova de Ucraina. România ar trebui să fie statul european cel mai interesat de o integrare rapidă a Ucrainei în Uniunea Europeană, din motivul expus mai sus. Ar costa o asemenea integrare contribuabilul român? Evident că da, însă fiecare decizie de acest fel ar trebui explicată, din perspectiva câștigurilor pe termen lung. Vom plăti pentru Ucraina, dar vom avea siguranța stingerii unor conflicte artificiale. Vom plăti pentru Ucraina, dar

vom câștiga un prieten în cadrul viitoarei Uniuni Europene, cu foarte multe voturi și implicit cu o mare putere decizională. Vom plăti pentru Ucraina, dar în acest fel vocea partidelor care exacerbează elementul identitar va fi din ce în ce mai slabă.

Pe de altă parte, trebuie explicat că înregistrarea BOR în Ucraina corespunde intereselor naționale ale Ucrainei. Neînregistrarea perpetuează o stare de conflict, din care Moscova iese câștigătoare. Ucraina trebuie să arate propriilor săi cetățeni că respectarea drepturilor minorităților, într-un stat post-război, recunoașterea deplină a drepturilor omului, nu slăbesc Ucraina ci, dimpotrivă, o întăresc. Nu s-au făcut eforturi în acest sens, suntem la început de drum. Nici BOU nu are structurat un mesaj coerent privind minoritățile naționale. BOU nu a realizat încă faptul că este benefic să intre într-o alianță cu BOR în România și cu Mitropolia Basarabiei în Republica Moldova, pentru a consolida o ortodoxie în regiune care să respingă și mai eficient *ruskyi mir* și tezele Bisericii Ortodoxe Ruse. Statul ucrainean ar trebui să acorde mai multă importanță educației. Un manual care să prezinte minoritățile naționale de pe teritoriul Ucrainei (maghiari, români, slovaci, polonezi, etc.) nu există și nici nu se are în vedere o asemenea posibilitate. Nici România nu excelează la acest capitol. Există manuale care arată diversitatea minorităților din România, dar acestea nu sunt studiate în școli sau licee. Mulți etnici români habar nu au că există o minoritate ucraineană ortodoxă istorică în România care nu aparține de BOR, dar care respectă aceleași canoane ortodoxe.

Nu în ultimul rând, Ucraina și România ar trebui să se așeze cât mai urgent la masa dialogului referitor la situația garantării drepturilor religioase ale etnicilor români în Ucraina (dar și ale etnicilor ucraineni în România), deoarece climatul extern nu este deloc favorabil. Ungaria a supralicitat necesitatea de a proteja minoritatea maghiară din Transcarpatia. Astăzi la Kiev se recunoaște că Ucraina a cedat de prea multe ori în fața unor pretenții exagerate ale Budapestei. Ar fi trebuit ca la fiecare revendicare să se ofere drepturile prevăzute de legislația europeană în materie de protecție a minorităților naționale. Nici mai puțin, dar nici mai mult. În prezent, Biserica Ortodoxă Rusă a găsit un aliat neașteptat, dar de încredere, în disputa sa cu BOU (Autocefală): mișcarea MAGA, ai cărei membri sunt convinși că nu se respectă drepturile credincioșilor ruși din Ucraina. La un viitor aranjament de pace, Federația Rusă va invoca cu siguranță această problemă. Este posibil chiar să se ajungă, în urma acestor negocieri, la un *status quo ante*, prin raportare la situația existentă înainte de schisma din 2018. În acest caz, confruntată cu presiuni din partea Ungariei, Federației Ruse, mișcării MAGA din SUA, nu ar fi rațional ca Ucraina, implicit BOU, să caute aliați acolo unde sunt cel mai ușor de găsit – România, respectiv BOR?

Toate aceste aspecte nu epuizează fondul problemei. O problemă care pare a fi insolubilă, dar în legătură cu care nu există decât o singură cale – cea a dialogului între state și între biserici. Până când nu se va crea un climat favorabil acestei idei extrem de simple în esență, ucrainofobia (și, în oglindă, românofobia) vor domina agenda publică a dezbatărilor atât la București, cât și la Kiev. Nu îi îndemnați pe oamenii politici să se angajeze într-un conflict care nu duce nicăieri și nici nu îi sfătuiți să rămână în pasivitatea actuală. Îndemnați-i să promoveze dialogul, chiar și atunci când dialogul pare a fi o soluție contra curentului și fără mari șanse, precum este perceput în prezent.

## SUMMARY

The religious relations between Romania and Ukraine are marked by persistent tensions, primarily stemming from the situation of ethnic Romanians in Ukraine and the rivalry between the Romanian Orthodox Church (ROC) and the Orthodox Church of Ukraine (OCU). Following the Ukrainian Orthodox schism in 2018, the ROC came under pressure to respond to the requests of the Romanian communities in Ukraine seeking support to preserve their religious and linguistic identity. Although in 2024, the ROC decided to establish its own ecclesiastical structure in Ukraine, the authorities in Kyiv have refused to grant it legal recognition. The situation is further complicated by identity-related pressures in both countries and the lack of a strategic approach from the Romanian diplomacy. A possible solution may lie in pursuing a case at the European Court of Human Rights (ECHR) and intensifying diplomatic efforts in support of Ukraine's EU integration, which could alleviate Kyiv's concerns and promote regional stability. At its core, the issue of recognizing the Romanian Orthodox Church in Ukraine is a matter of religious freedom, not geopolitics.

## „ZILE SCURTE, ZILE SCURTE. ASTEA-S. N-AM AVUT MAI MULTE”

Viorica MORĂRAȘ\*  
Iași

*Câtă vreme auzi în tine glasul  
unei misiuni, continuă-ți calea.  
(Arsenie Boca)*

De mult timp mă tot îndeamnă gândul să scriu despre Grigore Vieru. Și asta din mai multe considerente: deoarece am avut marea fericire de a-l cunoaște personal, pentru că din *Albinuța* a deprins primele silabe fiica mea atunci când a mers în clasa I, fiindcă mereu îl vedeam urcând și coborând etajele la Uniunea Scriitorilor și, oprindu-se pentru o secundă-două din mersu-i grăbit, mă saluta binevoitor, nu fără



un zâmbet pe fața-i blajină. Altă dată intra, se așeza lângă mine și mă ruga să-i dactilografiez o paginuță. Atunci mai schimbam o vorbă-două, îi povesteam cum fiica mea silabisește din primul ei *Abecedar* (păstrez și acum cu mare drag acea carte, care a devenit o adevărată relicvă pentru noi), cum învață cu mare sârg poezioarele. Se bucura aidoma unui copilăș căruia îi oferi o bombonică. Și-atât de mult i s-au lipit de suflet acele poezii, încât, peste ani, primele cărți pe care le-am cumpărat pentru nepoțica mea purtau semnătura lui Grigore Vieru.

Apoi l-am întâlnit mai rar, deoarece drumul meu luase o altă cale. În schimb, îl urmăream cu mare atenție la radio ori TV, atunci când era invitat la diverse emisiuni și întâlniri din Țară. Mai târziu îl revedeam, nu fără bucurie, ani la rând, la saloanele de carte care se organizau regulat la Biblioteca Județeană „Gh. Asachi”

din Iași, unde mă angajasem după o perioadă de timp de la stabilirea mea aici. Întotdeauna era invitat să-și ocupe locul de cinste în prezidiu și, bineînțeles, să recite din creațiile sale. Era ascultat cu foarte mult interes. Venea din Basarabia, lumea auzise deja de dumnealui, în bibliotecă aveam volume întregi ce-i purtau numele, volume ce își găseau mereu cititorul, fiind destul de solicitate.

**\*Viorica Morăraș (Ciubotaru)** s-a născut la Cernăuți. A scris pentru „Zorile Bucovinei” și revista „Nistru-Basarabia”, a activat la Biblioteca Județeană „Gheorghe Asachi” din Iași. Este autoare de studii, reportaje și eseuri pentru presa culturală de limba română din România, Ucraina și Republica Moldova.

Și iată că momentul mult așteptat a sosit. Aflându-mă zilele trecute la Chișinău, văd la fratele meu Mihai o carte – *Drumuri mii, ca o liră*. Alcătuitori: Iulia Țibulski și Ștefan Andronic. Titlul mi s-a părut interesant. Am răsfoit-o puțin și l-am rugat să mi-o dea acasă, s-o citesc mai pe îndelete, mai în tihnă, s-o studiez, ca să zic așa. Mai cu seamă că are pe copertă și poza cu Grigore Vieru, despre care intenționez de mult timp să spun că l-am cunoscut și personal.

Am citit-o cu mare atenție și interes, străduindu-mă să nu mi scape niciun detaliu legat de viața și activitatea literar-artistică a Poetului nostru, devenit Simbol Național. Și aici m-am lovit de o dificultate: cum să scriu despre o adevărată legendă cu cuvinte simple, uzuale? Ai nevoie de alt vocabular, cuvintele noastre sunt prea neputincioase pentru a-l descrie, a-i încondeia adevăratul portret. Da, spune Poetul despre sine: „Sunt iarbă, mai simplu nu pot fi.” Dar noi, oare, cum să-i acceptăm confesiunea? Nouă ne apare mult mai profund, ca un adevărat Zeu al literelor. Recunosc, niciodată nu am avut nevoie să

apelez la DEX pentru a-i descifra versurile. Atât de pe înțelesul lumii le-a scris și, totuși, fiecare frază e pătrunsă de un mister, care te predispune la meditație. Are ceva simplu, dar totodată se întrevide o profunzime în frază, o *Taină care mă apără*, după cum sună și titlul ultimei cărți apărute la Iași, la editura Princeps, cu un an înainte de a pleca spre Veșnicie. Ceva ce încă nu putem descifra, ce urmează a fi elucidat de specialiști în ale scrisului literar.

Cartea *Drumuri mii, ca o liră* e scrisă cu multă migală. În ea sunt adunate foarte atent, într-un singur buchet, multe confesiuni, atât ale Poetului însuși, cât și ale numeroaselor personalități care au avut fericirea de a-l simți alături, de a respira același aer cu Dânsul, de a-l ști la masă, de a-i oferi patul. La Fundul Moldovei, bunăoară, avea patul său în casa Ioanei Irimia, care așa a și rămas, neatins, după plecarea Lui dintre noi. „Patul lui Grigore”, așa îl numea doamna Ioana, netezindu-i cu jale cerga.

În acest volum îl vedem mai întâi copil, mișcat de rănilor unui ostaș rănit în război, ostaș ce „semăna la față cu tata pe care-l așteptam”, apoi, mic fiind, rămânea „noaptea singur în casă”, ca la maturitate să se destăinuie: „S-a stins soarele cel bun, / Eu mă culc, povești îmi spun, / Dar nici una nu-i frumoasă... / Greu e singurel în casă!”, căci mama era plecată în căutarea de merinde. „Rămâneam noaptea singur în casă. Nu mai închideam ochii. Vorbeam cu umbra uscată a zarzărului din fața geamului, singură și ea și ghemuită pe fața casei, sub liniștea aurie a lunii. Cred că atunci am început să fac literatură – de frică și de singurătate”. Acum ne este clar de unde i se trage fragilitatea corpului. Până se întorcea măicuța de pe drumuri cu un pumn de făină din care să-i



facă niscaiva plăcințele, avea de tras ceva foame și frig. Cartea e atât de bogată în diverse amintiri și relatări referitoare la persoana lui Grigore Vieru, încât cu greu reușim să alegem care ar fi mai importante, mai interesante, mai captivante. Multe s-au spus deja, multe le știm. Și totuși, a le rememora ne face mai bogați sufletește, e ca și cum le-am auzi pentru prima dată. Atât de captivante, interesante sunt, dar și importante. Doar un suflet extrem de sensibil putea să rețină că în zilele de Paști, lumea din satele din împrejurimi sfințea bucatele după ce auzea bătând clopotele din Miorcani. Sau vara, când prășea în rând cu cei maturi, asculta cum sătenii comunicau prin cântece, foarte asemănătoare cu ale celorla de peste Prut – melodii la fel de sfâșietoare care, de fapt, erau adevărate mesaje: „Eu sunt (cutare). Ce fac copiii mei, sunt sănătoși?”, „Mama (cutare) a murit în timpul foametei”, „Fratele nostru cel mai mare s-a prăpădit în război”, „Spuneți-i (lui cutare) că bunicii noștri au fost ridicați.” Cei din Miorcani răspundeau mesajelor în același mod: prin cântec.

Întâlnirile istorice cu oamenii de creație din România, colaborarea cu aceștia, drumurile parcurse – avându-l uneori chiar pe Adrian Păunescu ca șofer personal – precum și pățaniile trăite, unele hazlii, altele mai puțin plăcute, constituie adevărate perle, prinse cu grijă în biografia Poetului nostru.

Sunt convinsă că puțini știu că Grigore Vieru a compus și muzică. „Fiind pasionat de muzica lui Händel, Mozart, Beethoven, Chopin, Ceaikovski, Schumann, George Enescu și mulți alții, Grigore Vieru, prin imaginile sale poetice, s-a contopit cu tabloul sonor al creațiilor muzicale preferate.” Astfel, *Mica serenadă nocturnă* de Mozart este cunoscută ca o creație corală sub titlul *Toate-s numai dor*; *Studiul pentru pian nr. 3* de Chopin – *Adormi*, *Sonata lunii* de Beethoven – *Sonata lunii*, *Cântec fără cuvinte* de Mendelssohn-Bartholdy – *Chemarea dragostei*, *Barcarola* de Ceaikovski – *Cântecul Domnului*, iar *Glasul Domnului* de Brahms a inspirat o altă piesă memorabilă.

Grigore Vieru este autorul a peste 50 de cântece pentru copii, în care versurile sunt însoțite de melodii compuse de el însuși. Multe dintre acestea sunt cunoscute și cântate în întreaga republică: *Țărișoara mea*, *Mamele*, *Albinuța*, *Lim*

„Colaborarea mea cu maestrul Grigore Vieru este o carte deschisă, în care coexistă admirabil poezia și muzica, valorile naționale și cele universale. Vieru gustă și prețuiește adevărata artă, fiind un strălucit slujitor al ei. Cu «Vocile Primăverii» colaborează neobosit încă de la fondarea Coralei. Copiii îl adoră! Este sensibil la muzica de calitate și un rafinat cunoscător al artei muzicale – altminteri n-ar fi fost în stare să scrie versuri pentru piese instrumentale aparținând lui Mozart, Beethoven, Albinoni, Chopin, Vivaldi, Brahms, Sviridov, Șostakovici, Grieg, Haydn, Enescu și altora. Acest gen presupune un simț aparte al muzicii, iar maestrul îl are din plin. Dacă l-ați vedea atunci când ascultă o melodie pentru a-i plăsmui versul! Fiecare sunet al muzicii îi trece prin substanța sufletească, iar fiecare vers își are motivația sa”, ne povestește cu drag domnul Ștefan Andronic, în cartea *Drumuri mii, ca o liră*.

„Prin ceea ce a realizat Grigore Vieru, prin îngemănarea poeziei cu muzica, el a revenit, de fapt, la origini: acolo de unde s-au născut dintr-un singur sâmbure – Poezia și Muzica. Muzica și Poezia!”

În mai 1997, Primăria municipiului Chișinău a organizat Festivalul Coral „In memoriam” dedicat marelui compozitor, dirijor și pedagog basarabean Gavriil Muzicescu, la 150 de ani de la naștere. Au participat numeroase formații corale din școlile și liceele de profil din Chișinău, București și Tiraspol. La deschiderea festivalului a cântat un cor unit, format din 2.000 de copii și adolescenți. În sală era prezent, bineînțeles, și Maestrul Grigore Vieru. „După acest festival, am discutat mult pe acest subiect cu poetul și cu compozitoarea Iulia Țibulschi, iar de acolo s-a născut ideea realizării unei creștomații de muzică pur națională”, își amintește domnul Ștefan Andronic.

În 2007, prima variantă, în ciornă, a fost finalizată. Tot atunci, Grigore Vieru a scris poezia *Să trăiască visele*, iar Iulia Țibulschi i-a compus melodia. Titlul cântecului se potrivea perfect cu ideea volumului. „Acestea sunt visele noastre – ca cei mici

întâlnirile sale, l-a întrebat dacă se consideră al doilea Eminescu, a răspuns: „Nu, sunt lacrima Lui!”. Colosal! Cât de simplu, dar profund zis!

Din amintirile doamnei Raisa, soția: „În zorii zilei de 5 spre 6 februarie, exact la 40 de zile de la moartea lui Grigore, mă trezesc brusc din somn, de parcă cineva mă scuturase. Buimacă, nu pricepeam ce mi se întâmplă. Ca la un moment dat să aud în urechi niște sunete, niște vorbe. Mă trezesc de-a binelea și îmi dau seama că de fapt sunt niște versuri. Dar de unde? Că doar nu am scris în viața mea poezii. Stăpână deja pe situație, realizez că sunt spuse în stilul lui Grigore. Sar repede din pat, intru în salon și le trec pe o coală de hârtie, ca să nu le uit. Sunau astfel acele vorbe: «Pe boltă stele, cât zile,/ – Hei, ce faceți fără mine?» Cutremurată, dau să revin în dormitor, dar din urmă altele: «Caut casa cea frumoasă,/ Greu de nimerit acasă». Năucită de-a binelea, realizez că-mi vorbește Grig. Nu mă dezmeticesc bine, că urmează: «Nu mai știu ce e cu mine,/ Vreau la tine, vreau la tine». Și imediat: «Zile scurte, zile scurte. Astea-s. N-am avut mai multe». Da, e clar, Grigore a vrut să vorbească cu mine”. Împăcată oarecum cu realitatea, s-a pornit spre dormitor. Când să se culce din nou aude: „Muzica populară e valoare. E valoare”. Neînțelegând ce legătură au versurile cu această afirmație, s-a culcat.

Explicația veni a doua zi: dimineața o sună cunoscuta realizatoare de emisiuni folclorice Nina Bolboceanu și îi spune că vrea să afle ce părere avea Maestrul Grigore Vieru despre folclor? Pe loc își amintise de acele vorbe! Le-a și găsit explicația!

L-a condus spre Eternitate un ocean de oameni. Am urmărit cortegiul funerar pe internet, întrucât eram la serviciu. Vedeam cum șiruri de mii de oameni curgeau neconținut spre catafalcul cu trupul neînsuflețit al celui mai îndrăgit poet. Flori, o mare de flori se tot așterneau la picioarele-i ostenite de drumuri. Îmi amintesc cum

poetry. Unique episodes are described, such as the way Vieru composed melodies, collaborated with musicians, and enchanted children with his songs – even though he was not familiar with the musical notation. This creates a complex image of a man devoted to national culture, deeply connected to his roots.

The ending sorrowfully evokes the poet's tragic passing, shortly after a recital dedicated to Eminescu, and the painful moments experienced by his wife, Raisa, 40 days after his death. The poet's dream of intertwining music with poetry lives on through his creations, and his posthumous words seem like a final confession: „Short days, short days. That's all. I had no more.”

## **90 DE ANI DE LA ÎNFIINȚAREA CĂMINULUI CULTURAL „ÎMPĂRATUL TRAIAN” DIN COSTICENI: ÎNTRE GLORIE ȘI UNITATE**

**Sergiu BARBUȚA**  
**Cernăuți**

În ianuarie 2025 s-au împlinit 90 de ani de la înființarea Căminului Cultural „Împăratul Traian” din Costiceni, regiunea Cernăuți, o instituție ce a devenit un simbol al renașterii culturale și al identității românești în această localitate. În perioada interbelică, dar mai ales înainte de cel de-al Doilea Război Mondial, în Costiceni au luat naștere diverse formațiuni muzicale, ansambluri folclorice și corale. Acestea au avut un rol important în cultivarea patrimoniului cultural românesc, promovarea artei muzicale, a culturii și a limbii naționale în rândul comunității locale.

La școala primară din sat funcționau un cor de copii, un teatru folcloric și o formație de dansuri populare, care aduceau bucurie și unitate în rândul elevilor și al familiilor lor. În același timp, la Parohia „Sfântul Ierarh Nicolae” s-a înființat un cor bisericesc de excepție, ce a îmbogățit viața spirituală a credincioșilor.



Căminul Cultural „Împăratul Traian” a fost un adevărat centru artistic, unde activau un colectiv coral, un ansamblu de dansuri și o orchestră dedicată copiilor de țărani cu aptitudini muzicale deosebite. De asemenea, aici se remarcă un taraf format din cei mai talentați muzicieni ai satului, care aveau să devină piatra de temelie a viitoarei Orchestre de Muzică Populară „Izvoaraș” (desființată în 2018).

Din rândurile acestor formațiuni s-a ridicat și virtuozul violonist Toadere Cap-tari (1923–1995), a cărui activitate strălucită a început sub îndrumarea acestor iniți-ative culturale.

Potrivit rapoartelor de activitate ale Căminului Cultural „Împăratul Traian”, păstrate în Arhivele Naționale ale României, această instituție a fost fondată la 20 ianuarie 1935 și oficial înregistrată pe 16 februarie, același an. Inițiativa a aparținut talentatului pedagog, dirijor și instrumentist George Munteanu, fost director al Școlii Primare din Costiceni.

George Munteanu s-a născut pe 25 ianuarie/2 februarie 1903, în satul Bleșteni (Bleșcenăuți), aproape de Edineț. La 1 octombrie 1926, acesta a devenit învățător la școala din Costiceni, după ce fratele său, Filaret, fost dascăl în aceeași localitate, a fost avansat în funcția de inspector școlar al județului Hotin. La acea vreme, școala primară și instituția de cultură din Costiceni funcționau în clădirea în care, până la reforma teritorial-administrativă din Ucraina, se afla Primăria Costiceni.

George Munteanu, înzestrat cu un talent organizatoric remarcabil, a desfășurat o activitate cultural-educativă intensă în cadrul Căminului Cultural „Împăratul Traian”. Împreună cu tânărul învățător Epifanie Supocoinâi, născut la 4 martie 1909, în satul Șirăuți, de lângă Lipcani, a coordonat întreaga viață culturală și artistică a localității. Cei doi pedagogi au revitalizat și promovat portul popular românesc din vetrele Costiceni, Pol-Vancicăuți și Dumeni. În vara anului 1938, colectivul coral al centrului cultural din Costiceni a cucerit publicul din București prin autenticitatea sa.



Pentru a îmbogăți paleta sonoră a corului, cei doi pedagogi, George Munteanu și Epifanie Supocoinâi, au înființat o orchestră de coarde. De la bun început, aceasta a fost dirijată de învățătorul Epifanie Supocoinâi, care cânta la vioară. Primii membri ai orchestrei au fost: Epifanie Supocoinâi (vioară), George Munteanu (vioară, chitară), Toadere Rața (vioară), Vasile Vatamanu (vioară), Vasile Caba (contrabas), Ion Captari (vioară), Serafim Captari (vioară), Toadere al lui Ion Captari (vioară), Nistor Cal

Corul căminului cultural era format din circa 140 de muzicieni, care aveau convingerea că a cânta pe scenă, la biserică, la concursuri și festivaluri, este o datorie patriotică, purtând în lume faima satului Costiceni. Desigur, cu diverse ocazii, pe scenă apăreau între 60 și 80 de coriști, inclusiv la festivaluri și treceri în revistă în cadrul plasei, la nivel județean, interjudețean și național. Repertoriul corului a cuprins cântece istorice și patriotice, piese festive și de ocazie, creații bisericești, lucrări clasice și contemporane din literatura corală românească, creații similare din literatura corală străină, coruri din opere, oratorii, cantate și balade, coruri din operete, cântece folclorice în aranjamente corale etc.

Programele de concert erau adaptate fiecărui eveniment – concursuri, festivaluri, liturghii, sărbători populare sau naționale, serbări de sfârșit de an școlar sau agricol. De obicei, un concert cuprindea între 10 și 16 piese atent selectate.

Corul din Costiceni a obținut locuri de frunte la toate concursurile și festivalurile corale organizate la Hotin, precum și la cele județene și interjudețene, devenind un simbol al excelenței muzicale. George Munteanu urmărea constant recrutarea de noi membri și perfecționarea structurii corului, organizându-l pe categorii de voci – soprane, altiste, tenori, baritoni și bași. Se acorda o atenție specială pregătirii coriștilor-soliști, care erau adesea integrați și în orchestra coordonată de Epifanie Supocoinăi.

Potrivit mărturiilor lui Toadere Captari, care în copilărie cânta la fluier în taraful de copii al Căminului Cultural „Împăratul Traian”, directorul George Munteanu a fost un om devotat misiunii sale de „a lumina neamul”. „Crezul directorului George Munteanu a fost munca pentru luminarea neamului. El muncea ziua întreagă în clasă cu elevii, iar în zilele de sâmbătă și duminică, la sărbători, dar mai ales seara și noaptea, era cu noi la șezători și repetiții, la spectacole și concerte”, își amintea Captari.

În timpul repetițiilor și spectacolelor, George Munteanu s

După prestația excepțională de la București, corul lui George Munteanu a devenit o legendă vie, o mândrie nu doar a comunei Costiceni, ci a întregului județ Hotin. Conform unor documente păstrate în arhiva familiei Munteanu, la acest concurs au participat peste 50 de persoane din Costiceni – profesori, funcționari de stat și simpli plugari – toți membri activi ai Căminului Cultural „Împăratul Traian”. În urma prestației remarcabile, membrii corului au fost invitați să cânte la Radio București piese din creația populară românească. Este de remarcat faptul că, la București, corul din Costiceni a obținut și un premiu bănesc, precum și un aparat de radio marca „Philips”. Acesta a fost pus la dispoziția comunității și folosit în cadrul șezătorilor și repetițiilor muzical-culturale organizate în sala mare a școlii, situată în aripa dreaptă a fostei primării, cu un perete despărțitor mobil care transforma spațiul în sală de concerte sau întruniri.

De asemenea, în semn de apreciere pentru contribuția la viața culturală, Căminul Cultural „Împăratul Traian” din Costiceni, în care activau mulți țărani, a primit un dar de încurajare din partea Regelui Carol al II-lea – un plug.

Pe lângă succesele de la București, trebuie menționat că, la Concursul Județean de Coruri din orașul Hotin, corul Căminului Cultural „Împăratul Traian” din Costiceni a obținut locul I în anii 1936, 1938 și 1939, iar în 1937, locul al II-lea. La acea vreme, cele mai importante evenimente culturale din județ erau găzduite de Ateneul Popular „Bogdan Petriceicu Hașdeu” din Hotin, inaugurat la 1 iunie 1935 în prezența Regelui Carol al II-lea, cu o fațadă asemănătoare Ateneului Popular din Focșani.



**George Munteanu și Epifanie Supocoinăi**

Potrivit rapoartelor de activitate ale căminului, păstrate la Arhivele Naționale ale României, în 1935 orchestra de coarde dirijată de Epifanie Supocoinăi număra 9 instrumentiști, iar formația corală de patru voci mixte, organizată de George Munteanu, avea 52 de membri. În 1939, corul ajunsese la 106 membri.

concursului de coruri din județ, corul acestui cămin a fost clasificat pe locul I de către juriu. Coriștii și coristele s-au prezentat în costume naționale de toată frumusețea, păstrând specificul portului moldovenesc de pe malul Prutului. Vioi și disciplinați, și-au atras dragostea publicului, care și-a manifestat toată simpatia pentru acest cor. Cu ocazia serbărilor naționale și dinastice s-au organizat reușite manifestări. Am constatat că la acest cămin se muncește cu multă râvnă. Domnul președinte George Munteanu este ajutat de ceilalți membri ai corpului didactic și de fruntașii satului”.

Căminul Cultural „Împăratul Traian” din Costiceni a organizat turnee în mai multe sate și orașe importante: Hotin, Lipcani, Cernăuți, Noua Suliță, Darabani. În cadrul concertelor, membrii căminului interpretau piese din repertoriul universal, național și local.



**Concursul național al corurilor țărănești, 1938**

În timpul celui de-al Doilea Război Mondial și în perioada postbelică imediată, viața culturală din Costiceni și întregul proces educativ au intrat într-un profund declin. Războiul a dus la destrămarea orchestrei fondate de Epifanie Supocoinăi, iar corul dirijat de profesorul George Munteanu s-a desființat.

Totuși, la 19-20 ianuarie 1942, la inițiativa preotului paroh Petre Zamă, Căminul Cultural „Împăratul Traian” a fost reorganizat. Conducerea a fost preluată de învățătorii George Munteanu și Leonid Dimitriu. Activitatea a fost însă de scurtă durată. Una dintre ultimele apariții ale colectivului cultural din Costiceni a avut loc pe 26 iulie 1942, când a obținut locul II la Concursul Corurilor Căminelor Culturale din județul Hotin, desfășurat în orașul Noua Suliță.

### **Alte activități ale Căminului Cultural „Împăratul Traian” din Costiceni**

Membrii căminului au fost implicați în activități de interes obștesc: plantări de pomi, îngrijirea cimitirului (alături de străjeri și premilitari), organizarea de manifestări patriotice cu ocazia zilelor de 24 ianuarie, 10 mai, Ziua Eroilor și 8 iunie.

În 1937, căminul a inițiat două proiecte importante: o farmacie de prim ajutor și o baie publică. Tot atunci a fost fondată cooperativa școlară „Unirea”, cu sucursale în Dumeni și Vancicăuții Mici, precum și o secție de lăptărie, al cărei unt era trimis fabricii „Lica” din București. Au fost organizate 30 de conferințe cu tematică agricolă, iar în plan economic a fost înființată cooperativa de consum „Lumina”.

Printre inițiativele sociale, se remarcă propunerea înființării unei cantine pentru copiii orfani – o dovadă a spiritului solidar și generos al membrilor comunității. Căminul Cultural „Împăratul Traian” s-a impus ca un centru de progres cultural, social și economic, devenind un simbol al coeziunii și dezvoltării locale, susținut prin eforturi colective și contribuții financiare.

În anul 1944, intelectualii și funcționarii din Costiceni s-au refugiat peste Prut, încercând să scape de regimul comunist. În martie același an, familia Munteanu a părăsit cu durere meleagurile natale, lăsând în urmă căminul, satul și tot ce le era mai drag. Odată cu instaurarea regimului comunist, întreaga moștenire culturală a perioadei interbelice a fost treptat ștearsă din memoria colectivă.

#### SUMMARY

In January 2025, the 90th anniversary of the founding of the “Emperor Trajan” Cultural Center in Costiceni was commemorated – a symbol of Romanian identity and cultural revival in the northern Bukovina. Established in 1935 by Professor George Munteanu, the center became a vibrant hub of cultural life, hosting choirs, music and dance ensembles, as well as educational, social, and economic activities.

Under the leadership of Munteanu and his collaborator Epifanie Supocoinăi, the choir and orchestra achieved remarkable performances, culminating in national success at the Choral Competition in 1938 in Bucharest, where they won major awards for the authenticity of their traditional attire and the quality of their performance. The centre also organized a library, community gatherings, dances, theatre performances, a school cooperative, and social initiatives.

The war and the establishment of the communist regime led to the center’s dissolution, the exile of the local elite, and the gradual

## ALEXANDRINA CERNOV. POVESTEA VIEȚII\*

**Marin GHERMAN\*\***  
Cernăuți

Alexandrina Cernov (n. 24.11.1943, Hotin – d. 05.06.2024, Putna) s-a născut și a murit în România. Viața ei reconstituie astfel un ciclu istoric simbolic al unirii prin destin a românilor despărțiți de frontiere și ne apare totodată, prin detaliile și semnele ce o compun, ca metaforă a refugiului permanent al românilor, ca simbol al crucii omenеști de a tînji după Țară la doar cîtiva kilometri de ea. Viața ei a fost/este emblematică pentru milioanele de români pierduți sau trădați de Țară, rătați prin beznele sovietice și post-sovietice ale deznădejdiei și ruperii, pedepsiți prin moarte și suferințe pentru iubirea asumată pentru România, refugiați în Țară, dar repatriați în URSS, blestemați la un refugiu interior care provoacă suferințe, dar întărește credințe...



### În căruțe, spre Țara pierdută. Primul refugiu

Pe 24 noiembrie 1943, la Hotin (actualmente regiunea Cernăuți, Ucraina), în familia lui Grigore și Valentina Grecu, români neaoși prin destin și asumare, se naște o fiică, Alexandrina.

Un arbore genealogic nobiliar, stufos și puternic, cu vechi rădăcini românești, respiră în spatele acestui modest amănunt biografic. „Bunicul meu, Iacob Grecu, avea un magazin. Era membru al Partidului Național Țărănesc, iar părinții mei s-au căsătorit foarte tineri”, povestea într-un interviu<sup>1</sup> Alexandrina, devenită între timp

Cernov (nume luat după căsătorie). Tatăl ei era traducător în armata română, întrucât vorbea fluent mai multe limbi. În certificatul de naștere, după cum mărturisesc documentele de arhivă, funcționarii au scris numele greșit – Alexandru. Grigore Grecu a fost înștiințat în armată că i s-a născut un fiu, dar a aflat mai târziu că Alexandru este, de fapt, Alexandrina.

Schimbările frontierelor îi vor marca Alexandrinei, fizic și moral, întregul său destin. După ultimatumul sovietic din iunie 1940, Hotinul nașterii sale intrase sub ocupație sovietică – spre a fi eliberat, temporar, de trupele române, în 1941. La data nașterii Alexandrinei, Hotinul era în componența României, însă frica revenirii războiului și a puterii sovietice era covârșitoare și băntuia ca o fantomă viețile românilor din întregul ținut.

În plin război mondial, în contextul ocupației sovietice a nordului Bucovinei, Basarabiei și Ținutului Herța, familia Grecu ia astfel decizia de a se refugia în România. Bunicul își dorea mai degrabă să ajungă în Germania, cu un scurt popas în Transilvania, posibil la Cluj. Alexandrina era bebeluș de trei luni în brațele mamei sale în februarie 1944, când tatăl ei reușea să ajungă la Hotin pentru a-și avertiza familia că trebuie să se refugieze din calea trupelor sovietice. „Hotinul este pe Nistru... nu departe de cetate este podul care vine dinspre Podolia”, descria ulterior Alexandrina ținutul în care s-a născut, dar și temerea oamenilor de o nouă ocupație sovietică. Bunicul ei a vândut urgent ce a putut, a luat două căruțe și a plecat în adâncul României, împreună cu bunica și mama micuței Alexandrina.

Au trecut munții spre Transilvania sub bombardamente neîntrerupte – când ale avioanelor rusești, când ale celor nemțești. Bunica, o femeie bărbătoasă, conducea a doua căruță. Nu l

lup, prietenul meu din copilărie. Am dormit în acea noapte sub masă împreună cu ei. Dimineața a venit mama; apoi, rând pe rând, tata și bunica”, își aminteă Alexandrina. O perioadă de timp, micuței nu i se povestea prea multe despre acest refugiu...

### **„Sovieticii nu vor pleca nicăieri”. Dramele repatrierii**

În 1962 apare posibilitatea întoarcerii acasă, în regiunea Cernăuți, după celebrele negocieri între România și Uniunea Sovietică privind soarta familiilor refugiate în timpul războiului. „Când a venit Nikita Hrușciov la putere, a fost lansată o invitație pentru toți refugiații din Basarabia, din Bucovina și alte ținuturi, să se întoarcă acasă. Bunicul, care a inițiat refugiul nostru din Hotin, a acceptat repatrierea de la București la Cernăuți. A spus că au trecut 20 de ani și că rușii vor trebui să întoarcă Cernăuțiul, ceea ce, în fond, a fost o utopie”, își aducea aminte Alexandrina.

Începe o nouă perioadă în viața ei, revenirea la Cernăuți reprezentând o provocare uriașă pentru întreaga familie.

Urmează anii în care Alexandrina descoperă fața adevărată a Cernăuțiului administrat de sovietici, oraș care se deosebea foarte mult de capitala Bucovinei istorice din perioada interbelică. „Când am venit, în februarie 1962, la Cernăuți, orașul exista doar în perimetrul centrului actual – în așa-numitul oraș vechi. Rușii nu au mai construit nimic. Bunicul susținea că rușii special nu construiesc clădiri, pentru că se pregătesc de retrocedare, dar nu a trecut nici anul și a început să fie ridicat noul cartier, ceea ce ne-a convins că sovieticii nu vor pleca nicăieri. Aveam doar 17 ani când am revenit la Cernă

o conștiință a tăcerii vinovate, care va lăsa amprente puternice în tot restul vieții ei spirituale, precum și o asumare cinstită a deznădăjnicăii, la capătul căreia ești mai pregătit cu adevărat pentru marile bătălii identitare: „Pentru că am fost refugiată și apoi repatriată, eram învățată de mică să tac. Uneori nu eram lăsată să mă joc cu copiii. O perioadă nu înțelegeam unde mi-e baștina. Nu știam nimic de bunicii din partea mamei, care au rămas la Hotin. Această educație m-a ajutat mult în perioada cernăuțeană”, își amintea Alexandrina.

După absolvirea studiilor, Alexandrina Grecu a fost direcționată la Compania regională de televiziune, unde avea obligația să lucreze câțiva ani, conform legislației din acea perioadă. Acolo îl cunoaște pe Boris Cernov, inginerul-șef al companiei, originar din regiunea Tomsk (Siberia). Acesta a ajuns la Cernăuți împreună cu părinții în 1945. Alexandrina Grecu se căsătorește cu Boris Cernov în 1967, schimbându-și astfel numele de familie. În 1969, în familia lor s-a născut un fecior, Vladimir, care mai târziu a devenit muzician. Încă din copilărie, Vladimir a manifestat un talent deosebit pentru muzică. Deși părinții săi au divorțat când el avea doar 12 ani, relația apropiată cu mama a influențat profund dezvoltarea sa artistică și sensibilitatea muzicală, atât de apreciată de publicul bucovinean.

La televiziune, Alexandrina Cernov a fost o perioadă crainic și reporter, iar mai târziu regizor. Este perioada în care a cunoscut „la picior” satele românești din Bucovina. Călătorea foarte mult, colecta date despre cultura locului, lua interviuri de la diverse persoane, se documenta despre viața oamenilor de la țară. Cu toate că se afla într-un oraș în care se vorbea mai mult rusa, toată ziua tânăra jurnalistă reușea totuși să respire într-un mediu lingvistic românesc. „În acest pelerinaj nu numai că am cunoscut geografic satele românești,

Începeau, pentru Alexandrina, calvarul și lupta. Activitatea sa prodigioasă de la catedră (1971–2002) deschide, într-un fel, o lungă carieră publică a Alexandrinei de promovare a identității culturale românești și a educației în limba maternă, de luptă asiduă pentru limba română. Această carieră publică a însoțit-o până la moarte, aducându-i numeroase provocări și suferințe, dar și notorietate și prețuirea comunității românești din Ucraina.

Perioada de activitate la catedră a fost rodnică în plan științific. Alexandrina Cernov se ocupă intens de studierea limbajului poetic prin metodele lingvostilisticii comparate, dar și de teoria traducerii operelor literare. În 1989, și-a susținut teza de doctorat la Chișinău, având ca temă *Lingvostilistica comparată (româno-rusă) a limbajului poetic*. Studiul de caz se baza pe opera scriitorului basarabean Ion Druță. Alexandrina Cernov avea să scrie peste două decenii, într-un studiu publicat în „Glasul Bucovinei”, că opera lui Ion Druță a fost apreciată de către cititori, dar primită cu anumite rezerve de autoritățile comuniste, deoarece ea nu se încadra în preceptele ideologiei realismului socialist dogmatizat. Scriitorul s-a situat, potrivit acesteia, pe pozițiile valorilor etno-naționale, constituite de-a lungul istoriei. „Aflându-se în opoziție cu ideologia propagandistică a regimului comunist totalitar, el este nevoit să părăsească Chișinăul și se stabilește cu traiul la Moscova, asigurându-și, într-un fel, identitatea artistică. A avut tăria și curajul de a spune adevărul istoric. A scris despre credința în Dumnezeu într-o perioadă când ateismul era o politică de stat”, observa autoarea.

A predat la Catedra de Filologie Română și Clasică a Universității Naționale din Cernăuți până în 2002, obținând succesiv mai multe titluri academice. A ținut cursuri de teorie a literaturii

scop reluarea și continuarea, în noile condiții socio-politice, lingvistice și culturale, a activității Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina”, scria Alexandrina Cernov.

În 1990, Alexandrina Cernov este aleasă președintă a acestei societăți, punând astfel bazele paradigmei vieții culturale și științifice românești din regiunea Cernăuți. Între 1990 și 1994, a dezvoltat Societatea în multiple direcții. A fost o perioadă a oportunităților, dar și a provocărilor generate de destrămarea URSS, de apariția curentelor etnice/naționaliste în Europa de est, de *trezire* națională a mai multor popoare.

Românii din Ucraina s-au mobilizat exemplar sub steagul cultural al unei mișcări de renaștere națională fără precedent în ultima jumătate de veac și sub presiunea molipsitoare a modelului de renaștere națională care deja rupsesse vraja blestemului la Chișinău.

Societatea pentru Cultura Română „Mihai Eminescu”, după cum mărturisea mai târziu Alexandrina Cernov, a luat ființă în acest context tumultuos datorită existenței, la Cernăuți, a unei catedre universitare în care se preda limba română. Celelalte asociații românești din Cernăuți se vor înființa ulterior, prin simpla lor desprindere de *Societatea-mamă*.

În contextul proclamării independenței statelor care făceau parte din URSS, la Marea Adunare Națională de la Chișinău din 27 august 1991, în plină redeșteptare națională a românilor din Basarabia, Alexandrina Cernov reprezintă comunitatea românească din nordul Bucovinei ca președinte al Societății pentru Cultura Română „Mihai Eminescu”. Reproducem un fragment din discursul rostit în acea zi.

„Am venit din dulcea Bucovină a lui Mihai Eminescu și Ștefan cel Mare ca să vă spun că românii din nordul Bucovinei, din Bucovina detrunchiată de Patrie, este astăzi aici, la Chișinău, cu

Chiar și după încetarea mandatului său de președinte al Societății pentru Cultura Română „Mihai Eminescu” din regiunea Cernăuți, Alexandrina Cernov a trăit permanent în centrul vieții culturale și publice a comunității românești din regiunea Cernăuți, fiind unul dintre liderii ei credibili și valoroși, timp de peste trei decenii (1994–2024). Alexandrina pare a fi fost singura femeie de anvergură publică într-o galerie cu bărbați puternici ai generației culturale românești din anii 1990–2000.

Grija sa pedantă și minuțioasă pentru a asigura transmiterea moștenirii identitare a comunității românești din regiune o singularizează în această galerie. Alexandrina avea o preocupare permanentă de a-și construi succesori, de a-și apropia tineri, de a cultiva discipoli. Alexandrina a căutat permanent tineri apți pentru mari proiecte culturale, pentru a-i pregăti și școli, pentru a-i transforma în discipoli. Credea cu adevărat în mentoratul cultural. Copleșea cu o căldură autentică pe cei care îi treceau pragul. Căutarea cu obstinație a tinerilor apți să preia și să transmită moștenirea propriilor bătaii culturale și identitare era și este o *rara avis* în viața culturală a românilor din Cernăuți.

Spre deosebire de mulți dintre colegii săi, mai puțin preocupați de problema transmiterii moștenirii creației lor, Alexandrina a avut (și are) urmași. Alexandrina a fost nu doar un paznic al bibliotecii, nu doar un paznic al farului, ci și un mentor autentic, care a creat școală și metode, care a construit discipoli, care a asigurat perpetuarea bătaiiilor sale culturale și identitare.

Multe dintre proiectele sale continuă și astăzi.

Capacitatea sa de luptă culturală o face să fie o adevărată Jeanne d’Arc a generației sale culturale. Generație care este, de fapt

























































































































































































































































































































